Naam portefeuille: 24 Openbare ruimte en groen	Onderwerp: Recreatieschappen

Inleiding
Amsterdam betaalt mee aan het beheer van recreatiegebieden rondom de gemeente. De meeste samenwerkingsverbanden zijn schappen, gegrondvest op gemeenschappelijke regelingen. Amsterdam neemt deel aan de gemeenschappelijke regelingen van Spaarnwoude, groengebied Amstelland, recreatieschap Vinkeveen en via stadsdeel Noord Twiske/Waterland. Verder neemt Amsterdam deel aan de stichting het Gooisch Natuurreservaat. Het Amsterdamse Bos is qua doelstelling verwant maar is anders georganiseerd en valt niet binnen deze overdracht.

Het bezoek aan de recreatiegebieden vertoont een dalende lijn. Er zijn de laatste jaren veranderingen zichtbaar in de gebieden die het liefst bezocht worden. Cultuurlandschappen en natuurgebieden nemen toe in populariteit. Traditionele recreatiegebieden worden minder populair. Routegebonden recreatie neemt toe. Wandelen en fietsen is stabiel de meest populaire vorm van recreatie. Watergebonden recreatie veroorzaakt pieken in het gebruik.

Elk schap heeft een eigen begroting. De financiële situatie loopt sterk uiteen. In het algemeen wordt een toename van vervangingsinvesteringen verwacht. Amstelland en en Twiske hebben daar een redelijke reserve voor. In Spaarnwoude wordt al jaren veel meer uitgegeven dan er binnen komt. De ooit zeer grote reserve wordt opgegeten. Dit was reden voor het afgelopen bestuur om in te grijpen en een ontwikkelmodel voor te bereiden waarbij enerzijds bezuinigd wordt en anderzijds extra verdienmogelijkheden worden gecreëerd. In Amstelland zijn nieuwe ambities geformuleerd waar nog niet voor alles dekking is. In het Gooi zijn geen problemen. Pogingen om meer geld te verdienen stuiten op weerstanden van met name de lokale bevolking en de raden die afname van rust vrezen, maar ook op bezwaren tegen de afnemende openbaarheid en landschappelijke gevolgen.

De structuur van de schappen staat op veel plekken ter discussie. Voor Amsterdam is het aantal schappen veel te groot, volwaardige deelname aan alle besturen is in de praktijk onmogelijk. Twiske en Waterland zijn inmiddels gefuseerd. En de verantwoordelijkheid is in 2013 overgedragen van de centrale stad naar stadsdeel noord. Voor 2 gebieden heeft de Raad eind 2011 besloten dat Amsterdam uittreedt: Vinkeveense Plassen en het Gooise Natuurreservaat. Bij Vinkeveen heeft Amsterdam overeenstemming met gemeente de Ronde Venen over de voorwaarden van uittreding. De noodzakelijke investeringen in nieuwe beschoeiingen worden door de huidige partners (incl. Amsterdam) gefinancierd. Daarna is Amsterdam uitgetreden. Om het beheer te continueren wordt met het Recreatieschap Stichtse Groenlanden gesproken over overname van het gebied. ~~wordt gewerkt aan een fusie met het plassenschap Loosdrecht. Deze fusie heeft in Amsterdam een discussie losgemaakt over uittreding uit dit schap. Het uittredingstraject loopt nog~~. Ook voor het Gooise Natuurreservaat loopt een dergelijk uittredingstraject. Dit traject is onder de rechter, naar verwachting volgt medio 2014 het hoger beroep van Amsterdam tegen het vonnis van de rechtbank van medio 2013. De rechtbank oordeelde dat Amsterdam wel mag uittreden, maar onvoldoende zwaarwegende gronden had aangevoerd om dit ook daadwerkelijk te mogen doen.
Er zijn discussies over het verruimen van taken richting duurzame energiewinning. In MRA verband wordt nagedacht over het samenvoegen van allerlei beheersorganisaties. Een deel van de recreatiegebieden wordt door Staatsbosbeheer beheerd, de aansturing van deze organisatie is niet geregeld.

Maatschappelijk doel
Amsterdam draagt bij aan het beheer, toezicht, doorontwikkeling en gastheerschap van 8.000 ha openbaar toegankelijk recreatiegebied voor haar inwoners. De voorzieningen kosten tussen 0,5 (Amstelland) en 10 euro (Vinkeveen) per bezoekende Amsterdammer. Ca 60% van de Amsterdammers zegt gebruik te maken van deze voorzieningen.

Gemeentelijke activiteiten
Deelname aan het bestuur door wethouder en raadsleden. Ambtelijke ondersteuning van de bestuursleden. Ontwikkeling van een betere bestuurbaarheid van de schappen.

Gemeentelijke kosten
Ca € 2.800.000 aan jaarlijkse bijdrage en € 100.000,- (financiële check nog noodzakelijk) voor de ambtelijke ondersteuning.

Risico's
Gemeenschappelijke regelingen zijn financieel riskant. De besturen kunnen beslissingen nemen die de deelnemers moeten uitvoeren. In de afgelopen 7 jaar is dat 1x voorgekomen. Voor Spaarnwoude bestaat dit risico ook. Bij Tuinen van West is sprake van een beheertekort waar overige deelnemers al dan niet aan mee moeten dragen.

De besturen besluiten regelmatig over politiek gevoelige zaken. Burgers en raadsleden spreken Amsterdam daar soms op aan (zoals bij dossier Fort Benoorden en de inmiddels gerealiseerde doelstelling uit de motie om 10% te bezuinigen op de deelnemersbijdrage vanuit Amsterdam aan de recreatieschappen in 2013). Spaarnwoude is het meest politieke schap en ligt ook in het qua ruimtelijke ordening meest ingewikkelde gebied.

Bestuurlijke acties op korte termijn
1. Benoeming bestuursleden, eerste raadsvergadering, voorstel:
    a. Amstelland: wethouder groen (nieuw), vervangend lid raadslid (nieuw?)
    b. Spaarnwoude: wethouder groen (nieuw), vervangend lid portefeuillehouder NW (nieuw?), 2e vervanger raadslid (nieuw?).
2. Verantwoordelijkheden Twiske/Waterland gezien nieuw bestuurlijk stelsel mogelijk weer herbezien.
3. Vergaderingen voor schapsbesturen: DB en AB vergaderingen per recreatieschap.
4. Beheertekort Tuinen van West in overleg met deelnemende partijen aan gemeenschappelijke regeling beslechten. Mogelijk moet hiervoor prioriteit in begroting van 2015 aangevraagd worden.
5. Ontwikkelperspectief voor Spaarnwoude qua ambitie en spoedige concretisering bewaken.

Bestuurlijke achtergrond
De provincie is verantwoordelijk voor het regelen van het beheer voor rijksinvesteringen. Utrecht en Noord Holland zijn eigenaren van de facilitaire diensten van de schappen in de vorm van een overheids NV. (resp. de facilitaire dienst van de utrechtse recreatieschappen en Recreatienoordholland). Gedeputeerden zitten de vergaderingen ook voor. Amsterdam is in financieel opzicht de grootste partner van de provincie.

Relevante documenten
Greep op recreatieschappen (2006).

Het metropolitane landschap, erfenis van 5 bestuurders na bestuur van een recreatieschap (2010).

Amsterdamse inzet in het Bestuursopdracht metropolitaan landschap (2011)

Amsterdamse inzet in het Metropolitane landschap (2011)

Grote groenonderzoek (2013).

Overig

Contactgegevens

Naam Dienst/Afdeling: DRO, BTS
Verantwoordelijk MT-lid:
Behandelend ambtenaar Dienst: [redacted]
Behandelend ambtenaar Bestuursdienst: [redacted]
Overige betrokken diensten: Incidenteel DMB.
Externe partners: de deelnemers aan de gemeenschappelijke regeling en de stichting, dwz twee provincies, 17 gemeenten en de stadsdelen Noord, nieuw West, Zuid, Oost en zuid-oost.
Externe overlegvormen: Adviescommissies (ambtelijk); Dagelijks Bestuur (meestal agendacommissies) en Algemeen Bestuur per schap per overlegstructuur 3x per jaar. Indien noodzakelijk worden extra DB of AB vergaderingen belegd.

Betoog gemeente Hilversum voor rechtszaak Amsterdam over GNR op 30 mei 2013

Edelachtbare(n),

Uiteraard onderschrijf ik het betoog van de voorzitter van het GNR. Wat ik daar nog aan toe wil voegen, is een indruk van wat het GNR is en betekent voor een gemeente, wanneer je 80 jaar lang in zo'n afspraak gelooft en je je daarnaar gedraagt. Dan is dat niet zomaar een afspraak, maar een afspraak met **vergaande consequenties**. Een afspraak die te maken heeft met gewekt vertrouwen, financiële verplichtingen en keuzes met verstrekkende gevolgen voor de inrichting van je grondgebied. En dat reikt verder, veel verder, dan het op het eerste oog lijkt.

De constructie met het GNR is een ingenieus vliegwiel en heeft de metropoolregio Amsterdam waartoe wij allen behoren, veel gebracht:

In de eerste plaats natuurlijk het reservaat zelf. Dat is uitgegroeid tot een **prachtig samenhangend natuurgebied** met heide en bossen, aaibare dieren en beschermde diersoorten. Een geliefd gebied voor zowel recreanten als natuurliefhebbers uit een wijde omgeving. Het is **toegankelijk** gemaakt met wandel- en fietspaden vanuit alle windstreken. Een unieke combinatie waar we trots en zuinig op mogen zijn. Een omgeving waarmee Amsterdam op **economisch** vlak wereldwijd het bedrijfsleven weet te lokken: zet uw kantoor in Amsterdam en uw gezin kan wonen in een omgeving die van alles te bieden heeft op een steenworp afstand, een prachtige metropool om in te wonen, werken en recreëren. We noemen het Gooi dan ook niet voor niets de **achtertuin** van Amsterdam.
En dat dankzij de vooruitziende blik van de stichters van het Goois Natuurreservaat in 1932. De **organisatiestructuur** van het GNR is een uitstekende basis gebleken die groot **vertrouwen** wekte waardoor anderen durfden om daarop voort te bouwen en aan te vullen op hun eigen wijze. Ook zij zijn gaan bijdragen aan het succes van het GNR:

- Zo laten mensen grond uit hun (familie)eigendom na aan het GNR (dat doe je natuurlijk alleen als je het GNR echt vertrouwt).
- Partijen zoals de provincie, het Rijk en Prorail werken met GNR samen om de Ecologische Hoofdstructuur te realiseren. Zij investeren miljoenen in projecten om het GNR aan te laten sluiten op natuurgebieden zoals het Naardermeer en de Utrechtse Heuvelrug. Deze extra projecten kunnen (en worden) niet uit de participantenbijdrage bekostigd want de **participantenbijdrage is alleen voor het beheer**.
- We voldoen met deze constructie ook aan de eisen om te worden gezien als een goed doel, waardoor m.n. de postcodeloterij regelmatig geld schenkt aan het GNR. Daarmee realiseert het GNR projecten, die eveneens niet uit de participantenbijdrage bekostigd kunnen worden.
- Het GNR heeft honderden begunstigers en vrijwilligers die zich onbezoldigd inzetten voor het GNR.

Al die **aanwinsten staan op het spel** als aan de basis van een voor de eeuwigheid verzekerd beheer wordt gemorreld.

Voor het goede begrip: die extra donaties en investeringen door anderen, waren groot, in sommige jaren zelfs groter dan de begroting voor het beheer van het GNR (dus groter dan de bijdrage van alle participanten bij elkaar).
Door uit het GNR te willen treden, raakt Amsterdam aan de basis van de participantenorganisatie van het GNR, en daarmee aan het vertrouwen dat anderen in het GNR hebben gesteld en nog stellen. De voortzetting van de continuïteit in de participantenorganisatie voor het beheer van het GNR, is dan ook van het grootste belang om het vertrouwen van anderen te behouden. Dit is in 80 jaar zorgvuldig opgebouwd en mag niet door uittreding van Amsterdam beschadigen. Alle (andere) participanten willen de organisatie van het GNR daarom behouden zoals deze nu is.

En dan de participantenbijdrage op zichzelf.
Het ophoesten van het noodzakelijke geld voor het onderhoud van GNR is moeilijker in economisch zware tijden. Dat klopt, maar dat geldt voor ons allemaal. Welke gemeente bezuinigt in deze tijd niet? Waar moet dat geld dan vandaan komen?
a) Bezuinigen op het beheer van GNR?
Uit de dit jaar uitgevoerde benchmark over de beheerskosten GNR door de provincie Noord-Holland blijkt dat het GNR al voor een zeer concurrerend tarief wordt beheerd, in vergelijk met andere natuur- en recreatieterreinen. Op het beheer zijn dus geen makkelijke bezuinigingen in te boeken. Het GNR zal dus genoodzaakt zijn om onverantwoord te bezuinigen op het beheer door op kwaliteit in te boeten.

b) Dan toch maar ophoesten door de achterblijvers? Het gaat immers slechts om een van de zeven gemeenten die wil stoppen met betalen. Even voor de helderheid: Amsterdam telt zo'n 800.000 inwoners, de andere zes (Naarden (17), Huizen (41), Bussum (32), Blaricum (9), Laren (11) en Hilversum (86)) samen, tellen nog geen 200.000 inwoners.

En is dat alles? Nee.
Ik zei u aan het begin al, het reikt nog verder. Er is ook een tweede plaats. Een verborgen bijdrage in dit hele verhaal.
80 jaar GNR heeft niet alleen dit prachtige, goed toegankelijke natuurgebied gevormd. Het trekt in die 80 jaren een bepaald type mensen aan, het schept verwachtingen naar bewoners en bepaalt je economische mogelijkheden. Dat heeft van ons veel meer gevergd dan de participantenbijdrage alleen.
Het heeft ook extra kosten en inperkingen van mogelijkheden voor gemeenten gebracht.
1) Want op grond die overgedragen is aan het GNR, kun je niet bouwen. En geen bebouwing, betekent geen OZB, minder inkomsten dus.
2) Zo'n constructie beïnvloedt bovendien je keuzes op het gebied van infrastructuur die je wel aan moet leggen op de gronden die je nog wel hebt. Ik geef u enkele voorbeelden van wat dat betekent in Hilversum. Mijn collega's hebben ongetwijfeld nog vele andere voorbeelden, maar het gaat even om een indruk van wat ik met die vergaande consequenties bedoel. De voorbeelden:
a) waar in tijden van economische groei jaren lang bijna iedere gemeente in Nederland winst maakte met grondexploitaties, verloren wij miljoenen per jaar omdat we voornamelijk binnenstedelijk moesten bouwen en vernieuwen. Afbreken en transformeren is immers veel duurder dan bouwen op een open terrein waar nog niks staat. De hoeveelheid binnenstedelijk openbaar groen in onze wijken is daardoor gering. Wij hebben moeite om nog bij te kunnen bouwen zonder het karakter van onze wijken aan te tasten. Wijken die voor een groot deel door het Rijk gekarakteriseerd (gaan) worden als beschermd stads- of dorpsgezicht.
b) waar andere gemeenten rondwegen aanlegden om goed bereikbaar te blijven en om regionaal verkeer om de stad te leiden, moesten wij in het kader van het IBP/bereikbaarheid dwars door onze woonwijken straten verbinden en verbreden ten koste van tuinen en woningen met alle aanvullende kosten en maatregelen vandien.

Als u zich de betekenis van dat alles realiseert, dan steekt het idee van Amsterdam schril af. Ik som het nog maar even op in andere woorden:
- gemeente Amsterdam wil stoppen met een bijdrage aan het beheer van gronden die ze zelf heeft laten groeien tot een groot gebied dat onderhoud blijft vergen.
- het vertrouwen van anderen die bij zouden kunnen dragen en hebben gedragen, krijgt een knauw, wat donaties, giften, investeringen etc. doet afnemen; oftewel het vliegwieleffect verdwijnt
- de achterblijvende gemeenten die samen nog geen kwart van het aantal inwoners kennen van het grote Amsterdam en indirect ook vele consequenties voelen, moeten het maar uitzoeken met de provincie in economisch slechte tijden: zelf extra betalen of de kwaliteit van het GNR teloor laten gaan
- de Amsterdamse bezoekers blijven natuurlijk wel komen
De gemeente Amsterdam wordt daarmee wat ze wel noemen een free rider. In goed Hollands een profiteur en wel een die vreselijk veel schade aanricht.

Wat we hebben, edelachtbare, is de bewezen kunst van het creëren met een effect die onze grenzen ver te buiten gaan. En nu het economisch enkele jaren minder gaat, zou dat van de baan zijn?
Edelachtbare, wij kunnen ons dat niet voorstellen in het Gooi.
Wat we vrezen, moge duidelijk zijn en dat is het debacle van een misstap op een onbewaakt moment om opportunistische, egoïstische redenen van een enkele deelnemer.
Hoe het juridisch uitpakt, horen we graag van u. Politiek is het ons al lang duidelijk: Amsterdam, u had ingenieuze voorgangers, uw huidige idee, is verre van dat. Van dubbeltje op de eerste rang naar free rider? Onze hoofdstad? Amsterdam, u moet zich schamen!

Dankuwel.

*De stichting heeft ten doel:

- De instandhouding van het natuurschoon in het Gooi door de verkrijging van aldaar gelegen terreinen, ten einde deze ten eeuwigen dage ongeschonden als natuurreservaat te behouden; en
- Aan het publiek door vrije toegang tot die terreinen onder eventueel te stellen bepalingen, het genot van dat natuurschoon te verzekeren.

Rechtbank Amsterdam
Rolnr 12/764 520248
Datum comparitie: 30 mei 2013, 9:30 uur

PLEITAANTEKENINGEN
GEMEENTE AMSTERDAM

inzake:

GEMEENTE AMSTERDAM

eiseres,
advocaat: mr. A.L. Bervoets

tegen:

1. **PROVINCIE NOORD-HOLLAND**
2. **GEMEENTE BLARICUM**
3. **GEMEENTE BUSSUM**
4. **GEMEENTE HILVERSUM**
5. **GEMEENTE HUIZEN**
6. **GEMEENTE LAREN**
7. **GEMEENTE NAARDEN**
8. **STICHTING GOOISCH NATUURRESERVAAT**

Gedaagden,
Advocaat: mr. P.F.P. Nabben

Inleiding

1. Vandaag is de vraag aan de orde of de overeenkomst tussen de gemeente Amsterdam en gedaagden rechtsgeldig is geëindigd door de opzegging. Ter onderbouwing van het standpunt dat dit het geval is zal de gemeente Amsterdam vandaag nader stilstaan bij het standpunt van de Hoge Raad dat duurovereenkomsten in beginsel opzegbaar zijn behoudens bijzondere omstandigheden, in welk geval een opzegtermijn of schadevergoeding in acht moet worden genomen.

2. Daarbij zal de gemeente aangeven dat gedaagden onvoldoende hebben gesteld omtrent het bestaan van bijzondere omstandigheden die een uitzondering op de regel zouden rechtvaardigen en dat het bovendien aan gedaagden is om dergelijke omstandigheden te bewijzen.

3. Hoewel dus gezien het uitgangspunt van de Hoge Raad en de bewijslastverdeling onnodig, zal de gemeente aangeven dat de overeenkomst naar haar aard opzegbaar is en dat ook uit de tekst en toelichting van de overeenkomst, en uit de gedragingen van partijen na het sluiten van de overeenkomst blijkt, dat partijen niet hebben beoogd een eeuwigdurende overeenkomst aan te gaan.

4. Tot slot zal de gemeente vanuit dit uitgangspunt ingaan op enkele losse stellingen uit de conclusie van antwoord van gedaagden.

Standpunt Hoge Raad over opzeggen duurovereenkomsten

5. De Hoge Raad heeft zich meerdere malen uitgesproken over de vraag of duurovereenkomsten opzegbaar zijn. Uit het arrest Latour/De Bruijn, HR 3 december 1999 (NJ 2000/120) was al op te maken dat een

duurovereenkomst opzegbaar is, maar leidde de vraag of een zwaarwegende opzeggrond bestaat tot onduidelijkheid. Dit arrest is om die reden vaak bekritiseerd in literatuur. Diverse auteurs hebben jarenlang gepleit voor de eenvoudige hoofdregel dat een duurovereenkomst in beginsel opzegbaar is. Deze hoofdregel is er nu.

6. In het meest recente arrest van de Hoge Raad over dit onderwerp heeft de Hoge Raad de vraag of opzegging van een duurovereenkomst in beginsel mogelijk is bevestigend beantwoord (Gemeente/SNU en Stedin HR 28 oktober 2011, LJN BQ9854). De discussie gaat sinds dit arrest hoofdzakelijk niet langer om de vraag *of* mag worden opgezegd, maar eerder over de vraag *onder welke voorwaarden* mag worden opgezegd (zie ook de Noot bij dit arrest van mr. [redacted] in NJ 2012/685).

Hoofdregel

7. De hoofdregel is dus dat duurovereenkomsten die voor onbepaalde tijd zijn aangegaan in beginsel opzegbaar zijn. Op het uitgangspunt van opzegbaarheid zijn uitzonderingen mogelijk op basis van de redelijkheid en billijkheid. Alleen in dergelijke bijzondere uitzonderingssituaties kunnen extra voorwaarden worden gesteld aan het opzeggen van de overeenkomst.

Bewijslast

8. Dit heeft ook gevolgen voor de stelplicht en bewijslast. De opzeggende partij kan volstaan met te bewijzen dat er is opgezegd. De partij die de opzegging wil betwisten zal moeten stellen en bewijzen dat zich omstandigheden voordoen die aan opzegging in de weg staan.

9. Voor de onderhavige procedure geldt dus het uitgangspunt dat de overeenkomst tussen de gemeente Amsterdam en gedaagden in beginsel opzegbaar is. Het is vervolgens aan gedaagden om te stellen en te bewijzen dat zich dermate bijzondere omstandigheden voordoen dat een uitzondering moet worden gemaakt op deze hoofdregel en dat aanvullende voorwaarden dienen te worden gesteld ten aanzien van de opzegtermijn danwel ~~er~~ omtrent een schadevergoeding.

Afspraken waren tijdelijk

10. Gedaagden stellen dat de overeenkomst überhaupt niet opzegbaar zou zijn. Zij stellen dat partijen zouden hebben afgesproken om het natuurreservaat tot in de eeuwigheid te blijven onderhouden. Deze stelling strookt niet met het door de Hoge Raad geformuleerde uitgangspunt dat duurovereenkomsten in beginsel opzegbaar zijn en alleen in bijzondere gevallen ruimte bestaat om extra voorwaarden te verbinden aan de opzegging.

11. De gemeente Amsterdam betwist bovendien de stelling dat zou zijn afgesproken om het natuurreservaat eeuwig te onderhouden. Een dergelijke afspraak blijkt niet uit de tekst van de overeenkomst, niet uit de totstandkoming ervan en niet uit de gedragingen van partijen na het sluiten van de overeenkomst.

Tekst overeenkomst

12. Partijen hebben in de overeenkomst afspraken gemaakt over het bijdragen in de kosten van de Stichting, niet meer en niet minder. Er staat niet in dat partijen eeuwig het Goois natuurreservaat moeten onderhouden. Het had voor de hand gelegen dat een dergelijke

verstrekkende afspraak expliciet in de overeenkomst zou zijn opgenomen als dat wel de bedoeling zou zijn geweest.

13. Bovendien zijn de afspraken over de betaling steeds tijdelijk. De overeenkomst vermeldt het volgende:

    "*Niet eerder dan tien jaar na de datum van ondertekening van deze overeenkomst kunnen de partijen zich beraden over de vraag of en zo ja in hoeverre verandering in de in lid 1 van artikel 1 genoemde verdeelsleutel dient te worden gebracht*".

14. Met het wijzigen van de verdeelsleutel kan de bijdrage worden teruggebracht naar nul procent. De tekst van de overeenkomst sluit beëindiging van de bijdrage dus niet uit.

15. In de toelichting bij de overeenkomst (p. 2) staat expliciet vermeld dat participanten hebben beoogd om afspraken te maken voor een *bepaalde* periode:

    "*Steeds hebben de participanten zich gerealiseerd, dat in de herziene statuten geen verplichting van de participanten kon worden vastgelegd om gedurende een bepaalde periode – volgens een overeengekomen verdeelsleutel - bij te dragen in het jaarlijks exploitatietekort van de stichting*". [onderstreping advocaat].

Bedoeling partijen blijkt uit gekozen constructie

16. Niet in geschil is dat partijen bij het sluiten van de overeenkomst zoveel mogelijk hebben willen aansluiten bij de constructie van een gemeenschappelijke regeling. De enige reden om de stichtingsvorm te handhaven was het feit dat een gemeenschappelijke regeling tot minder belastingsvoordelen zou leiden (pagina 9 van de toelichting). Het

uitgangspunt van een gemeenschappelijke regeling is altijd geweest het bundelen van krachten wegens een gemeenschappelijk openbaar belang. Een vorm van verlengd lokaal bestuur op basis van vrijwilligheid. De ~~gemeenschappelijke regeling~~overeenkomst is dus gestoeld op het uitgangspunt van vrijwillige samenwerking. Dit blijkt uit de Memorie van Toelichting bij de wet gemeenschappelijke regelingen die gold anno 1992 (het tijdstip dat de overeenkomst tussen partijen werd gesloten), Tweede Kamer, zitting 1980-1981,16 538, nr. 3.

17. Als enige uitzondering op het uitgangspunt van vrijwilligheid bestond in d Wet gemeenschappelijke regelingen vroeger voor de Provincie de mogelijkheid om samenwerking in een gemeenschappelijke regeling te verplichten, wanneer het een *openbaar belang van bijzondere betekenis* betrof en dan alleen bij *gemeenten binnen hetzelfde samenwerkingsgebied*. Van een dergelijk belang was bijvoorbeeld sprake, wanneer het uitblijven van samenwerking aanzienlijke nadelige gevolgen voor het voorzieningenniveau zou hebben, die slechts konden worden ondervangen door een intensieve samenwerking. De wet schreef voor (artikel 2) dat de indeling in samenwerkingsgebieden *om ~~t~~de tien jaar* opnieuw diende~~n~~ te worden bezien.

Met opmerkingen [redacted]: Of helemaal weglaten deze uitzondering?

18. De verplichte uitzondering van de gemeenschappelijke regeling gold du slechts voor 10 jaar. Na deze tien jaar dienden de (gemeenschappelijke) belangen en het samenwerkinggebied opnieuw te worden herzien en konden de gemaakte afspraken worden beëindigd indien nog onvoldoende belang of samenhang bestond. Inmiddels is deze uitzondering op vrijwilligheid in 2006 helemaal afgeschaft en bestaat nog slechts de samenwerking op basis van vrijwilligheid wegens gemeenschappelijke belangen en bundeling van krachten.

Met opmerkingen [redacted]: Deze snap ik niet: welke verplichte uitzondering bedoel je, en wat is dat?

19. Bij het sluiten van de samenwerkingsovereenkomst in 1992 hebben partijen zoveel mogelijk willen aansluiten bij de constructie van de gemeenschappelijke regeling zoals deze toen gold. De gemeenschappelijke regeling was en is naar haar aard opzegbaar. Aansluiting bij de gemeenschappelijke regeling bevestigt dus dat partijen een overeenkomst op basis van vrijwilligheid en daarmee opzegbare overeenkomst beoogden.

Gedragingen na sluiten overeenkomst

20. Ook uit de gedragen van partijen na het sluiten van de overeenkomst blijkt dat partijen geen afspraken hebben gemaakt voor de eeuwigheid. Gedragingen van partijen na het sluiten van een overeenkomst zijn ook van belang voor de uitleg van de overeenkomst, Hoge Raad 12 december 2012, LJN:BX5572, ro 3.5:

    "*Het hof heeft dan ook kennelijk de Haviltexmaatstaf, aan de hand waarvan de rechter de inhoud van een overeenkomst behoort vast te stellen, miskend; daarbij verdient opmerking dat ook gedragingen van partijen na het sluiten van de overeenkomst van belang kunnen zijn voor de aan die overeenkomst te geven uitleg*." (onderstreping advocaat).

21. Na het sluiten van de overeenkomst heeft de stichting zelf in een brief van 14 mei 2001 (productie 5) aan alle deelnemers voorgesteld om de overeenkomst die op dat moment voor 10 jaar gold ongewijzigd voort te zetten tot en met 2011. Dit bevestigt dat de stichting er niet vanuit ging dat de afspraken voor eeuwig zouden gelden.

22. In een brief van 1 augustus 2001 (productie 6) stemde de gemeente Amsterdam in met verlenging van de overeenkomst voor nogmaals tien jaren (2001- 2011). Vervolgens vroegen partijen zich af of voor verlenging

een besluit vereist was en is deze vraag voorgelegd aan een jurist. Uit het feit dat partijen uitgaan van verlenging blijkt al dat partijen niet uitgingen van eeuwig durende afspraken. Deze gedragingen wijzen er juist op dat partijen ervan uitgingen dat periodiek dient te worden bekeken of de overeenkomst zou worden voortgezet.

23. Ook het feit dat de financiële bijdrage al eerder is gewijzigd bevestigt dat de afspraken eindig zijn. De verdeelsleutel van Amsterdam is eerder teruggebracht van 50% naar 25% naar 10% en kan dus evengoed worden teruggebracht naar 0%.

24. Kort en goed betwist de gemeente gemotiveerd de stelling van gedaagden dat partijen hebben afgesproken tot in de eeuwigheid bij te dragen. Het is aan gedaagden om deze stelling te bewijzen.

25. Bovendien zou het voldoen aan deze bewijslast nog steeds niet tot de conclusie leiden dat extra voorwaarden aan de opzegtermijn of over een schadevergoeding mogen worden gesteld. Ook indien partijen zouden hebben afgesproken om in de eeuwigheid te blijven bijdragen aan het Goois natuurreservaat - quod non (!) - dan nog geldt het uitgangspunt dat een duurovereenkomst in beginsel opzegbaar is. De redelijkheid en billijkheid bieden pas ruimte voor het beperken van de opzegging voor zover het voortbestaan van gedaagden op het spel staat.

Uitzonderingsgevallen / bijzondere omstandigheden

26. Vervolgens rijst de vraag in welke gevallen een uitzondering kan worden gemaakt op de hoofdregel en er dus wel ruimte kan zijn om extra voorwaarden te verbinden aan de opzegging.

27. De Hoge Raad biedt in haar arrest Gemeente/SNU en Stedin van 28 oktober 2011 (LJN BQ9854), rechtsoverweging 3.6.2, enkele aanknopingspunten voor de vraag in welke gevallen sprake kan zijn van bijzondere omstandigheden op grond waarvan aanvullende voorwaarden over de opzegtermijn of een schadevergoeding kunnen worden opgenomen. Van belang bij de vraag of de overeenkomst in beginsel opzegbaar is, is of de wederpartij in haar bedrijfsvoering *in bijzondere mate afhankelijk* is bij voortzetting van de overeenkomst. Voor de vraag of een extra opzegtermijn dient te worden gehanteerd acht de hoge Raad de volgende criteria van belang:

    1) gedane investeringen die nog niet zijn terugverdiend;
    2) of rekening had kunnen worden gehouden met de situatie na de opzegging en;
    3) kosten die moeten worden gemaakt voor het omschakelen naar de situatie na opzegging.

Geen bijzondere omstandigheden

28. Het had voor de hand gelegen dat gedaagden zouden aansluiten bij de criteria die de hoge Raad heeft gesteld bij de vraag of de redelijkheid en billijkheid in de weg staat aan opzegging. Daartoe zouden gedaagden moeten hebben stellen en bewijzen in bijzondere mate afhankelijk te zijn van de bijdrage van Amsterdam en moeten aangeven welke kosten zij moeten maken om aan te passen aan de situatie zonder Amsterdamse deelname. Amsterdam heeft ruim voor de opzegging verzocht om inzichtelijk te maken of er incidentele kosten moeten worden gemaakt wegens aanpassing aan de structurele situatie zonder bijdrage van Amsterdam (in een brief van 7 oktober 2011, productie 16), maar daarop geen antwoord gekregen tot op heden.

29. Gedaagden hebben kennelijk ingezet op de stelling dat de afspraak om bij te dragen voor de eeuwigheid zou zijn gemaakt. Zij zijn verder niet ingegaan op de vraag met welke investeringen of andere verplichtingen zij in de knoop komen en welke opzegtermijn in hun visie nodig is om naar de nieuwe situatie zonder bijdrage van Amsterdam te kunnen omschakelen.

30. Voor zover Amsterdam dit kan inschatten zijn er geen acute problemen door het wegvallen van haar bijdrage. De overige gemeenten zullen het wegvallen van de bijdrage van Amsterdam opvangen zonder daarvoor extra kosten te moeten maken. Desondanks heeft de gemeente toegezegd als compensatie voor de opzegging nog drie jaar de bijdrage te zullen voldoen, voor het geval er wel sprake zou zijn van dergelijke kosten.

31. Gedaagden stellen niet in sterke mate afhankelijk te zijn van de bijdrage van de gemeente Amsterdam. Amsterdam droeg immers slechts voor 10% bij. Dit is slechts een gering aandeel van het totaal aan kosten dat over partijen moet worden verdeeld. De bijdrage is eerder zonder onoverkomelijke problemen verlaagd met 25% en 15%. Bovendien zijn de deelnemende partijen allen overheidslichamen en zal het voortbestaan daarvan sowieso niet snel op het spel staan.

32. Voor zover gedaagden zich alsnog op het standpunt zouden stellen dat het voortbestaan van het Natuurreservaat op het spel staat geldt het volgende.

33. Amsterdam heeft zich met de overeenkomst enkel gebonden om te delen in de kosten van het natuurreservaat. Amsterdam heeft zich niet verplicht om het reservaat te behouden, laat staan tot in de eeuwigheid. De Stichting is ook geen partij bij de overeenkomst. De gevolgen voor het

natuurreservaat zijn juridisch gezien dan ook niet relevant voor de vraag of sprake is van een uitzonderingssituatie en een zwaarwegende opzeggrond is vereist. Alleen de gevolgen van opzegging voor de andere deelnemende overheden zijn daarbij relevant. Deze gevolgen vallen zoals gezegd reuze mee.

34. Bovendien betwist de gemeente dat het voortbestaan van het natuurreservaat in gevaar zou komen door het gemis van 10% aan inkomsten. De overige gemeenten kunnen het wegvallen van deze 10% prima opvangen. Gedaagden hebben gesteld dat het voortbestaan van het natuurreservaat in het geding komt indien de andere deelnemers ook zouden afhaken (onderdeel 54 van de conclusie van antwoord). Daarmee erkennen gedaagden dat het enkele feit dat Amsterdam haar bijdrage stopzet niet leidt tot gevaar voor het voortbestaan van het natuurreservaat.

35. Alleen de opzegging van Amsterdam is vandaag aan de orde. Het mogelijk opzeggen van andere deelnemers is daarbij niet relevant. Beoordeeld dient te worden welke gevolgen de opzegging van Amsterdam heeft voor de overige partijen. Het gevolg is dat deze partijen ofwel iets meer moeten gaan bijdragen, ofwel eveneens de overeenkomst zullen opzeggen, afhankelijk van hun belang bij behoud van het natuurreservaat.

36. Voor zover relevant betwist de gemeente dat alle overige partijen ook de overeenkomst zullen opzeggen indien dit mogelijk zou zijn. In elk geval de omringende gemeenten hebben voldoende belang bij behoud van het natuurreservaat, gezien onder meer hun verhoogde belastinginkomsten. Dit hebben zij bevestigd in het rapport van Poelmann uit 2011 (productie 13 bij de dagvaarding).

Met opmerkingen [redacted]: Aanvullen onderzoek makelaar

Tussenconclusie: onvoldoende gesteld aan bijzondere omstandigheden

37. De stelling dat zou zijn afgesproken om tot in de eeuwigheid bij te dragen betwist de gemeente gemotiveerd en dient door gedaagden te worden bewezen. Bovendien vormt een dergelijke afspraak – in elk geval op zichzelf beschouwd – geen bijzondere omstandigheid op grond waarvan dient te worden afgeweken van de hoofdregel. Daarvoor is tenminste vereist dat gedaagden in vergaande mate afhankelijk zijn van de bijdrage van de gemeente Amsterdam. Gedaagden hebben dit niet eens gesteld, laat staan onderbouwd. Voor de beperkende werking van de redelijkheid op grond waarvan de opzegging zou kunnen worden beperkt, hebben gedaagden dus onvoldoende gesteld.

38. Een tussenconclusie is dan ook dat er geen sprake is van bijzondere omstandigheden op grond waarvan van de hoofdregel opzegbaarheid dient te worden afgeweken en aanvullende voorwaarden aan de opzegging zouden mogen worden verbonden. Ten overvloede zal de gemeente nog kort ingaan op de belangen van partijen.

Belangen partijen

39. Het belang van de overige deelnemers bij behoud van Amsterdam in de overeenkomst is puur financieel. Alle belangrijke beslissingen die moeten worden genomen spelen zich territoriaal af buiten de gemeente Amsterdam. Amsterdam heeft ook geen bijzondere adviesfunctie of iets dergelijks. Amsterdam is bij de inhoud van de vergaderingen van de overige participanten weinig of niet betrokken.

Met opmerkingen [redacted]: Verwijzen notulen dat voorzitter zich zorgen maakt dat adam niet meer komt?

40. In de conclusie van antwoord is dan ook niet één argument genoem waarom de samenwerking met Amsterdam een meerwaarde zou hebben

Met opmerkingen [redacted]: Of is deze stelling gevaarlijk?

voor de overige participanten, buiten het behoud van de financiële bijdrage.

41. Kernpunt voor Amsterdam is nu juist dat Amsterdam onvoldoende belang heeft bij samenwerking ten behoeve van het Goois natuurreservaat. De binding met dit gebied die er was rond 1930, is er al lang niet meer. Territoriaal gezien is de samenwerking anno 2013 allerminst voor de hand liggend. De enige inbreng van de gemeente Amsterdam bestond uit geld. Uit de verslagen van vergaderingen blijkt al dat alle belangen en ontwikkelingen spelen binnen de gemeentegrenzen van de overig deelnemers waar het gebied is gevestigd. Waar de gemeenschappelijke regeling voorschreef dat de belangen van gemeenten en de samenwerkingsgebieden om de tien jaar dienden te worden herzien geldt dat hier ook. Het belang van de gemeente Amsterdam is in de loop der jaren afgenomen en gedaald naar het punt dat de gemeente Amsterdam heeft besloten de vrijwillige samenwerking te beëindigen.

Met opmerkingen [redacted]: voorbeelden

42. Het bestuur van Amsterdam heeft besloten op welke wijze zij haar middelen voor groen inzet. Een bijdrage voor het Goois natuurreservaat zit daar niet langer bij. Het bestuur van de gemeente Amsterdam ziet het niet als haar publieke taak om dit natuurgebied te onderhouden en heeft geoordeeld dat de gemeente onvoldoende belang heeft om haar middelen in te zetten in dit gebied. Daarnaast ervoer Amsterdam ook de bestuurlijke inzet als belastend. De inzet van twee raadsleden en een wethouder in het Algemeen Bestuur en in het Dagelijks Bestuur is behoorlijk. Zeker nu de te nemen beslissingen noch de gemeente Amsterdam noch haar grondgebied raken.

43. Zonder taak of middelen om in te zetten heeft de gemeente niet langer een belang bij de samenwerking. Het bestuur heeft derhalve de samenwerking, die is ontstaan en is voortgezet op vrijwillige basis, beëindigd.

44. Dit is vervelend voor de overige deelnemers die nog wel voldoende belang hebben bij het Goois natuurreservaat om daarvoor middelen vrij te maken. De overige deelnemers kunnen echter niet bepalen of Amsterdam nog voldoende belang heeft bij de samenwerking. Dat kan alleen het bestuur van de gemeente Amsterdam. De overige deelnemers kunnen deelname ook niet verplichten.

45. In dit opzicht is de situatie vergelijkbaar met het arrest Gemeente/SNU en Stedin. Daar betrof het oude afspraken om kosten voor het verleggen van leidingen te voldoen, uit een periode dat de nutsbedrijven publiekrechtelijke lichamen waren. De gemeente achtte een dergelijke afspraak, na de liberalisering van de energiemarkt niet meer van deze tijd en zegde de overeenkomst op. Hetzelfde speelt in de onderhavige procedure. De gemeente Amsterdam acht het bijdragen aan het Goois natuurreservaat niet meer van deze tijd. De territoriale binding is er al geruime tijd niet meer. De gemeente Amsterdam wenst haar schaarse middelen lokaler in te zetten en de samenwerking behelst niet meer dan het leveren van een financiële bijdrage.

Met opmerkingen [redacted]: nog ingaan op de camping enzo of niet?

46. Anders dan de overige gemeenten profiteert de gemeente Amsterdam ook niet van hogere belastinginkomsten als gevolg van dit natuurgebied. De overige gemeenten ontvangen extra woz belasting als gevolg van de waardestijging van de woningen met circa 10% rondom het gebied. Amsterdam herkent dan ook niet de suggestie van gedaagden dat in de opzegging 'iets ongelijks' zou zitten, doordat Amsterdam als eerste de overeenkomst opzegt (onderdeel 56 van de conclusie van antwoord).

47. Kort en goed heeft Amsterdam geen belang meer bij voortzetting van de samenwerking op basis van vrijwilligheid. De overige gemeenten kunnen de wegvallende bijdrage van Amsterdam opvangen en zijn in hun bedrijfsvoering niet in bijzondere mate afhankelijk van de bijdrage van

Amsterdam. Er is dus net als in het arrest Gemeente/SNU en Stedin geen aanleiding om een uitzondering te maken op de hoofdregel dat de overeenkomst opzegbaar door aanvullende voorwaarden te stellen omtrent de opzegging.

Stellingen gedaagden conclusie van antwoord

Met opmerkingen [redacted]: beleidswijziging input vragen dro

48. De gemeente zal kort reageren op enkele stellingen uit de conclusie van antwoord. Daarbij geldt steeds het uitgangspunt dat de overeenkomst in beginsel opzegbaar is en dat het aan gedaagden is om te stellen en te bewijzen dat sprake is van bijzondere omstandigheden in de sfeer van een sterke mate van (financiële) afhankelijkheid.

Statuten

49. De statuten noemen als doel van de Stichting het "ten eeuwige dage" behouden van natuurgebied. De statuten noemen de participanten bij naam en voorzien niet in de mogelijkheid dat een participant afhaakt. Op grond hiervan betogen gedaagden dat partijen eigenlijk de bijdrageverplichting voor eeuwig hadden willen vastleggen in de statuten. Ook stellen gedaagden dat een statutenwijziging nodig zou zijn om de bijdrage van Amsterdam stop te zetten. Dit is onjuist.

50. De statuten hebben enkel betrekking op de Stichting en kunnen geen obligatoire verplichtingen bevatten voor de gemeente Amsterdam danwel voor gedaagden. Dit staat expliciet in de toelichting (p 2) bij de overeenkomst:

Steeds hebben de participanten zich gerealiseerd, dat in de herziene statuten geen verplichting van de participanten kon worden vastgelegd om gedurende een bepaalde periode gezamenlijk - volgens een overeengekomen verdeelsleutel - bij te dragen in het jaarlijks

exploitatietekort van de stichting. Zoiets kan nu eenmaal niet worden vastgelegd in de statuten voor een privaatrechtelijke instelling.

51. Er is geen verplichting voor de gemeente Amsterdam om bij te dragen op grond van de statuten en er is dus geen statutenwijziging nodig om een dergelijke verplichting te beëindigen, hetgeen gedaagden stellen in onderdeel 48 van de conclusie van antwoord. De verplichting om bij te dragen is gebaseerd op de samenwerkingsovereenkomst en deze is opgezegd. Het is vervolgens aan de Stichting om te bepalen om de statuten hieraan al dan niet aan te passen.

52. Partijen hebben op bestuurlijk niveau afgesproken om deze procedure te starten en een rechtelijk oordeel te krijgen over de vraag of de overeenkomst rechtsgeldig is geëindigd. Indien dit in rechte komt vast te staan dan is daarmee de kous af. De gemeente Amsterdam gaat ervan uit dat gedaagden zich aan deze afspraak houden en vervolgens niet moeilijk gaan doen over het uittreden uit het bestuur van de stichting. Mocht dit anders blijken en dan zal de gemeente een procedure ex artikel 2:294 BW doorlopen en daarmee formeel haar uittreding regelen.

53. Ook de stelling dat de statuten niet voorzien in een mogelijkheid dat een participant afhaakt betwist de gemeente. In de statuten is bepaald dat de statuten kunnen worden gewijzigd en zelfs ontbonden (artikelen 15 en 16).

Bezuinigingen GNR

54. Gedaagden stellen dat de gemeente Amsterdam in januari 2011 15% wilde bezuinigen aan de kosten van het GNR en dat dit 10% is geworden. Dit kleine verschil vormt volgende gedaagden onvoldoende reden voor opzegging.

55. Het is juist dat Amsterdam als bestuurder van de Stichting GNR zoveel mogelijk wilde bezuinigen binnen GNR en dit heeft aangegeven in januari 2011. Dit laat onverlet dat het bestuur van de gemeente Amsterdam op basis van de resultaten van een onderzoek uit juni 2011 op goede gronden heeft besloten om de middelen voor dit natuurgebied lokaler in te zetten. Het bestuur van de gemeente Amsterdam ziet het niet als haar publieke taak om dit natuurgebied te onderhouden en heeft gezien de afstand tot het gebied en het feit dat zij inhoudelijk onvoldoende belang heeft bij de te nemen besluiten in het gebied ervoor gekozen om haar schaarse middelen elders in te zetten.

Hoogte vergoeding/lengte opzegtermijn

56. Hoewel gedaagden geen bijzondere omstandigheden hebben aangetoond, heeft Amsterdam wel een extra opzegtermijn, respectievelijk schadevergoeding toegezegd. De hoogte daarvan is drie maal de jaarlijkse bijdrage. Bovendien heeft Amsterdam de opzegging ruim een half jaar van te voren aangekondigd. Daarmee handelt Amsterdam meer dan zorgvuldig.

57. Ook indien wel een grote mate van financiële afhankelijkheid zou bestaan, dan zou een bijdrage van drie jaar volstaan. Compensatie hoeft immers niet alle schade te dekken die het effect is van de opzegging zoals gedaagden stellen (onderdeel 79 conclusie van antwoord), maar slechts de tijd te bieden aan de wederpartij om te kunnen inspelen op de nieuwe situatie waarin is opgezegd.

Met opmerkingen [redacted]: aanvullen noot arrest

58. Zoals gezegd en door gedaagden erkend zullen de overige deelnemers het wegvallen van de bijdrage opvangen. Een termijn om aan de nieuwe situatie aan te passen is ook om die reden niet nodig. Gedaagden hoeven zich niet aan te passen aan de nieuwe situatie. Amsterdam is derhalv niet verplicht een opzegtermijn te hanteren danwel vergoeding te bieden.

Met opmerkingen [redacted] zou een toegangsprijs kunnen worden geheven?

59. Als enige concrete langlopende verplichting van de Stichting hebben gedaagden een termijn van 38 maanden gemeld voor het doorbetalen van lonen (onderdeel 55 van de conclusie van antwoord). Aan deze verplichting kan worden voldaan met de door Amsterdam geboden compensatie en ruim van tevoren aangekondigde opzegging.

60. De overeenkomst die is opgezegd gold gedurende 20 jaar en geen 80 jaar zoals gedaagden stellen. In het zojuist aangehaalde arrest van het Hof Leeuwarden werd bij een duur van 20 jaar een opzegtermijn van een jaar redelijke geacht.

Met opmerkingen [redacted]: Aanvullen met schema literatuur

Vordering jegens de Stichting

61. De Stichting Goois natuurreservaat is geen partij bij de samenwerkingovereenkomst, maar zou dat wel kunnen stellen. Gedaagden koppelen - overigens onterecht - de bijdrageverplichting voor de deelnemers bij de overeenkomst aan de doelstelling van de stichting in de statuten van de stichting. Dit versterkt de vrees dat de stichting van zich zou kunnen laten horen nadat deze procedure is afgerond. Ook zou de stichting wellicht kunnen stellen dat de gemeente jegens haar onrechtmatig heeft gehandeld.

62. Om die reden heeft de gemeente er belang bij dat ook ten opzichte van de Stichting komt vast te staan dat de gemeente geen extra vergoeding is verschuldigd.

Langdurige en hechte relatie

63. Gedaagden stellen in onderdeel 51 van hun conclusie dat een zwaarwegende opzeggrond is vereist als tussen partijen een langdurige en hechte relatie bestaat. Daarbij verwijzen zij naar een uitspraak van de rechtbank Utrecht uit 2010 (LJN:BN5770). De rechter heeft in deze

uitspraak echter naast het bestaan van een langdurige en hechte relatie ook het feit ‘dat de wederpartij qua omzet in belangrijke mate afhankelijk was’ ten grondslag gelegd aan zijn oordeel. Aan dit tweede criterium is zoals gezegd niet voldaan. Er is geen sprake van financiële afhankelijkheid. Ook op grond van de door gedaagden aangehaalde jurisprudentie bestaat dus geen grond voor het verbinden van extra voorwaarden aan de opzegging.

64. Bovendien is deze uitspraak achterhaald met het besproken arrest uit 2011 waarin het uitgangspunt dat duurovereenkomsten in beginsel opzegbaar zijn overduidelijk is bevestigd door de hoge Raad.

Gerechtvaardigd vertrouwen

65. Gedaagden stellen erop te hebben mogen vertrouwen dat de overeenkomst tot in lengte der jaren zou duren. Dit gerechtvaardigd vertrouwen zou een zwaarwegende opzeggrond vereisen. Hierbij verwijzen gedaagden naar een arrest van het Hof Leeuwarden uit 2010 (LJN:BP1044).

66. Ook dit arrest is onvolledig aangehaald. Het arrest bevestigt namelijk dat een duurovereenkomst in beginsel kan worden opgezegd. Vanwege de langdurige samenwerking van 20 jaar en financiële afhankelijkheid van 40% van de omzet, heeft het Hof een opzegtermijn van 1 (!) jaar verbonden aan de opzegging.

67. Dus ook dit arrest bevestigt dat de gemeente Amsterdam rechtsgeldig heeft opgezegd en dat zelfs in geval van financiële afhankelijkheid (waarvan in de onderhavige procedure geen sprake is) een jaar opzegtermijn voldoende is na 20 jaar samenwerking.

Conclusie

68. Kort samengevat is de conclusie dat duurovereenkomsten in beginsel opzegbaar zijn. De bewijslast dat sprake zou zijn van een sterke mate van financiële afhankelijkheid, op grond waarvan extra voorwaarden aan de opzegging zouden kunnen worden verbonden rust op gedaagden. De gemeente heeft bestaan van dergelijke bijzondere omstandigheden gemotiveerd betwist. Daarbij komt dat de gemeente al tegemoet is gekomen aan gedaagden door de vergoeding nog drie jaar te blijven voldoen.

69. De gemeente Amsterdam verzoekt uw rechtbank dan ook om een verklaring voor recht dat de onderhavige overeenkomst rechtsgeldig is geëindigd.

Deze zaak wordt behandeld door:
Gemeente Amsterdam, Huisadvocaat
mr. A.L. Bervoets
Postbus 202, 1000 AE Amsterdam
tel: [redacted]
fax: [redacted]

Gerechtshof Amsterdam
Zaaknummer 200.134.957/01
Zittingsdatum: 22 mei 2014, 9:30 uur

SPREEKAANTEKENINGEN
GEMEENTE AMSTERDAM

inzake:

GEMEENTE AMSTERDAM

eiseres,
advocaat: mr. A.L. Bervoets

tegen:

1. **PROVINCIE NOORD-HOLLAND**
2. **GEMEENTE BLARICUM**
3. **GEMEENTE BUSSUM**
4. **GEMEENTE HILVERSUM**
5. **GEMEENTE HUIZEN**
6. **GEMEENTE LAREN**
7. **GEMEENTE NAARDEN**
8. **STICHTING GOOISCH NATUURRESERVAAT**

Gedaagden,
Advocaat: mr. P.F.P. Nabben

Inleiding

1. Vandaag is de vraag aan de orde of de overeenkomst tussen de gemeente Amsterdam en gedaagden rechtsgeldig is geëindigd door de opzegging. In eerste aanleg en in de memories in hoger beroep is de inhoud wat de gemeente betreft volledig aan de orde gekomen. De gemeente volstaat vandaag dan ook met het kort nader toelichten van enkele aspecten.

De gemeente is niet verantwoordelijk voor natuurbeheer

2. In de memorie van antwoord (onderdeel 19) hebben geïntimeerden opgenomen dat “de overeenkomst is erop gericht om samen te doen wat men anders afzonderlijk moet doen”. Dit is nu juist het punt, de gemeente Amsterdam is niet verplicht om het Goois natuurreservaat te onderhouden. Natuurbeheer kan worden gesplitst in privaat (particulier) beheer en publiek beheer. Privaat beheer is gebaseerd op vrijwilligheid, een publieke taak voor gemeenten is er hoogstens voor hun eigen grondgebied.

3. In dit kader wenst de gemeente te benadrukken dat het natuurbeheer, voor zover grensoverschrijdend, als publieke taak is belegd bij de provincie en niet bij de gemeente. Dit geldt in elk geval voor de ecologische hoofdstructuur (EHS), waarvan het Goois Natuurreservaat deel uitmaakt. Een overzicht van de publiekrechtelijke regelgeving voor natuurbeheer is ter toelichting ingebracht als productie.

4. In de memorie van antwoord (onderdeel 98) stellen geïntimeerden dat de provincie geen exclusieve verantwoordelijkheid zou hebben. Feit blijft echter dat publiekrechtelijk enkel bij de provincie taken van natuurbeheer zijn belegd en geen taken bij de gemeente Amsterdam. Ook territoriaal heeft de gemeente Amsterdam geen enkele bevoegdheid of verplichting. Het Goois natuurreservaat is niet gelegen op Amsterdams grondgebied.

5. Het Goois Natuurreservaat financieel onderhouden is dus niet iets wat de gemeente Amsterdam “moet doen”. De gemeente moet dit helemaal niet. De gemeente heeft er in 1930 vrijwillig en op basis van een destijds gemeenschappelijk belang voor gekozen om financieel bij te dragen, heeft deze bijdrage in de loop der jaren verminderd, en wil er nu volledig mee stoppen.

Gemeenschappelijk belang

6. Naast de publieke taak van de Provincie bestaan er diverse vormen van samenwerking van verschillende soorten overheden en particuliere organisaties om natuur te beheren. Deze samenwerking is steeds gebaseerd op een gemeenschappelijk belang en vindt plaats op vrijwillige basis. Voorbeelden daarvan zijn de overeenkomst inzake het Goois Natuurreservaat, de diverse gemeenschappelijke regelingen (Spaarnwoude) en private samenwerkingsvormen waarbij de private partij eigenaar is van het gebied en uit dien hoofde een belang heeft (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer).

7. Het belang van deelnemers bij een dergelijke samenwerking is uiteraard geen statisch gegeven. De wereld is niet uit steen gehouwen en dergelijke belangen veranderen met de tijd. Niet voor niets werd bij de samenwerking in een gemeenschappelijke regeling op grond van de wet steeds uitgegaan van 10 jaar, waarna de belangen opnieuw dienden te worden bekeken en de samenwerking kon worden aangepast. Ook de belangen van partijen bij het Goois Natuurreservaat wijzigen. Zo beëindigt de gemeente Amsterdam de samenwerking, en wordt een nieuwe samenwerking onderzocht tussen het Goois Natuurreservaat met het Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN) om tot kostenreductie te komen.

8. Het was de bedoeling van partijen bij het aangaan van de overeenkomst om *zoveel mogelijk* aan te sluiten bij de gemeenschappelijke regeling (zie pagina 9

van de toelichting bij de overeenkomst, productie 4 bij de dagvaarding in eerste aanleg). Dit bevestigt dat partijen zijn uitgegaan van een overeenkomst op basis van vrijwilligheid en een gemeenschappelijk belang. De gemeenschappelijke regeling (ook destijds) gaat uit van verlengd lokaal bestuur op basis van vrijwilligheid en een gemeenschappelijk belang. Verplichtingen konden steeds voor maximaal tien jaar worden opgelegd (MvT, Tweede Kamer, zitting 1980-1981, 16538, nr3.), waarna werd bezien of de samenwerking territoriaal gezien diende te worden aangepast. Uit deze uitgangspunten van vrijwilligheid op basis van gemeenschappelijk belang volgt automatisch dat de overeenkomst moet kunnen worden opgezegd op het moment dat het belang er niet meer is voor een partij.

9. Het belang van de gemeente Amsterdam, om financiële middelen in te zetten voor beheer van het Goois Natuurreservaat is sinds 1930 steeds verder afgenomen en nu op een punt beland dat andere natuurgebieden belangrijker zijn geworden. Waar het Goois Natuurreservaat in 1930 nog de meest gangbare vakantiebestemming was voor Amsterdammers, reizen Amsterdammers nu de hele wereld rond. De dagrecreanten verkiezen juist weer de natuurgebieden dichterbij de stad gelegen, of gaan liever een dag naar het strand of de Veluwe. Om een idee te geven, in 1930 bestonden het Amsterdamse bos, Twiske, Spaarnwoude, Amstelland en Waterland niet als recreatiegebied. Bij het sluiten van de overeenkomst in 1992 bestonden onderdelen daarvan nog evenmin of waren vele male kleiner (waaronder bijvoorbeeld Tuinen van West, Groene Weelde, Diemerbos, Diemerpark, Westerpark, Oudekerkerplas). Ook bestonden belangrijke ontsluitingen naar de gebieden nog niet (pont naar NDSM, pont van oost naar Noord, brug van Zuidoost naar de Oudekerkerplas of van West naar de Haarlemmermeer).

10. Het is uiteraard nooit de bedoeling geweest om alle deelnemende partijen voor eeuwig en altijd en ook tegen hun wens en belang in vast te houden om te blijven

bijdragen. Dat zou dergelijke samenwerkingsvormen ook onmogelijk maken want dan zou geen partij meer deelnemen.

11. Op dit moment staat vast dat de overige deelnemers nog wel voldoende belang hebben bij het gezamenlijk onderhouden van het gebied. Dat verbaast ook niet want het natuurgebied ligt op het grondgebied van deze gemeenten. Ook voor de provincie spreekt dit voor zich. In de theoretische situatie dat meerdere gemeenten zouden stoppen vrijwillig bij te dragen bij gebrek aan belang dan blijft dit gebied als Ecologische Hoofd Structuur de verantwoordelijkheid van de provincie en is het aan de provincie om een oplossing te vinden indien noodzakelijk samen met de gemeenten waarbinnen het gebied valt. De provincie zal in dat geval zou bekijken welke partijen eveneens dermate belang hebben bij behoud van het gebied dat ze op basis van vrijwilligheid willen bijdragen. Dichterbij gelegen gemeenten zoals bijvoorbeeld Weesp liggen dan meer voor de hand dan de gemeente Amsterdam.

<u>Beleid</u>

12. Ten onrechte wordt in de memorie van antwoord (onderdeel 23) gesuggereerd dat het beleid van de gemeente Amsterdam niet consistent zou zijn omdat wel zou worden bijgedragen aan andere natuurgebieden die ook buiten Amsterdam zijn gelegen en geen eigendom zijn van Amsterdam. Dit is onjuist. Alle samenwerkingsgebieden waaraan de gemeente Amsterdam bijdraagt zijn mede gelegen op Amsterdams grondgebied of zijn Amsterdams grondgebied: Spaarnwoude (tuinen van West), Waterland (Amsterdam Noord), Twiske (Amsterdam Noord) Amstelland (Zuidoost en Oost) en de Amsterdamse Waterleidingduinen.

13. De enige samenwerkingsgebieden waaraan de gemeente Amsterdam bijdroeg en die niet op het grondgebied van Amsterdam zijn gelegen, waren de Vinkeveense plassen en het Goois Natuurreservaat. Beide

samenwerkingsverbanden heeft de gemeente beëindigd omdat het belang daarbij is afgenomen en om voldoende middelen te behouden voor het noodzakelijk onderhoud van het voor Amsterdam belangrijker lokaal groen.

14. In dit kader is van belang dat ook de regelgeving voor natuurbeheer en andere relevante omstandigheden in de loop der jaren zijn gewijzigd. Het Rijk participeerde vroeger in recreatieschappen met Amsterdam, maar is daaruit gestapt (bijvoorbeeld de gemeenschappelijke regeling Spaarnwoude). Ook de provincie Noord Holland is in het verleden uit gemeenschappelijke regelingen gestapt (Vinkeveense plassen). Daarbij is de taak van natuurbeheer gedecentraliseerd en ligt nu bij de provincie waarbij door bezuinigingen minder budget beschikbaar is. Dit betekent dat natuurgebieden rondom de stad Amsterdam in het verleden met rijksgelden zijn aangelegd en/of onderhouden (Twiske en Spaarnwoude), waarna de gemeente in de loop der jaren steeds meer zelf heeft moeten bijdragen aan het lokaal groen van Amsterdam om het voldoende te onderhouden.

15. Amsterdam maakt noodgedwongen de weloverwogen keuze om het schaarse geld voor groen in te zetten voor lokaal groen omdat daaraan het meeste behoefte bestaat bij de Amsterdammer, omdat Amsterdam daarop de meeste invloed heeft en omdat dat nodig is om het lokaal groen voldoende te kunnen blijven onderhouden.

16. Geïntimeerden noemen het onsympathiek om een dergelijke bijdrage stop te zetten. Dit drukt op de lasten voor geïntimeerden en/of wellicht in de toekomst zelfs op de subsidie voor alle natuur binnen de Ecologische Hoofd Structuur indien de Provincie meer subsidie moet betalen voor het Goois Natuurreservaat. Het vasthouden aan de bijdrage is echter eveneens onsympathiek. Dit drukt op de natuur binnen het territoriaal gebeid van Amsterdam. Het verschuiven van het natuurbeheer door het Rijk naar de Provincie is wellicht ook niet sympathiek. De

verdeling van overheidsgelden is per definitie niet sympathiek omdat er nu eenmaal keuzes moeten worden gemaakt.

Aantrekken inkomstenbronnen

17. Een commercielere instelling voor beheer van natuurgebieden is in deze tijd van bezuinigingen een trend door heel Nederland. Samenwerking met particulieren en bedrijven, excursies, houtverkoop, fietsverhuur, kleinschalige horeca of verblijfsaccomodaties, parkeertarieven, het zijn veel gebruikte manieren om het tekort aan overheidsfinanciering voor natuur op te vangen. Natuurlijk dient dit met mate te gebeuren en uiteraard mag de impact op de natuur niet te groot te zijn.

18. De opstelling van geïntimeerden, er kan niks en er mag niks enkel vanwege een zeer strikte lezing van statuten die dateren uit 1932 volstaat echter niet, zeker niet in deze tijd.

Juridisch kader

19. In de memorie van antwoord (onderdeel 29) is aangevoerd dat uit het arrest over het Hoogheemraadschap van Rijnland, HR 9 november 2012, niet mag worden afgeleid dat overeenkomsten met overheden nog eerder zouden leiden tot opzegbaarheid. Volgens geïntimeerden zou dat in die casus enkel het geval zijn omdat het daar een bruikleen overeenkomst betreft die per definitief makkelijk opzegbaar zou zijn.

20. Deze stelling klopt niet. Het arrest Kakkenberg/Kakkenberg betrof immers ook een bruikleenovereenkomst maar dan zonder overheidsinstantie en had een geheel andere uikomst. De Hoge Raad heeft in het arrest Hoogheemraadschap van Rijnland bovendien expliciet het beleid van het hoogheemraadschap meegewogen als relevante omstandigheid. Het feit dat het hier een

overheidsinstantie betrof was dus wel degelijk relevant voor het oordeel dat het gebruik rechtsgeldig was beëindigd.

21. Ten aanzien van het arrest De Ronde Venen/Stedin stellen geïntimeerden (onderdeel 31 memorie van antwoord) eveneens dat irrelevant zou zijn dat een overheid partij was. Deze opzegging was volgens geïntimeerden enkel geoorloofd omdat er zo goed als geen financiële gevolgen zouden zijn. Dit staat echter niet in het arrest.

22. De Hoge Raad merkt als eerste in r.o. 3.5.2. het wijzigen van voor de overheid relevante regelgeving aan als relevant feit. Dat het een overheid betrof was dus wel degelijk van belang bij de conclusie dat kon worden opgezegd. Ook hier betrof het de keuze van de gemeente om een verordening vast te stellen op basis van gewijzigde regelgeving (zie onderdeel 2 van het cassatiemiddel). Omtrent de financiële gevolgen acht de Hoge Raad in r.o. 3.5.4 relevant dat niet is gesteld dat het bedrijf in haar bedrijfsvoering *in bijzondere mate* afhankelijk zou zijn van de voortzetting van de overeenkomst. Dit criterium komt meerdere malen terug in Hoge Raad arresten. Het gaat dus niet om *geringe financiële gevolgen* hetgeen geïntimeerden stellen, maar juist om het omgekeerde. Alleen in bijzondere gevallen waarbij tenminste sprake is van een *bijzondere mate van afhankelijkheid* kan plaats zijn om een zwaarwegende opzeggrond te eisen.

23. Het uitgangspunt van de Hoge Raad bij duurovereenkomsten is dus opzegbaarheid en bij opzegging op grond van beleids- of wetmatige aspecten bij een overheid geldt dit des te meer.

<u>Opzegtermijn</u>

24. De gemeente Amsterdam (college en raad) heeft eind 2010 opdracht gegeven om de bijdragen voor natuurgebieden waarbij Amsterdam onvoldoende belang en invloed heeft te heroverwegen. Het mogelijk terugtrekken uit het Goois

Natuurreservaat als gevolg daarvan heeft Amsterdam eind 2010 direct aangekondigd bij geïntimeerden (productie 9 bij de dagvaarding in eerste aanleg). Vervolgens is per 1 januari 2012 opgezegd en wordt nog drie jaren doorbetaald (tot 1 januari 2015). Daarmee is een meer dan redelijke opzegtermijn gehanteerd.

25. Geïntimeerden hebben nog aangevoerd (onderdeel; 129) dat Amsterdam uit het recreatieschap Vinkeveense plassen is gegaan met doorbetaling van de bijdrage voor tien jaar. Voor zover daarmee een beroep wordt gedaan op het gelijkheidbeginsel gaat dat niet op omdat dit een geheel andere situatie betreft. Allereerst is deze samenwerking in overleg beëdigd, terwijl overleg over de opzegtermijn door geïntimeerden steeds is afgehouden. Daarbij is Amsterdam eigenaar van de diepe plas bij Vinkeveen en was deze bijdrage nodig om in tien jaar de oeverbeschermende functie weer in goede staat te brengen.

<u>Wijze van procederen bestuursakkoord</u>

26. Partijen verschillen principieel van mening over de vraag of Amsterdam de overeenkomst kon opzeggen. Om die reden hebben alle bestuurders van partijen afgesproken dat Amsterdam deze vraag zou voorleggen aan de rechter (‘we agree to disagree’). Indien in rechte (onherroepelijk) vast komt zou komen te staan dat Amsterdam de overeenkomst rechtsgeldig heeft beëindigd dan is daarmee de samenwerking beëindigd. De participatie bestond immers enkel uit een financiële bijdrage die is gebaseerd op de overeenkomst.

27. Het uittreden uit het bestuur is vervolgens slechts een formaliteit. De gemeente Amsterdam hoeft niet nog een aparte procedure te doorlopen om als bestuurder uit de stichting te worden ontheven en heeft dat overigens tijdens de procedure in eerste aanleg ook nogmaals bevestigd gekregen via de advocaat van geïntimeerden. Met het eindigen van de overeenkomst eindigt derhalve ook de deelname van Amsterdam in het bestuur van de stichting.

<u>Conclusie</u>

28. Kort samengevat is de conclusie dat duurovereenkomsten in beginsel opzegbaar zijn. Een zwaarwegende opzeggrond (of onvoorziene omstandigheid) is dus niet nodig voor opzegging behoudens zeer bijzondere omstandigheden. De bewijslast dat sprake zou zijn van dergelijke omstandigheden rust op geïntimeerde.

29. Er is geen sprake van (financiële) afhankelijkheid van de 10% bijdrage die van de gemeente Amsterdam afkomstig was, laat staan van een bijzondere mate van afhankelijkheid. Het natuurbeheer is publiekrechtelijk niet bij de gemeente Amsterdam belegd en overige samenwerkingsvormen zijn gebaseerd op vrijwilligheid en een gemeenschappelijk belang. Van een verantwoordelijkheid voor de gemeente Amsterdam is dus geen sprake. De gemeente (college en raad) bepaalt zelf wat haar verantwoordelijkheden zijn, voor zover dat wettelijk niet is bepaald.

30. De gemeente Amsterdam heeft derhalve rechtens opgezegd en verzoekt u het vonnis van de rechtbank te vernietigen.

Deze zaak wordt behandeld door:
Gemeente Amsterdam, Huisadvocaat
mr. A.L. Bervoets
Postbus 202, 1000 AE Amsterdam
tel: [redacted]
fax: [redacted]

Rechtbank Amsterdam
Rolnr 12/764 520248
Datum comparitie: 30 mei 2013, 9:30 uur

PLEITAANTEKENINGEN
GEMEENTE AMSTERDAM

inzake:

GEMEENTE AMSTERDAM

eiseres,
advocaat: mr. A.L. Bervoets

tegen:

1. **PROVINCIE NOORD-HOLLAND**
2. **GEMEENTE BLARICUM**
3. **GEMEENTE BUSSUM**
4. **GEMEENTE HILVERSUM**
5. **GEMEENTE HUIZEN**
6. **GEMEENTE LAREN**
7. **GEMEENTE NAARDEN**
8. **STICHTING GOOISCH NATUURRESERVAAT**

Gedaagden,
Advocaat: mr. P.F.P. Nabben

Inleiding

1. Vandaag is de vraag aan de orde of de overeenkomst tussen de gemeente Amsterdam en gedaagden rechtsgeldig is geëindigd door de opzegging. Ter onderbouwing van het standpunt dat dit het geval is zal de gemeente Amsterdam vandaag nader stilstaan bij het standpunt van de Hoge Raad dat duurovereenkomsten in beginsel opzegbaar zijn behoudens bijzondere omstandigheden, in welk geval een opzegtermijn of schadevergoeding in acht moet worden genomen.

2. Daarbij zal de gemeente aangeven dat gedaagden onvoldoende hebben gesteld omtrent het bestaan van bijzondere omstandigheden die een uitzondering op de regel zouden rechtvaardigen en dat het bovendien aan gedaagden is om dergelijke omstandigheden te bewijzen.

3. Hoewel dus gezien het uitgangspunt van de Hoge Raad en de bewijslastverdeling onnodig, zal de gemeente aangeven dat de overeenkomst naar haar aard opzegbaar is en dat ook uit de tekst en toelichting van de overeenkomst, en uit de gedragingen van partijen na het sluiten van de overeenkomst blijkt, dat partijen niet hebben beoogd een eeuwigdurende overeenkomst aan te gaan.

4. Tot slot zal de gemeente vanuit dit uitgangspunt ingaan op enkele losse stellingen uit de conclusie van antwoord van gedaagden.

Standpunt Hoge Raad over opzeggen duurovereenkomsten

5. De Hoge Raad heeft zich meerdere malen uitgesproken over de vraag of duurovereenkomsten opzegbaar zijn. Uit het arrest Latour/De Bruijn, HR 3 december 1999 (NJ 2000/120) was al op te maken dat een

duurovereenkomst opzegbaar is, maar leidde de vraag of een zwaarwegende opzeggrond bestaat tot onduidelijkheid. Dit arrest is om die reden vaak bekritiseerd in literatuur. Diverse auteurs hebben jarenlang gepleit voor de eenvoudige hoofdregel dat een duurovereenkomst in beginsel opzegbaar is. Deze hoofdregel is er nu.

6. In het meest recente arrest van de Hoge Raad over dit onderwerp heeft de Hoge Raad de vraag of opzegging van een duurovereenkomst in beginsel mogelijk is bevestigend beantwoord (Gemeente/SNU en Stedin HR 28 oktober 2011, LJN BQ9854). De discussie gaat sinds dit arrest hoofdzakelijk niet langer om de vraag *of* mag worden opgezegd, maar eerder over de vraag *onder welke voorwaarden* mag worden opgezegd (zie ook de Noot bij dit arrest van mr. [redacted] in NJ 2012/685).

Hoofdregel

7. De hoofdregel is dus dat duurovereenkomsten die voor onbepaalde tijd zijn aangegaan in beginsel opzegbaar zijn. Op het uitgangspunt van opzegbaarheid zijn uitzonderingen mogelijk op basis van de redelijkheid en billijkheid. Alleen in dergelijke bijzondere uitzonderingssituaties kunnen extra voorwaarden worden gesteld aan het opzeggen van de overeenkomst.

Bewijslast

8. Dit heeft ook gevolgen voor de stelplicht en bewijslast. De opzeggende partij kan volstaan met te bewijzen dat er is opgezegd. De partij die de opzegging wil betwisten zal moeten stellen en bewijzen dat zich omstandigheden voordoen die aan opzegging in de weg staan.

9. Voor de onderhavige procedure geldt dus het uitgangspunt dat de overeenkomst tussen de gemeente Amsterdam en gedaagden in beginsel opzegbaar is. Het is vervolgens aan gedaagden om te stellen en te bewijzen dat zich dermate bijzondere omstandigheden voordoen dat een uitzondering moet worden gemaakt op deze hoofdregel en dat aanvullende voorwaarden dienen te worden gesteld ten aanzien van de opzegtermijn danwel omtrent een schadevergoeding.

Afspraken waren tijdelijk

10. Gedaagden stellen dat de overeenkomst überhaupt niet opzegbaar zou zijn. Zij stellen dat partijen zouden hebben afgesproken om het natuurreservaat tot in de eeuwigheid te blijven onderhouden. Deze stelling strookt niet met het door de Hoge Raad geformuleerde uitgangspunt dat duurovereenkomsten in beginsel opzegbaar zijn en alleen in bijzondere gevallen ruimte bestaat om extra voorwaarden te verbinden aan de opzegging.

11. De gemeente Amsterdam betwist bovendien de stelling dat zou zijn afgesproken om het natuurreservaat eeuwig te onderhouden. Een dergelijke afspraak blijkt niet uit de tekst van de overeenkomst, niet uit de totstandkoming ervan en niet uit de gedragingen van partijen na het sluiten van de overeenkomst.

Tekst overeenkomst

12. Partijen hebben in de overeenkomst afspraken gemaakt over het bijdragen in de kosten van de Stichting, niet meer en niet minder. Er staat niet in dat partijen eeuwig het Goois natuurreservaat moeten onderhouden. Het had voor de hand gelegen dat een dergelijke

verstrekkende afspraak expliciet in de overeenkomst zou zijn opgenomen als dat wel de bedoeling zou zijn geweest.

13. Bovendien zijn de afspraken over de betaling steeds tijdelijk. De overeenkomst vermeldt het volgende:

    "*Niet eerder dan tien jaar na de datum van ondertekening van deze overeenkomst kunnen de partijen zich beraden over de vraag of en zo ja in hoeverre verandering in de in lid 1 van artikel 1 genoemde verdeelsleutel dient te worden gebracht*".

14. Met het wijzigen van de verdeelsleutel kan de bijdrage worden teruggebracht naar nul procent. De tekst van de overeenkomst sluit beëindiging van de bijdrage dus niet uit.

15. In de toelichting bij de overeenkomst (p. 2) staat expliciet vermeld dat participanten hebben beoogd om afspraken te maken voor een *bepaalde* periode:

    "*Steeds hebben de participanten zich gerealiseerd, dat in de herziene statuten geen verplichting van de participanten kon worden vastgelegd om gedurende een bepaalde periode – volgens een overeengekomen verdeelsleutel - bij te dragen in het jaarlijks exploitatietekort van de stichting*". [onderstreping advocaat].

Bedoeling partijen blijkt uit gekozen constructie

16. Niet in geschil is dat partijen bij het sluiten van de overeenkomst zoveel mogelijk hebben willen aansluiten bij de constructie van een gemeenschappelijke regeling. De enige reden om de stichtingsvorm te handhaven was het feit dat een gemeenschappelijke regeling tot minder belastingsvoordelen zou leiden (pagina 9 van de toelichting). Het

uitgangspunt van een gemeenschappelijke regeling is altijd geweest het bundelen van krachten wegens een gemeenschappelijk openbaar belang. Een vorm van verlengd lokaal bestuur op basis van vrijwilligheid. De gemeenschappelijke regeling is dus gestoeld op het uitgangspunt van vrijwillige samenwerking. Dit blijkt uit de Memorie van Toelichting bij de wet gemeenschappelijke regelingen die gold anno 1992 (het tijdstip dat de overeenkomst tussen partijen werd gesloten), Tweede Kamer, zitting 1980-1981,16 538, nr. 3.

17. Als enige uitzondering op het uitgangspunt van vrijwilligheid bestond in de Wet gemeenschappelijke regelingen vroeger voor de Provincie de mogelijkheid om samenwerking in een gemeenschappelijke regeling te verplichten, wanneer het een *openbaar belang van bijzondere betekenis* betrof en dan alleen bij *gemeenten binnen hetzelfde samenwerkingsgebied*. Van een dergelijk belang was bijvoorbeeld sprake, wanneer het uitblijven van samenwerking aanzienlijke nadelige gevolgen voor het voorzieningenniveau zou hebben, die slechts konden worden ondervangen door een intensieve samenwerking. De wet schreef voor (artikel 2) dat de indeling in samenwerkingsgebieden *om de tien jaar* opnieuw diende te worden bezien.

18. V~~D~~e verplichte samenwerking binnen een ~~uitzondering van de~~ gemeenschappelijke regeling kon derhalve alleen in zeer uitzonderlijke gevallen en dan voor een periode van maximaal ~~gold dus slechts voor 10~~ tien jaar. Na deze tien jaar dienden de (gemeenschappelijke) belangen en het samenwerkinggebied opnieuw te worden herzien en konden de gemaakte afspraken worden beëindigd indien nog onvoldoende belang of samenhang bestond. Inmiddels heeft de wetgever~~is~~ deze uitzondering op vrijwilligheid in 2006 helemaal afgeschaft en bestaat nog slechts de samenwerking op basis van vrijwilligheid wegens gemeenschappelijke belangen en bundeling van krachten. De reden daarvoor vormde het feit

dat overheden en politiek het verplichten van onderlinge samenwerking onnodig en ongewenst achten. Verplichte samenwerking is in de praktijk ook nooit voorgekomen binnen de Provincie Noord-Holland.

19. Bij het sluiten van de samenwerkingsovereenkomst in 1992 hebben partijen zoveel mogelijk willen aansluiten bij de constructie van de gemeenschappelijke regeling zoals deze toen gold. De gemeenschappelijke regeling was en is naar haar aard opzegbaar. Aansluiting bij de gemeenschappelijke regeling bevestigt dus dat partijen een overeenkomst op basis van vrijwilligheid en daarmee opzegbare overeenkomst beoogden.

Gedragingen na sluiten overeenkomst

20. Ook uit de gedragen van partijen na het sluiten van de overeenkomst blijkt dat partijen geen afspraken hebben gemaakt voor de eeuwigheid. Gedragingen van partijen na het sluiten van een overeenkomst zijn ook van belang voor de uitleg van de overeenkomst, Hoge Raad 12 december 2012, LJN:BX5572, ro 3.5:

"*Het hof heeft dan ook kennelijk de Haviltexmaatstaf, aan de hand waarvan de rechter de inhoud van een overeenkomst behoort vast te stellen, miskend; daarbij verdient opmerking dat ook gedragingen van partijen na het sluiten van de overeenkomst van belang kunnen zijn voor de aan die overeenkomst te geven uitleg*." (onderstreping advocaat).

21. Na het sluiten van de overeenkomst heeft de stichting zelf in een brief van 14 mei 2001 (productie 5) aan alle deelnemers voorgesteld om de overeenkomst die op dat moment voor 10 jaar gold ongewijzigd voort te zetten tot en met 2011. Dit bevestigt dat de stichting er niet vanuit ging dat de afspraken voor eeuwig zouden gelden.

22. In een brief van 1 augustus 2001 (productie 6) stemde de gemeente Amsterdam in met verlenging van de overeenkomst voor nogmaals tien jaren (2001- 2011). Vervolgens vroegen partijen zich af of voor verlenging een besluit vereist was en is deze vraag voorgelegd aan een jurist. Uit het feit dat partijen uitgaan van verlenging blijkt al dat partijen niet uitgingen van eeuwig durende afspraken. Deze gedragingen wijzen er juist op dat partijen ervan uitgingen dat periodiek dient te worden bekeken of de overeenkomst zou worden voortgezet.

23. Ook het feit dat de financiële bijdrage al eerder is gewijzigd bevestigt dat de afspraken eindig zijn. De verdeelsleutel van Amsterdam is eerder teruggebracht van 50% naar 25% naar 10% en kan dus evengoed worden teruggebracht naar 0%.

24. Kort en goed betwist de gemeente gemotiveerd de stelling van gedaagden dat partijen hebben afgesproken tot in de eeuwigheid bij te dragen. Het is aan gedaagden om deze stelling te bewijzen.

25. Bovendien zou het voldoen aan deze bewijslast nog steeds niet tot de conclusie leiden dat extra voorwaarden aan de opzegtermijn of over een schadevergoeding mogen worden gesteld. Ook indien partijen zouden hebben afgesproken om in de eeuwigheid te blijven bijdragen aan het Gooise natuurreservaat - quod non (!) - dan nog geldt het uitgangspunt dat een duurovereenkomst in beginsel opzegbaar is. De redelijkheid en billijkheid bieden pas ruimte voor het beperken van de opzegging voor zover het voortbestaan van gedaagden op het spel staat.

Uitzonderingsgevallen / bijzondere omstandigheden

26. Vervolgens rijst de vraag in welke gevallen een uitzondering kan worden gemaakt op de hoofdregel en er dus wel ruimte kan zijn om extra voorwaarden te verbinden aan de opzegging.

27. De Hoge Raad biedt in haar arrest Gemeente/SNU en Stedin van 28 oktober 2011 (LJN BQ9854), rechtsoverweging 3.6.2, enkele aanknopingspunten voor de vraag in welke gevallen sprake kan zijn van bijzondere omstandigheden op grond waarvan aanvullende voorwaarden over de opzegtermijn of een schadevergoeding kunnen worden opgenomen. Van belang bij de vraag of de overeenkomst in beginsel opzegbaar is, is of de wederpartij in haar bedrijfsvoering *in bijzondere mate afhankelijk* is bij voortzetting van de overeenkomst. Voor de vraag of een extra opzegtermijn dient te worden gehanteerd acht de hoge Raad de volgende criteria van belang:

    1) gedane investeringen die nog niet zijn terugverdiend;
    2) of rekening had kunnen worden gehouden met de situatie na de opzegging en;
    3) kosten die moeten worden gemaakt voor het omschakelen naar de situatie na opzegging.

Geen bijzondere omstandigheden

28. Het had voor de hand gelegen dat gedaagden zouden aansluiten bij de criteria die de hoge Raad heeft gesteld bij de vraag of de redelijkheid en billijkheid in de weg staat aan opzegging. Daartoe zouden gedaagden moeten hebben stellen en bewijzen in bijzondere mate afhankelijk te zijn van de bijdrage van Amsterdam en moeten aangeven welke kosten zij moeten maken om aan te passen aan de situatie zonder Amsterdamse deelname. Amsterdam heeft ruim voor de opzegging verzocht om inzichtelijk te maken of er incidentele kosten moeten worden gemaakt

wegens aanpassing aan de structurele situatie zonder bijdrage van Amsterdam (in een brief van 7 oktober 2011, productie 16), maar daarop geen antwoord gekregen tot op heden.

29. Gedaagden hebben kennelijk ingezet op de stelling dat de afspraak om bij te dragen voor de eeuwigheid zou zijn gemaakt. Zij zijn verder niet ingegaan op de vraag met welke investeringen of andere verplichtingen zij in de knoop komen en welke opzegtermijn in hun visie nodig is om naar de nieuwe situatie zonder bijdrage van Amsterdam te kunnen omschakelen.

30. Voor zover Amsterdam dit kan inschatten zijn er geen acute problemen door het wegvallen van haar bijdrage. De overige gemeenten zullen het wegvallen van de bijdrage van Amsterdam opvangen zonder daarvoor extra kosten te moeten maken. Desondanks heeft de gemeente toegezegd als compensatie voor de opzegging nog drie jaar de bijdrage te zullen voldoen, voor het geval er wel sprake zou zijn van dergelijke kosten.

31. Gedaagden stellen niet in sterke mate afhankelijk te zijn van de bijdrage van de gemeente Amsterdam. Amsterdam droeg immers slechts voor 10% bij. Dit is slechts een gering aandeel van het totaal aan kosten dat over partijen moet worden verdeeld. De bijdrage is eerder zonder onoverkomelijke problemen verlaagd met 25% en 15%. Bovendien zijn de deelnemende partijen allen overheidslichamen en zal het voortbestaan daarvan sowieso niet snel op het spel staan.

32. Voor zover gedaagden zich alsnog op het standpunt zouden stellen dat het voortbestaan van het Natuurreservaat op het spel staat geldt het volgende.

33. Amsterdam heeft zich met de overeenkomst enkel gebonden om te delen in de kosten van het natuurreservaat. Amsterdam heeft zich niet verplicht om het reservaat te behouden, laat staan tot in de eeuwigheid. De Stichting is ook geen partij bij de overeenkomst. De gevolgen voor het natuurreservaat zijn juridisch gezien dan ook niet relevant voor de vraag of sprake is van een uitzonderingssituatie en een zwaarwegende opzeggrond is vereist. Alleen de gevolgen van opzegging voor de andere deelnemende overheden zijn daarbij relevant. Deze gevolgen vallen zoals gezegd reuze mee.

34. Bovendien betwist de gemeente dat het voortbestaan van het natuurreservaat in gevaar zou komen door het gemis van 10% aan inkomsten. De overige gemeenten kunnen het wegvallen van deze 10% prima opvangen. Gedaagden hebben gesteld dat het voortbestaan van het natuurreservaat in het geding komt indien de andere deelnemers ook zouden afhaken (onderdeel 54 van de conclusie van antwoord). Daarmee erkennen gedaagden dat het enkele feit dat Amsterdam haar bijdrage stopzet niet leidt tot gevaar voor het voortbestaan van het natuurreservaat.

35. Alleen de opzegging van Amsterdam is vandaag aan de orde. Het mogelijk opzeggen van andere deelnemers is daarbij niet relevant. Beoordeeld dient te worden welke gevolgen de opzegging van Amsterdam heeft voor de overige partijen. Het gevolg is dat deze partijen ofwel iets meer moeten gaan bijdragen, ofwel eveneens de overeenkomst zullen opzeggen, afhankelijk van hun belang bij behoud van het natuurreservaat.

36. Voor zover relevant betwist de gemeente dat alle overige partijen ook de overeenkomst zullen opzeggen indien dit mogelijk zou zijn. In elk geval de omringende gemeenten hebben voldoende belang bij behoud van het

natuurreservaat, gezien onder meer hun verhoogde belastinginkomsten. Dit hebben zij bevestigd in het rapport van Poelmann uit 2011 (productie 13 bij de dagvaarding). Groen is schaars goed en heeft een aantoonbaar waardeverhogend effect op de omliggende woningen. Deze omliggende woningen zijn gelegen in het Gooi en niet in Amsterdam.

Tussenconclusie: onvoldoende gesteld aan bijzondere omstandigheden

37. De stelling dat zou zijn afgesproken om tot in de eeuwigheid bij te dragen betwist de gemeente gemotiveerd en dient door gedaagden te worden bewezen. Bovendien vormt een dergelijke afspraak – in elk geval op zichzelf beschouwd – geen bijzondere omstandigheid op grond waarvan dient te worden afgeweken van de hoofdregel. Daarvoor is tenminste vereist dat gedaagden in vergaande mate afhankelijk zijn van de bijdrage van de gemeente Amsterdam. Gedaagden hebben dit niet eens gesteld, laat staan onderbouwd. Voor de beperkende werking van de redelijkheid op grond waarvan de opzegging zou kunnen worden beperkt, hebben gedaagden dus onvoldoende gesteld.

38. Een tussenconclusie is dan ook dat er geen sprake is van bijzondere omstandigheden op grond waarvan van de hoofdregel opzegbaarheid dient te worden afgeweken en aanvullende voorwaarden aan de opzegging zouden mogen worden verbonden. Ten overvloede zal de gemeente nog kort ingaan op de belangen van partijen.

Belangen partijen

39. Het belang van de overige deelnemers bij behoud van Amsterdam in de overeenkomst is puur financieel. Alle belangrijke beslissingen die moeten worden genomen spelen zich territoriaal af buiten de gemeente Amsterdam. Amsterdam heeft ook geen bijzondere adviesfunctie of iets

dergelijks. Amsterdam is bij de inhoud van de vergaderingen van de overige participanten weinig of niet betrokken.

40. In de conclusie van antwoord zijn dan ook ~~is dan ook niet één argeen~~ argumenten genoemd waarom de samenwerking met Amsterdam een meerwaarde zou hebben voor de overige participanten, buiten het behoud van de financiële bijdrage.

41. Kernpunt voor Amsterdam is nu juist dat Amsterdam onvoldoende belang heeft bij samenwerking ten behoeve van het Goois natuurreservaat. De binding met dit gebied die er was rond 1930, is er al lang niet meer. Territoriaal gezien is de samenwerking anno 2013 allerminst voor de hand liggend. De enige inbreng van de gemeente Amsterdam bestond uit geld. Uit de verslagen van vergaderingen blijkt al dat alle belangen en ontwikkelingen spelen binnen de gemeentegrenzen van de overige deelnemers waar het gebied is gevestigd.

42. Om een voorbeeld te noemen; medio 2008 is de schaapskooi ~~in he~~ natuurreservaat afgebrand. Dit was binnen de Gooise gemeenten een zeer belangrijke en ingrijpende gebeurtenis. Alle lokale en provinciale media hebben daarover uitvoerig bericht. Deze gebeurtenis heeft de Amsterdamse media niet eens gehaald. Amsterdamse media als AT5 en het Parool meldden niets over deze gebeurtenis.

Met opmaak: opsommingstekens en nummering

43. ~~Sinds~~ Sinds het ontstaan van de samenwerking in het Gooise Natuurreservaa zijn de maatschappij en de recreatievoorkeuren ingrijpend veranderd. Er zijn steeds meer recreatiemogelijkheden rond de stad gekomen (via de aanleg van Spaarnwoude, Twiske, Amstelland en een dicht netwerk fiets- en wandelpaden in het omliggend gebied van Amsterdam) en het recreatieve gebruik is steeds meer rond de stad gaan plaats vinden (productie 10 bij de dagvaarding). Ondanks aandringen vanuit

Met opmaak: opsommingstekens en nummering

Amsterdam heeft het Gooise natuurreservaat geen onderzoek uitgevoerd naar het gebruik van het gebied en de herkomst van haar bezoekers. Daarom zijn de enige bronnen die beschikbaar zijn metingen van Amsterdam zelf onder haar eigen bevolking. Uit twee series onderzoeken één uit 1996 en één uit 2007, uitgevoerd door een gerenommeerd onderzoekbureau (ONS), ontstaat een consistent beeld (productie 6 conclusie van antwoord). Amsterdammers gaan het liefst naar het Amsterdamse bos, of naar Spaarnwoude en 't Twiske. Ook het stand bij de Noordzee is populair. Het Gooise natuurreservaat is dat niet. Nog geen één procent van de ondervraagden komt vaak in het Gooise Natuurreservaat. Het percentage van tien procent waarnaar gedaagden verwijzen in onderdeel 66 van de conclusie van antwoord, betreft het percentage Amsterdammers dat 'er wel eens geweest is'. Het zeer lage percentage van één procent dat regelmatig het natuurgebied bezoekt is over een periode van elf jaar (1996 tot 2007) stabiel gebleven.

43.

44. Het Gooi is inmiddels qua recreatiegebied voor Amsterdammers even belangrijk als bijvoorbeeld de Waddeneilanden, de Veluwe of Zuid Limburg. Niemand verwacht dat Amsterdam meebetaalt aan het beheer van de Wadden, de Veluwe, of Zuid-Limburg. Gedaagden kunnen dan ook niet van Amsterdam verwachten dat Amsterdam tot in het einde der dagen mee blijft betalen aan het onderhoud van het Gooi.

45. Ook het feit dat het kampeerterrein in het natuurreservaat in trek is bij Amsterdammers (onderdeel 66 van de conclusie van antwoord) maakt niet dat Amsterdam zou moeten blijven bijdragen. Kampeerterrein Bakkum in de duinen bij Bergen wordt bezocht door nog veel meer Amsterdammers. Dit kampeerterrein loopt prima en Amsterdam draagt daar allerminst aan bij.

Met opmaak: Inspringing: Links: 1,27 cm

Met opmaak: opsommingstekens en nummering

46. Amsterdamse schoolreisjes worden georganiseerd door heel het land waaronder het Gooise natuurreservaat. Zo ligt het voor de hand dat kinderen van gemeenten buiten Amsterdam zo nu en dan een uitstapje maken naar Amsterdamse recreatiemogelijkheden zoals musea, de dierentuin of de natuur rondom Amsterdam (het Amsterdamse Bos, 't Twiske). Dat maakt uiteraard niet dat de gemeenten waar deze kinderen wonen verplicht moeten bijdragen aan het onderhoud van deze recreatiefaciliteiten.

Met opmaak: opsommingstekens en nummering

42.47. Waar de gemeenschappelijke regelin voorschreef dat de belangen van gemeenten en de samenwerkingsgebieden om de tien jaar dienden te worden herzien geldt dat hier ook. Het belang van de gemeente Amsterdam is in de loop der jaren afgenomen en inmiddels gedaald naar het punt dat de gemeente Amsterdam heeft besloten de vrijwillige samenwerking te beëindigen.

Met opmaak: opsommingstekens en nummering

43.48. Het bestuur van Amsterdam heeft besloten op welke wijze zij haar middelen voor groen inzet op basis van de belangen van de Amsterdammers. Het zijn immers de Amsterdammers die de middelen bekostigen. Een bijdrage voor het Gooise natuurreservaat zit daar niet langer bij. Het bestuur van de gemeente Amsterdam ziet het niet als haar publieke taak om dit natuurgebied te onderhouden en heeft geoordeeld dat de gemeente onvoldoende belang heeft om haar middelen in te zetten in dit gebied. Daarnaast ervoer Amsterdam ook de bestuurlijke inzet als belastend. De inzet van twee raadsleden en een wethouder in het Algemeen Bestuur en in het Dagelijks Bestuur is behoorlijk. Zeker nu de te nemen beslissingen noch de gemeente Amsterdam noch haar grondgebied raken.

44.49. Zonder taak of middelen om in te zetten heeft de gemeente niet langer een belang bij de samenwerking. Het bestuur

heeft derhalve de samenwerking, die is ontstaan en is voortgezet op vrijwillige basis, beëindigd.

~~45.~~50. Dit is vervelend voor de overige deelnemers die nog wel voldoende belang hebben bij het Goois natuurreservaat om daarvoor middelen vrij te maken. De overige deelnemers kunnen echter niet bepalen of Amsterdam nog voldoende belang heeft bij de samenwerking. Dat kan alleen het bestuur van de gemeente Amsterdam. De overige deelnemers kunnen deelname ook niet verplichten.

~~46.~~51. In dit opzicht is de situatie vergelijkbaar met het arrest Gemeente/SNU en Stedin. Daar betrof het oude afspraken om kosten voor het verleggen van leidingen te voldoen, uit een periode dat de nutsbedrijven publiekrechtelijke lichamen waren. De gemeente achtte een dergelijke afspraak, na de liberalisering van de energiemarkt niet meer van deze tijd en zegde de overeenkomst op. Hetzelfde speelt in de onderhavige procedure. De gemeente Amsterdam acht het bijdragen aan het Goois natuurreservaat niet meer van deze tijd. De territoriale binding is er al geruime tijd niet meer. De gemeente Amsterdam wenst haar schaarse middelen lokaler in te zetten en de samenwerking behelst niet meer dan het leveren van een financiële bijdrage.

~~47.~~52. Anders dan de overige gemeenten profiteert de gemeente Amsterdam ook niet van hogere belastinginkomsten als gevolg van dit natuurgebied. De overige gemeenten ontvangen extra woz belasting als gevolg van de waardestijging van de woningen met circa 10% rondom het gebied. Amsterdam herkent dan ook niet de suggestie van gedaagden dat in de opzegging ‘iets ongelijks’ zou zitten, doordat Amsterdam als eerste de overeenkomst opzegt (onderdeel 56 van de conclusie van antwoord).

~~48.~~53. Kort en goed heeft Amsterdam geen belang meer bij voortzetting van de samenwerking op basis van vrijwilligheid. De overige gemeenten kunnen de wegvallende bijdrage van Amsterdam opvangen en zijn in hun bedrijfsvoering niet in bijzondere mate afhankelijk van de bijdrage van Amsterdam. Er is dus net als in het arrest Gemeente/SNU en Stedin geen aanleiding om een uitzondering te maken op de hoofdregel dat de overeenkomst opzegbaar door aanvullende voorwaarden te stellen omtrent de opzegging.

Stellingen gedaagden conclusie van antwoord

~~49.~~54. De gemeente zal kort reageren op enkele stellingen uit de conclusie van antwoord. Daarbij geldt steeds het uitgangspunt dat de overeenkomst in beginsel opzegbaar is en dat het aan gedaagden is om te stellen en te bewijzen dat sprake is van bijzondere omstandigheden in de sfeer van een sterke mate van (financiële) afhankelijkheid.

Statuten

~~50.~~55. De statuten noemen als doel van de Stichting het “ten eeuwige dage” behouden van natuurgebied. De statuten noemen de participanten bij naam en voorzien niet in de mogelijkheid dat een participant afhaakt. Op grond hiervan betogen gedaagden dat partijen eigenlijk de bijdrageverplichting voor eeuwig hadden willen vastleggen in de statuten. Ook stellen gedaagden dat een statutenwijziging nodig zou zijn om de bijdrage van Amsterdam stop te zetten. Dit is onjuist.

~~51.~~56. De statuten hebben enkel betrekking op de Stichting en kunnen geen obligatoire verplichtingen bevatten voor de

gemeente Amsterdam danwel voor gedaagden. Dit staat expliciet in de toelichting (p 2) bij de overeenkomst:

Steeds hebben de participanten zich gerealiseerd, dat in de herziene statuten geen verplichting van de participanten kon worden vastgelegd om gedurende een bepaalde periode gezamenlijk - volgens een overeengekomen verdeelsleutel - bij te dragen in het jaarlijks exploitatietekort van de stichting. Zoiets kan nu eenmaal niet worden vastgelegd in de statuten voor een privaatrechtelijke instelling.

~~52.~~57. Er is geen verplichting voor de gemeente Amsterdam om bij te dragen op grond van de statuten en er is dus geen statutenwijziging nodig om een dergelijke verplichting te beëindigen, hetgeen gedaagden stellen in onderdeel 48 van de conclusie van antwoord. De verplichting om bij te dragen is gebaseerd op de samenwerkingsovereenkomst en deze is opgezegd. Het is vervolgens aan de Stichting om te bepalen om de statuten hieraan al dan niet aan te passen.

~~53.~~58. Partijen hebben op bestuurlijk niveau afgesproken om deze procedure te starten en een rechtelijk oordeel te krijgen over de vraag of de overeenkomst rechtsgeldig is geëindigd. Indien dit in rechte komt vast te staan dan is daarmee de kous af. De gemeente Amsterdam gaat ervan uit dat gedaagden zich aan deze afspraak houden en vervolgens niet moeilijk gaan doen over het uittreden uit het bestuur van de stichting. Mocht dit anders blijken en dan zal de gemeente een procedure ex artikel 2:294 BW doorlopen en daarmee formeel haar uittreding regelen.

~~54.~~59. Ook de stelling dat de statuten niet voorzien in een mogelijkheid dat een participant afhaakt betwist de gemeente. In de statuten is bepaald dat de statuten kunnen worden gewijzigd en zelfs ontbonden (artikelen 15 en 16).

Bezuinigingen GNR

~~55.~~60. Gedaagden stellen dat de gemeente Amsterdam in januari 2011 15% wilde bezuinigen aan de kosten van het GNR en dat dit 10% is geworden. Dit kleine verschil vormt volgende gedaagden onvoldoende reden voor opzegging.

61. Het is juist dat Amsterdam als bestuurder van de Stichting GNR zoveel mogelijk wilde bezuinigen binnen GNR en dit heeft aangegeven in januari 2011. Dit laat onverlet dat het bestuur van de gemeente Amsterdam op basis van de resultaten van een onderzoek uit juni 2011 op goede gronden heeft besloten om de middelen voor dit natuurgebied lokaler in te zetten. Het bestuur van de gemeente Amsterdam ziet het niet als haar publieke taak om dit natuurgebied te onderhouden en heeft gezien de afstand tot het gebied en het feit dat zij inhoudelijk onvoldoende belang heeft bij de te nemen besluiten in het gebied ervoor gekozen om haar schaarse middelen elders in te zetten.

Beheersplan en visie GNR

Met opmaak: Lettertype: Cursief

~~60.~~62. Gedaagden stellen in de onderdelen 63 ~~tot e~~ met 65 van de conclusie van antwoord dat de Stichting GNR langlopende verplichtingen zou zijn aangegaan in de beheersvisie en het beheersplan (productie 5 bij de conclusie van antwoord). Amsterdam betwist dit.

Met opmaak: opsommingstekens en nummering

Met opmaak: Inspringing: Links: 1,27 cm

~~57.~~

Met opmaak: opsommingstekens en nummering

63. De beheersvisie en het beheersplan bevatten geen bindende, of afdwingbare afspraken (de naam 'visie/plan' zegt het al). Dit stuk bevat een aantal uitwerkingen van de ambitie om het natuurreservaat in goede staat te houden. Nergens in het stuk zijn kwaliteitsniveaus, uitvoeringstermijnen, of budgetten genoemd. In het stuk staan geen

uitspraken over dekkingsmiddelen, laat staan dat daarover afspraken zouden zijn gemaakt. Eventuele veranderingen in beheerskosten zijn in de beheersvisie niet in beeld gebracht.

Met opmaak: Inspringing: Links: 1,27 cm

64. De deelnemende overheden sturen de kosten via de meerjarenbegroting die om de vijf jaar wordt vastgesteld. Nu geen expliciete uitspraken zijn gedaan over extra middelen in de beheersvisie, heeft hierover dus ook nog geen besluitvorming plaatsgevonden. Daarmee zijn beheersvisie en beheersplan in essentie niet meer dan een samenhangende lijst met ambities, die nog hun vertaling moeten krijgen in de meerjarenbegroting. Bovendien moet voor het aangaan van nieuwe financiële verplichtingen de gemeenteraad worden ingeschakeld, hetgeen bij de meerjarenbegroting ook gebeurt.

Met opmaak: opsommingstekens en nummering

65. De beheersvisie bevat derhalve niet eens afspraken met financiël consequenties voor de deelnemende partijen, laat staan dat daarin langlopende verplichtingen met financiële consequenties jegens derden zouden zijn aangegaan.

Met opmaak: opsommingstekens en nummering

Hoogte vergoeding/lengte opzegtermijn

~~58.~~66. Hoewel gedaagden geen bijzondere omstandigheden hebben aangetoond, heeft Amsterdam wel een extra opzegtermijn, respectievelijk schadevergoeding toegezegd. De hoogte daarvan is drie maal de jaarlijkse bijdrage. Bovendien heeft Amsterdam de opzegging ruim een half jaar van te voren aangekondigd. Daarmee handelt Amsterdam meer dan zorgvuldig.

~~59.~~67. Ook indien wel een grote mate van financiële afhankelijkheid zou bestaan, dan zou een bijdrage van drie jaar volstaan. Compensatie hoeft immers niet alle schade te dekken die het effect is van de opzegging zoals gedaagden stellen (onderdeel 79 conclusie van

antwoord), maar slechts de tijd te bieden aan de wederpartij om te kunnen inspelen op de nieuwe situatie waarin is opgezegd.

Met opmerkingen [redacted]: aanvullen noot arrest

~~60.~~68. Zoals gezegd en door gedaagden erkend zullen de overige deelnemers het wegvallen van de bijdrage opvangen. Een termijn om aan de nieuwe situatie aan te passen is ook om die reden niet nodig. Gedaagden hoeven zich niet aan te passen aan de nieuwe situatie. Amsterdam is derhalve niet verplicht een opzegtermijn te hanteren danwel vergoeding te bieden.

~~61.~~69. Als enige concrete langlopende verplichting van de Stichting hebben gedaagden een termijn van 38 maanden gemeld voor het doorbetalen van lonen (onderdeel 55 van de conclusie van antwoord). Aan deze verplichting kan worden voldaan met de door Amsterdam geboden compensatie en ruim van tevoren aangekondigde opzegging.

~~62.~~70. De overeenkomst die is opgezegd gold gedurende 20 jaar en geen 80 jaar zoals gedaagden stellen. In het zojuist aangehaalde arrest van het Hof Leeuwarden werd bij een duur van 20 jaar een opzegtermijn van een jaar redelijke geacht. In de literatuur (D

Met opmerkingen [redacted] overleggen als productie

Hoon, 'Vuistregels voor een redelijke opzegtermijn', NJB 2010, nr 21) wordt als vuistregel bepleit een maand opzegtermijn voor elk jaar dat de overeenkomst heeft geduurd, eventueel aan te passen indien er mate van afhankelijkheid dat vereist. In dit geval waarin het slechts een bijdrage van tien procent betreft die door de overige zeven partijen zal worden verdeeld is geen sprake van afhankelijkheid. De redelijke opzegtermijn is dan dus maximaal 20 maanden.

Vordering jegens de Stichting

~~63.~~71. De Stichting Goois natuurreservaat is geen partij bij de samenwerkingovereenkomst, maar zou dat wel kunnen

stellen. Gedaagden koppelen - overigens onterecht - de bijdrageverplichting voor de deelnemers bij de overeenkomst aan de doelstelling van de stichting in de statuten van de stichting. Dit versterkt de vrees dat de stichting van zich zou kunnen laten horen nadat deze procedure is afgerond. Ook zou de stichting wellicht kunnen stellen dat de gemeente jegens haar onrechtmatig heeft gehandeld.

~~64.~~72. Om die reden heeft de gemeente er belang bij dat ook ten opzichte van de Stichting komt vast te staan dat de gemeente geen extra vergoeding is verschuldigd.

Langdurige en hechte relatie

~~65.~~73. Gedaagden stellen in onderdeel 51 van hun conclusie dat een zwaarwegende opzeggrond is vereist als tussen partijen een langdurige en hechte relatie bestaat. Daarbij verwijzen zij naar een uitspraak van de rechtbank Utrecht uit 2010 (LJN:BN5770). De rechter heeft in deze uitspraak echter naast het bestaan van een langdurige en hechte relatie ook het feit ‘dat de wederpartij qua omzet in belangrijke mate afhankelijk was’ ten grondslag gelegd aan zijn oordeel. Aan dit tweede criterium is zoals gezegd niet voldaan. Er is geen sprake van financiële afhankelijkheid. Ook op grond van de door gedaagden aangehaalde jurisprudentie bestaat dus geen grond voor het verbinden van extra voorwaarden aan de opzegging.

~~66.~~74. Bovendien is deze uitspraak achterhaald met het besproken arrest uit 2011 waarin het uitgangspunt dat duurovereenkomsten in beginsel opzegbaar zijn overduidelijk is bevestigd door de hoge Raad.

Gerechtvaardigd vertrouwen

~~67.~~75. Gedaagden stellen erop te hebben mogen vertrouwen dat de overeenkomst tot in lengte der jaren zou duren. Dit gerechtvaardigd vertrouwen zou een zwaarwegende opzeggrond vereisen. Hierbij verwijzen gedaagden naar een arrest van het Hof Leeuwarden uit 2010 (LJN:BP1044).

~~68.~~76. Ook dit arrest is onvolledig aangehaald. Het arrest bevestigt namelijk dat een duurovereenkomst in beginsel kan worden opgezegd. Vanwege de langdurige samenwerking van 20 jaar en financiële afhankelijkheid van 40% van de omzet, heeft het Hof een opzegtermijn van 1 (!) jaar verbonden aan de opzegging.

~~69.~~77. Dus ook dit arrest bevestigt dat de gemeente Amsterdam rechtsgeldig heeft opgezegd en dat zelfs in geval van financiële afhankelijkheid (waarvan in de onderhavige procedure geen sprake is) een jaar opzegtermijn voldoende is na 20 jaar samenwerking.

Conclusie

~~70.~~78. Kort samengevat is de conclusie dat duurovereenkomsten in beginsel opzegbaar zijn. De bewijslast dat sprake zou zijn van een sterke mate van financiële afhankelijkheid, op grond waarvan extra voorwaarden aan de opzegging zouden kunnen worden verbonden rust op gedaagden. De gemeente heeft bestaan van dergelijke bijzondere omstandigheden gemotiveerd betwist. Daarbij komt dat de gemeente al tegemoet is gekomen aan gedaagden door de vergoeding nog drie jaar te blijven voldoen.

~~71.~~79. De gemeente Amsterdam verzoekt uw rechtbank dan ook om een verklaring voor recht dat de onderhavige overeenkomst rechtsgeldig is geëindigd.

Deze zaak wordt behandeld door:
Gemeente Amsterdam, Huisadvocaat
mr. A.L. Bervoets
Postbus 202, 1000 AE Amsterdam
tel: [redacted]
fax: [redacted]

PRIORITEITEN OSSEL

1-2-2013, stadhuis

In jaarprogramma voorstel bestedingen brengt ossel geen wijzigingen aan. Kan allemaal doorgaan. Hij legt wel duidelijk prioriteiten. De volgende zaken moeten dit jaar echt goed geregeld worden.

- Post floriade (bestaande uit voedselvisie en projecten Zuidoost). Moet een plan voor komen op basis van planb van [redacted]. Maak combinaties; hang er ook kleine zaken aan op. Betrek de Tuinen van west er ook bij.
  Organiseer Oploopjes. Noem het nooit de postfloriade! Iemand van de provincie erbij (ambtelijk)

- Extra aandacht voor de 8 focuswijken. Laat die explicieter in alle onderdelen jaarprogramma terugkomen. Met name in voedselvisie. Leg verband met wijkaanpak ([redacted]) en stedelijke vernieuwing.

- Recreatieschappen: uittreden GNR en Vinkeveen moeten we heel erg op gaan zitten! Voor de zomer moeten we met resultaat komen!

- Recreatieschappen, 10 % bezuiniging: moet echt scherper. Worden nu op zijspoor gezet. Gaat ambtelijk niet goed, komen er niet door. Strakke lijn nodig. Zet zware jongen op financiële techniek.

- Puccini & groene puccini; Slag maken!! Vind ik belangrijker dan de parken. Die bestuursopdracht parken loopt toch wel.

- NB: Let op afhandelen moties o.a. waterland
- NB: Grote groen onderzoek, prima, voer uit! En in najaar symposium o.i.d. waar ossel bij betrokken is.

Gemeente Amsterdam
Dienst Ruimtelijke Ordening

Triomf van parken en groen in de woonomgeving

Beschouwende analyse Grote Groenonderzoek 2013

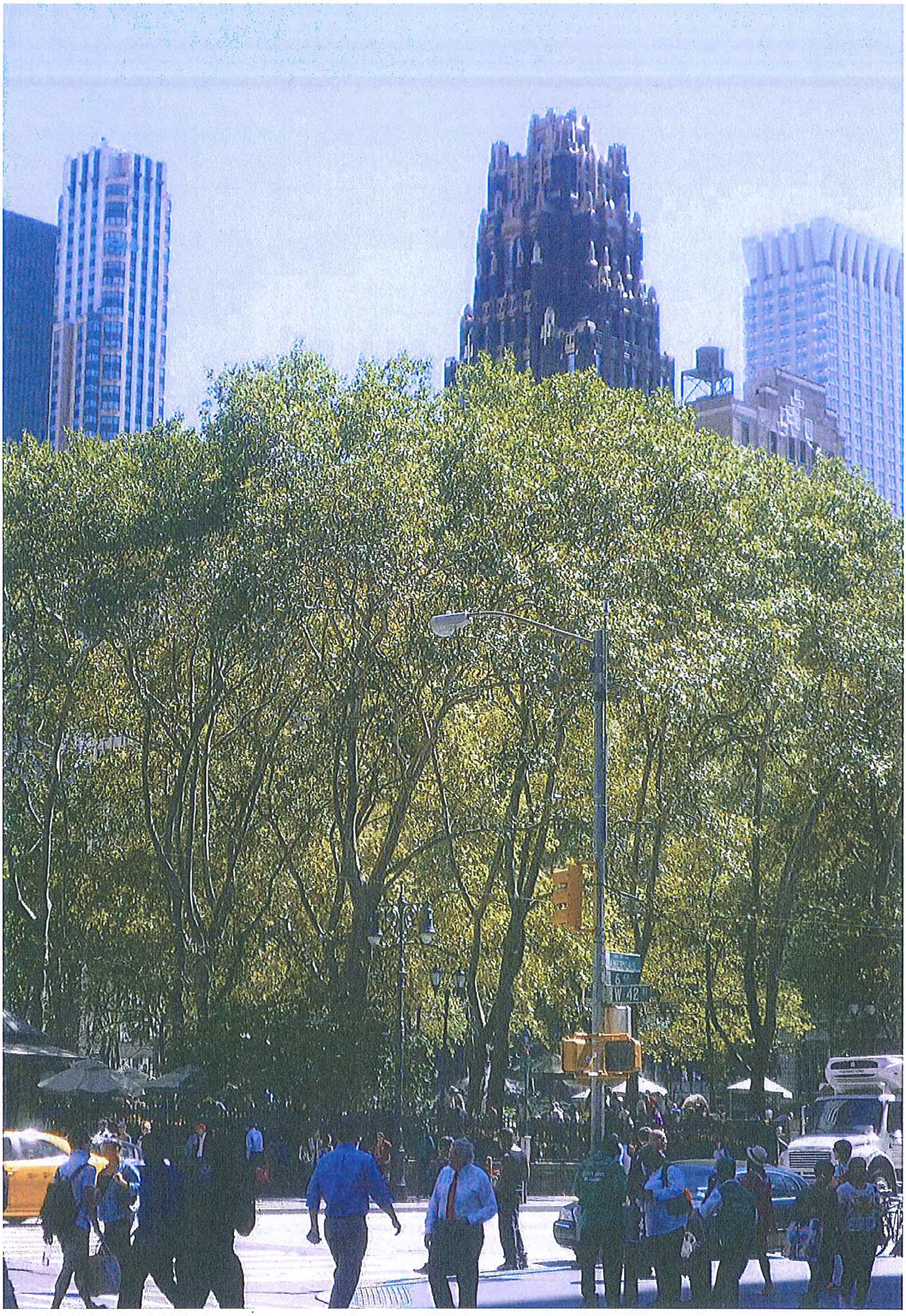

Bryant Park, New York / Jos Gadet

Voorpagina: Geluk in het park, Vondelpark / Niek Bosch

Colofon

Auteurs
Jos Gadet, hoofdplanoloog, Dienst Ruimtelijke Ordening (DRO)
Niek Bosch, senior planoloog, Dienst Ruimtelijke Ordening

Foto's: Gemeente Amsterdam, tenzij anders vermeld

Met dank voor de bijdragen van:
Harry Smeets, senior onderzoeker, Bureau Onderzoek & Statistiek Gemeente Amsterdam
Hetty van Kempen, senior onderzoeker, Bureau Onderzoek & Statistiek Gemeente
Sahar Tushuizen, senior planoloog, Dienst Ruimtelijke Ordening
Amsterdam Joyce van den Berg, ontwerper, Dienst Ruimtelijke Ordening
Katherine Engelen, ontwerper, Dienst Ruimtelijke Ordening

© november 2013
Het onderzoek kan worden gedownload via de websites van Bureau O&S (www.os.amsterdam.nl) en DRO (www.dro.amsterdam.nl)
De publicatie Triomf van parken en groen in de woonomgeving is een beschouwende analyse van het Grote Groen onderzoek 2013.

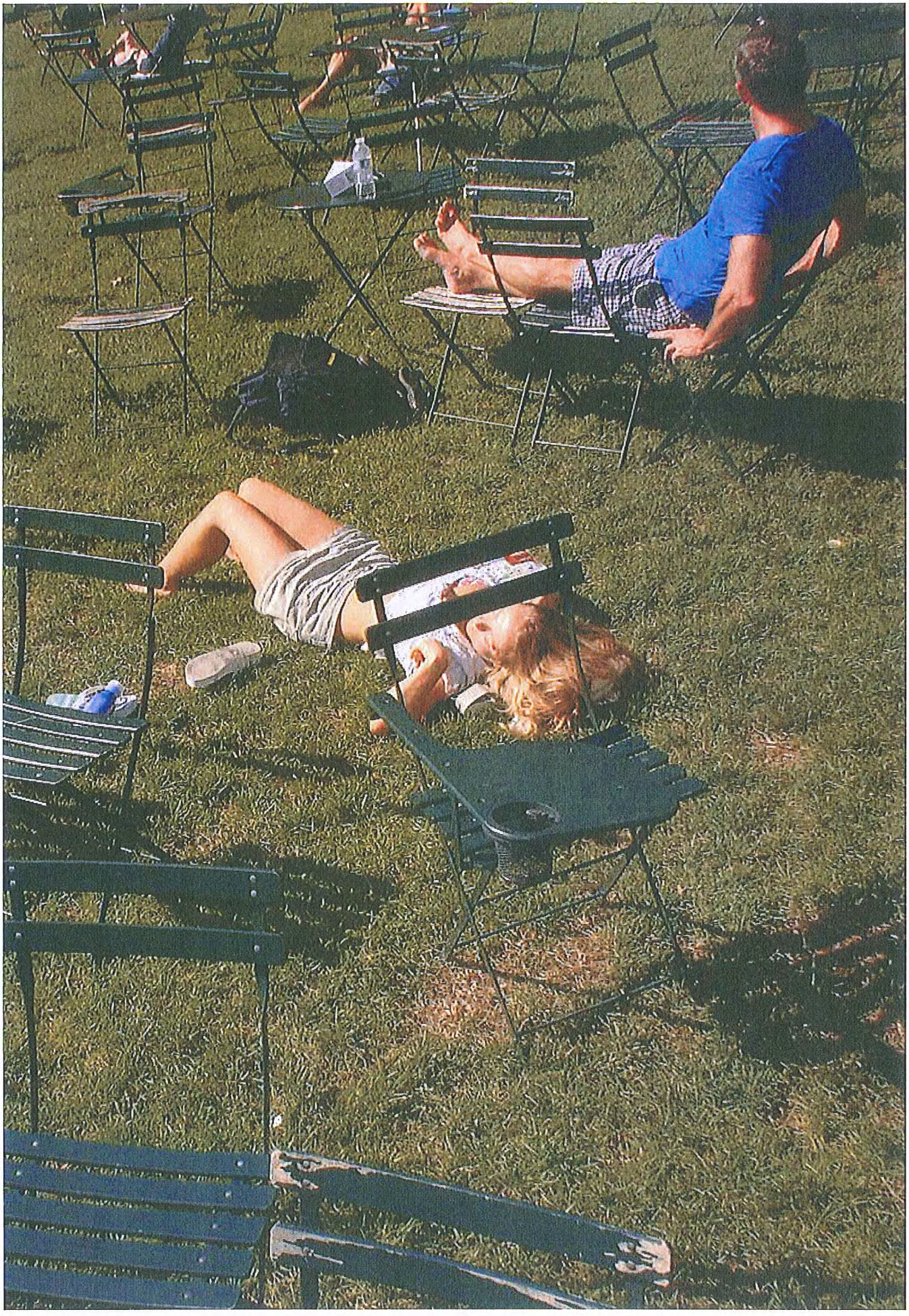

Genieten, Bryant Park, New York / Diane Erwin

GROTE GROEN ONDERZOEK
3de ONDERZOEK 2013

VAN "OASE VAN RUST" NAAR "LEVEN VAN ALLE DAG" 07

1. PARKEN: GEBRUIK OOK IN 2013 HOOG
   - 1.1. Gebruik 09
   - 1.2. Het Vondelpark 09
   - 1.3. Continue stijgers 11
   - 1.4. Achterblijvende parken 11
   - 1.5. Opmerkelijke dalers 13
   - 1.6. Hoger opgeleiden brengen vaker bezoek aan parken 13
   - 1.7. Smartphones en het gebruik van parken 15
   - 1.8. Wensen en klachten 17
2. RECREATIEGEBIEDEN: BEZOEKCIJFERS GEDAALD
   - 2.1. Bezoekercijfers gedaald 19
   - 2.2. Het favoriete recreatiegebied 19
   - 2.3. Frequentie, momenten, gezelschap, activiteite, waardering 19
3. GROEN WOONOMGEVING: INTENSIEF GEBRUIK
   - 3.1. Gebruik en belang nemen toe 23
4. FOCUS GEBIEDEN: MINDER GROENGEBRUIK
   - 4.1. Focusgebieden: minder groengebruik dan in andere delen van de stad 25
5. EIGEN BIJDRAGE
   - 5.1. Eigen bijdrage: twee van de vijf Amsterdammers bereid bijdrage te leveren 27
6. GROEN ALS VESTIGINGSVOORWAARDE
   - 6.1. Het belang van groen als vestigingsvoorwaarde 29
7. BRONNEN 31

Fitness in het park, leven alle dag, Westerpark / Niek Bosch

Oase van rust, Flevopark / Niek Bosch

VAN "OASE VAN RUST" NAAR "LEVEN VAN ALLE DAG"

Parken en recreatiegebieden in en om Amsterdam zijn succesvol, en zeer belangrijk, zo vindt het Amsterdamse gemeentebestuur. Daarom houdt de gemeente Amsterdam periodiek een onderzoek naar het gebruik van het groen in en rond de stad: Het Grote Groenonderzoek.
Het succes van het Amsterdamse groen openbaarde zich in 2008 in een explosieve groei van het aantal Amsterdammers dat vooral parken maar ook de recreatiegebieden rond de stad bezocht. Het succes van het Amsterdamse groen heeft in 2013 een andere verschijningsvorm: stijgend bezoek maar meer gespreid over de parken binnen of direct grenzend aan de Ring A10; een stijgend gebruik van het woonomgevingsgroen; en stijgende waarderingscijfers voor parken en recreatiegebieden (direct) buiten Amsterdam. Spreiding, groeiende bezoekcijfers en stijgende waardering manifesteren zich vooral binnen of direct grenzend aan de Ring A10. Hier is ook het groen als vestigingsfactor voor bewoners en bedrijven belangrijker geworden.

En het groen buiten de Ring A10? Dat doet er zeker toe! Geen gebrek aan kwantiteit, maar gebrekkig in kwaliteit. Groennormen doen er voor Amsterdammers niet toe. Hoewel de landelijke norm van 75 m2 groen per woning bij lange niet gehaald wordt, is maar liefst driekwart van mening dat er genoeg groen is in de directe woonomgeving. Een ijzeren economische wet is dat gebrek aan schaarste leidt tot waardevermindering. Dat geldt ook voor het groen buiten de Ring. Als vestigingsmotief om buiten de Ring te gaan wonen heeft het groen sterk aan betekenis ingeboet. Dit is een contra-intuïtieve conclusie. Kwaliteitsverbetering van het groen in deze delen van de stad moet gepaard gaan met kwaliteitsverbetering van de omgeving (verdichting en menging). Het 'uitrollend centrummilieu' (zie Structuurvisie 2040) heeft het gebruik en waardering van het Flevopark, Erasmuspark en Vliegenbos bevorderd (zoals voorspeld in 2008). Parken buiten de Ring spelen zeker een rol in revitalisering van plekken en (dus) het tegengaan van de tweedeling in de naoorlogse stad (zie ook Strategisch Plan 2013). Maar zij zijn geen wondermiddel.

Het toegenomen gebruik van het groen in de directe woonomgeving (speelplaatsen, plantsoenen, groene straten) is wellicht één van de verklaringen voor het structureel afgenomen gebruik van de groengebieden (direct) grenzend aan Amsterdam. Krappere tijd-ruimtebudgetten stellen een 'reis' naar de groene randen van de stad eerder uit. Daar staat tegenover dat deze gebieden wat betreft het activiteitenpatroon van de Amsterdammers, complementair zijn aan parken. Bovendien worden ze hoog gewaardeerd. Met name plekken als die rond de Amstel (Amstelland) zijn onmisbaar in de metropoolregio Amsterdam.

Het groen moet als een belangrijke vestigingsfactor voor mens en bedrijf gezien worden. De groeiende behoefte om te wonen in de centrumstedelijke gebieden in Amsterdam, legitimeert een krachtige beleidsaandacht voor het groen in deze delen van de stad. Anderzijds is de groeiende populariteit van het stedelijk groen een garantie voor succesvolle verdichting en functiemenging in de stad. Kortom, de verdichtende stad kan niet zonder groen, en vice versa. Gezinnen met kinderen kiezen er in toenemende mate voor om in de stad te blijven wonen. Groen in de directe woonomgeving, als onderdeel van een rijk centrumstedelijk voorzieningenniveau, is dan een noodzakelijke vestigingsconditie. Overigens niet alleen voor gezinnen, maar ook voor startende huishoudens, zzp-ers, kennisbedrijven. Stedelijk georiënteerde huishoudens en bedrijven zijn gebaat bij groene openbare ruimtes met mogelijkheden tot (veel) verschillende activiteiten.
Illustratief hiervoor zijn de woorden van de New Yorkse burgemeester Bloomberg op de vraag van journalisten waarom New York denkt als Silicon Alley te slagen: "Because we have parks!" (McHugh 2011). Aantrekkelijke parken bieden ruimte voor talent en verhogen de concurrentiekracht van steden (Economist Intelligence Unit Lmt 2012, Marlet 2013, Strategisch Plan 2013) en staan in de belangstelling van bewoners, bedrijven en bestuurders. Niet alleen als 'oases van rust' waar je kunt 'ontsnappen aan de drukte van de stad', maar in rap tempo ook als markante plekken in de stad waar je deel kunt nemen aan het leven van alledag.

Parken en recreatiegebieden in en om Amsterdam zijn belangrijk, zo vindt ook het Amsterdamse gemeentebestuur. Daarom houdt de gemeente Amsterdam periodiek een onderzoek naar het gebruik van het groen in en rond de stad: Het Grote Groenonderzoek. Uit het vorige Groot Groenonderzoek uit 2008 bleek dat 97% van de Amsterdammers wel eens gebruik maakt van parken. Hoger kan bijna niet. De studie uit 2008 was de opvolger van een vergelijkbare studie uit 1996. In het voorjaar van 2013 is het Grote Groenonderzoek in opdracht van wethouder Freek Ossel herhaald. Er zijn vragen gesteld over het gebruik van en de tevredenheid over parken, recreatiegebieden en gebruik van ander groen. Ook zijn nieuwe vormen van groenvoorzieningen aan de orde gekomen, zoals stadslandbouw. Vergelijkingen zijn gemaakt tussen parken en stadsdelen.

In de periode van 11 mei tot en met 10 juni is er een enquête afgenomen onder Amsterdammers van 16 jaar en ouder. Zij zijn, evenals in 1996 en 2008, geworven via een aselecte steekproef uit het bevolkingsregister. Voor een precieze methodische verantwoording en een uitgebreide rapportage van het onderzoek wordt verwezen naar Het Grote Groenonderzoek 2013. Het bezoek aan en gebruik van parken, recreatiegebieden en groen in de woonomgeving van Amsterdam.

Tabel 1. Bezoek per park, 1996, 2008, 2013 (in procenten en index cijfer)

Park	1996	index 1996	2008	index 20081	2013	index 2013
Vondelpark	58	464	86	688	74	592
Oosterpark	23	184	49	392	48	384
Westerpark	14	112	45	360	50	400
Sarphatipark	19	152	49	392	39	312
Amstelpark	25	200	41	328	38	304
Sloterplaspark	23	184	36	288	31	248
Rembrandtpark	14	112	24	192	26	208
Frankendael	7	56	22	176	26	208
Gaasperplaspark	14	112	24	192	23	184
Flevopark	10	80	16	128	22	176
Beatrixpark	17	136	24	192	22	176
Oeverlanden/Nieuwe Meer	12	96	21	168	19	152
Martin Luther Kingpark	8	64	25	200	17	136
Bijlmerpark	8	64	17	136	16	128
Erasmuspark	7	56	13	104	14	112
W.H. Vliegenbos	7	56	10	80	13	104
Diemerpark	-	-	12	96	12	96
Florapark	6	48	11	88	-	-
Volewijkspark	-	-	5	40	-	-
Noorderpark (Florapark + Volewijkspark)	-	-	-	-	11	88
Wertheimpark	7	56	13	104	10	80
Stadspark Osdorp	-	-	-	-	10	80
Bijlmerweide	4	32	10	80	8	64
Eendrachtspark	4	32	9	72	5	40
Gijsbrecht van Aemstelpark	4	32	6	48	5	40
Klein Loopveld	4	32	5	40	4	32
Piet Wiedijkpark	-	-	8	64	4	32
Gerbrandypark	3	24	5	40	4	32
Dr. Jac P. Thijssepark	-	-	-	-	4	32
Baanakkerspark	-	-	3	24	3	24
Kasterleepark	-	-	3	24	3	24
Darwinplantsoen	2	16	5	40	3	24
Theo van Goghpark	-	-	4	32	3	24
Stadstuinen	-	-	-	-	3	24
Siegerpark	-	-	3	24	2	16
Noorder-IJplas	-	-	-	-	2	16
De Braak	-	-	-	-	2	16
Broersepark	-	-	-	-	2	16
Bergwijkpark	-	-	-	-	1	8
Van Gemertplein	-	-	-	-	1	8
Park Middenhoven	-	-	-	-	1	8
Park Anna Blamanlaan	-	-	-	-	1	8
Meanderpark	-	-	-	-	1	8
Park Langerhuizen	-	-	-	-	1	8
Park de Omloop	-	-	-	-	0	0

1.PARKEN: GEBRUIK OOK IN 2013 HOOG

1.1. Gebruik

Ook in 2013 is het gebruik van parken hoog: 89% van de Amsterdammers heeft wel eens een park bezocht. Dat is niet gering, maar minder dan in 2008 toen het percentage op 97 lag. Voor die daling zijn twee verklaringen te geven. De eerste is dat gezien het zeer hoge percentage in 2008 het nagenoeg onmogelijk was dat in 2013 méér Amsterdammers de parken zouden bezoeken. Een stabilisatie zou mooi zijn geweest, en een lichte afname wellicht voorspelbaar. Een tweede is dat in de periode van dataverzameling van het Grote Groenonderzoek (GGO 2013) het weer slecht was. Het is dus alleszins aannemelijk dat het slechte weer en de hieruit voortvloeiende seizoens- en geheugeneffecten hun werk hebben gedaan [1].
Hoe dan ook, tabel 1 zit boordevol informatie. Ze laat niet alleen het aandeel Amsterdammers zien dat de afzonderlijke parken bezoekt, maar ook een indexcijfer [2].

Er zijn vier interessante conclusies uit deze tabel getrokken:

- het Vondelpark is nog steeds het best bezochte park maar die positie wordt door het Westerpark steviger onder druk gezet
- er zijn, ondanks de gemiddelde lichte daling in bezoeken de Amsterdammers, zes continue stijgers te onderscheiden
- een zeer groot aantal parken in Amsterdam haalt in 2013 nog steeds niet het gemiddeld parkbezoek uit 1996! Deze parken blijven sterk achter.
- er openbaren zich een aantal onverwachte dalers

1.2. Het Vondelpark

Het Vondelpark kent met 74% nog steeds het grootste aandeel Amsterdammers dat het park bezoekt. Dat was 86 procent in 2008. Een fikse daling. Het Westerpark is met 50% inmiddels het 'tweede' park van de stad. Maar in tegenstelling tot het Vondelpark is het Westerpark gestegen (van 45% in 2008 naar 50% in 2013). Het Westerpark heeft het Oosterpark inmiddels van de tweede plaats verdrongen.
Er is de Amsterdammers ook gevraagd welk park zij het meest bezoeken, hun favoriete park (zie kader). Werd het Vondelpark in 1996 nog door 42% van de Amsterdammers als favoriete park genoemd, in 2008 was dit geslonken tot 27%, en in 2013 tot 25%.

1.3. Continue stijgers

Het Westerpark is één van de zes parken die sinds 1996 een continue groei van het aandeel bezoekende Amsterdammers laat zien. De andere zijn Rembrandtpark, Park Frankendael, Flevopark, Erasmuspark en Vliegenbos. Zes van deze parken liggen in wat we in Amsterdam aanduiden als het gebied 'binnen de Ring'(binnen de Ring A10 en ten zuiden van het IJ) 3 . Dit gebied staat te boek als het succesvolle deel van de stad, waar het aandeel hoog opgeleiden in de bevolking het hoogst, de uithuizigheid van de bevolking het grootst en het sociaaleconomische draagvlak voor parken optimaal is (Buursink 2012; Gadet 2011; Gadet & Smeets 2009; Gemeente Amsterdam 2013, 2011; Zanen & Gadet 2006).
De verwachting die we uitgesproken hebben na de analyses in 2008 dat de 'uitrol' van het centrumstedelijke milieu (het gebied dat zich kenmerkt door een mix aan functies, bevolking, voorzieningen en bebouwde omgeving) haar effecten zou hebben op het gebruik van parken in dat uitrolgebied, lijkt bevestigd (zie figuur 1).
Deze parken lijken ook de functie te gaan vervullen van 'compensatievat' voor de opvang van de overdruk waar de succesvolle parken uit 2008 mee kampten. Ook dat zou overigens een verklaring kunnen zijn voor de afname van het aandeel bezoekende Amsterdammers in het Vondelpark, Sarphatipark en Oosterpark. Maar dat niet alleen. Het continue toenemend gebruik van deze parken zou er ook op kunnen duiden dat 'nabijheid van parken' een belangrijke factor wordt. Een aantal prachtige parken als Vondel- en Westerpark op afstand is leuk, maar blijkbaar niet voldoende. Dit nabijheidseffect wordt ondersteund door de cijfers over het favoriete park.

1 *Helaas was in de periode dat het onderzoek liep, het weer slecht. Dit heeft effect gehad op de resultaten van het onderzoek. Het mooie weer kwam in 2013 in Nederland pas laat op gang waardoor men wellicht nog niet zo veel in het groen had vertoefd (seizoenseffect). Daardoor treden ook geheugeneffecten op. Naarmate de tijd tussen het gedrag en het rapporteren daarover langer wordt, onderschat men vaak de intensiteit van dat gedrag. Deze geheugeneffecten leiden tot onderrapportage (DRO/O&S 2013, CBS 2010, Tourangeau et al 2000).*

2 *Deze index is geijkt op het gemiddeld bezoek per park in 1996 (12,5%): 12,5% = 100.*

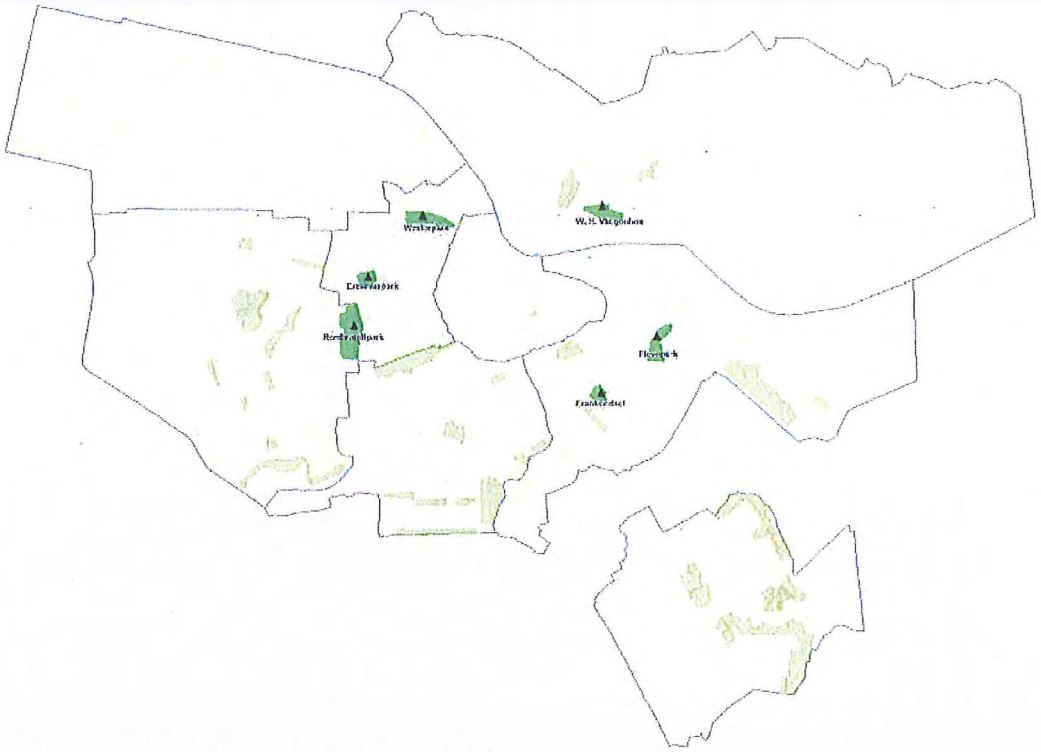

Figuur 1 : Continue stijgers / Toename bezoek 1996, 2008 en 2013

The High Line, New York / Jos Gadet

Daaruit blijkt dat de prominente positie van het Vondelpark als favoriete park in Amsterdam nog steeds afkalft, en dat de inhaalslag die het Westerpark in 2008 maakte niet heeft doorgezet.

Dat betekent dat andere parken als 'meest bezochte park' moeten zijn gestegen. Dat klopt, en geldt voor vier van de zes 'continue stijgers' (Frankendael, Erasmuspark, Rembrandtpark en Flevopark), Oosterpark (alle binnen de Ring), en het Gaasper- en Bijlmerpark (buiten de Ring).

Dit effect is niet alleen in Amsterdam te bespeuren, maar ook in bijvoorbeeld New York. Had iedereen het tot enkele jaren geleden vooral over Central Park, nu wemelt het van de uitpuilende parken in Manhattan en Brooklyn als Bryant Park, Washington Square Park, Union Square Park, Brooklyn Heights, Prospect Park en niet te vergeten de High Line. Groene plekken in de stad worden intens gebruikt, niet zozeer als oases van rust, maar als groen decor voor stedelijke activiteiten.
Het Flevopark is 'the next park to be', het Westerpark versterkt zijn prominente positie in de stad, en het Vliegenbos is de verrassende 'binnenkomer'.
De verstedelijking op de Noordelijke IJoevers en de gestage gentrification in de aanpalende buurten gaan gepaard met een continue stijging van het aandeel Amsterdammers dat het Vliegenbos bezoekt. Noemenswaardig is ook dat het Vliegenbos de grens van het indexcijfer 100 is gepasseerd. Wat betekent dit laatste?

1.4. Achterblijvende parken

In het Grote Groenonderzoek 2008 hebben we het gemiddelde bezoek aan parken in Amsterdam in 1996 (12,5%) [4] als ijkpunt genomen (index 12,5% = 100). Uit de indexcijfers (zie tabel 1) bleek toen dat een groot aantal parken in 2008, ondanks de explosieve groei in het parkbezoek voor geheel Amsterdam, niet het gemiddelde niveau van 1996 haalden (indexcijfers lager dan 100). Het bleek dat al deze parken buiten 'de Ring A10' lagen. In 2013 heeft slechts één park zich aan deze status onttrokken: Het Vliegenbos. De rest van de parken haalt nog steeds niet het gemiddeld niveau van 17 jaar geleden!

In 2008 concludeerden we dat de relatieve ligging en het sociaaleconomische profiel van de bevolking in de omliggende woongebieden in sterke mate bepalend is voor deze status van 'achterblijvende parken'. Als daar niet veel aan verandert dan wordt dat een hardnekkige status, zo blijkt uit het onderzoek van 2013.
Dat brengt ons bij een heikel punt. Er zijn vele aanwijzingen voor een tweedeling in de, Amsterdamse samenleving die zich ook ruimtelijk vertaalt (Buursink 2012, Gemeente Amsterdam 2013, Gadet 2011).

Die aanwijzingen verbeelden een succesvol gebied binnen de Ring, en een minder succesvol deel buiten de Ring. Onze analyses lijken perfect in dit beeld te passen. Jane Jacobs zei het al: "Neighbourhood parks .. [are] the creatures of their surroundings and of the way its surroundings generate mutual support froms diverse uses, or fail to generate such support" (Jacobs 1961, blz. 108).

3 *Daarmee wordt bedoeld het gebied buiten de Ring A10 (ten zuiden van het IJ) en het gebied ten noorden van het IJ.*

4 *Gemiddeld werd elk park in 1996 door 12,5% van de Amsterdammers bezocht.*

Tabel 2. Gemiddelde rapportcijfers (1-10) voor de parken die men wel eens bezoekt, 2008 en 2013

Park	2008	2013
Dr. Jac. P. Thijssepark		8,4
Vondelpark	7,6	7,8
Amstelpark	7,6	7,8
Frankendael	7,6	7,7
Westerpark	7,7	7,7
De Braak		7,7
Broersepark		7,6
Beatrixpark	7,3	7,6
Gaasperplas/Gaasperpark	7,6	7,4
Siegerpark	7,8	7,4
De Oeverlanden/Nieuwe Meer	7,3	7,3
Sloterpark	7,4	7,3
Baanakkerspark	6,6	7,3
Gijsbrecht van Aemstelpark	6,9	7,2
Noorder-IJplas		7,2
Flevopark	7,1	7,2
Oosterpark	7,2	7,2
Noorderpark	6,7	7,1
Diemerpark	7,1	7,1
Stadstuinen		7,1
Sarphatipark	7,1	7,1
Gerbrandypark	6,3	7,1
Rembrandtpark	6,9	7,1
Wertheimpark	6,9	7,1
Kleine Loopveld	7	7
Bijlmerpark	6,3	7
Piet Wiedijkpark	7,2	7
Erasmuspark	7,1	7
W. H. Vliegenbos	6,6	7
Bijlmerweide	6,7	6,9
Eendrachtspark	6,9	6,8
Darwinplantsoen/PrinsBernardpark	6,7	6,8
Martin Luther Kingpark	6,5	6,7
Theo van Goghpark	7,3	6,7
Kasterleepark	6,6	6,6
Stadspark Osdorp		6,6
gemiddeld over alle parken	7	7,2

Terras IJsbreker,Weesperzijde /

1.5. Opmerkelijke dalers

Het Noorderpark (voorheen Flora- en Volewijkspark) zakte van 16 (in 2008) naar 11%, en het Bijlmerpark zakte (minimaal) van 17 naar 16%. Nou dalen een aantal parken in bezoek, maar waarom is dat voor deze twee parken zo opmerkelijk? In de eerste plaats omdat sinds 2008 in deze parken is geïnvesteerd, en in de tweede plaats omdat juist deze parken in 2013 een hogere waardering scoren dan in 2008 (zie tabel 2) [5].

Het Noorderpark ging van 6,7 naar 7,1 en het Bijlmerpark maar liefst van 6,3 naar een 7! Investeren in parken lijkt wat betreft waardering zijn vruchten af te werpen. In tegenstelling tot het Westerpark en Park Frankendael waar vóór 2008 in geïnvesteerd is wat resulteerde in zowel stijgende bezoekcijfers (ook nog in 2013) èn een hogere waardering! Zoals tabel 2 laat zien, ijlt dit investeringseffect nog jaren door: deze twee parken behoren tot de meest gewaardeerde van Amsterdam.

De meest gewaardeerde parken zijn nog het Vondelpark en het Amstelpark! Twee verschillende parken overigens. Aan diversiteit van de parken is blijkbaar behoefte.

Zoals gezegd zijn het Bijlmerpark en het Noorderpark het sterkst in waardering gestegen. Maar een hoge waardering staat niet per definitie garant voor een stijgende aandeel van bezoekende Amsterdammers. Wat betreft het Noorderpark kost het blijkbaar veel moeite om zich van de hardnekkige status van 'achterblijvend park' te ontdoen. Investeringen in het park zijn weliswaar noodzakelijk, maar niet voldoende. Ook de buurt eromheen verdient aanpak en een diverser bevolkingsprofiel. Dit is overigens voorspeld tijdens de presentatie van het Grote Groenonderzoek in 2008.

1.6. Hoger opgeleiden brengen vaker bezoek aan parken

De hardnekkige situatie buiten de Ring en het continue succes erbinnen heeft voor een deel te maken met het aandeel hoog opgeleiden in de vooroorlogse stad.

In 2008 concludeerden we dat de explosieve groei van het gebruik van parken voor het grootste deel voor rekening kwam van hoger opgeleiden. De verklaring daarvoor is dat hoger opgeleiden sowieso meer uithuizig gericht zijn, een gevarieerder activiteitenpatroon hebben, meer sociale contacten buiten de deur hebben, en ook voor hun werk vaker onderweg zijn en afspraken maken buiten de deur en zelfs in parken. Hoger opgeleiden hebben doorgaans ook meer financiële middelen waarmee het draagvlak voor (horeca) voorzieningen in de openbare ruimte, park en buurt versterkt wordt (Gadet & Smeets 2009, Gadet 2011, Jacobs 1961). Het is dan ook niet verbazingwekkend dat de parken binnen de Ring relatief vaker door hoog opgeleiden dan door middelbaar- of laag opgeleiden bezocht worden.
Deze conclusie en verklaring wordt door het recente onderzoek ondersteund respectievelijk versterkt. Het parkgebruik in 2013 stijgt naar opleidingsniveau: laagopgeleiden komen het minst in de parken (81%), middelbaar opgeleiden (90%) en met name hoog opgeleiden (96%) vaker. Hetzelfde patroon zien we terug voor inkomen: mensen uit lage inkomenscategorieën komen het minst in de parken (84%), hoge inkomens het meest (96%). Tot slot zoeken mensen zonder baan (exclusief studerenden) minder vaak het park op dan mensen met een baan of zelfstandigen. De verschillen zijn pregnanter dan in 2008. Het onderscheid tussen de verschillende groepen is sinds 2013 groter geworden!
Een vergelijking met 2008 leert bovendien dat de algemene afname in het parkbezoek onder hoog opgeleiden kleiner is dan onder niet-hoog opgeleiden. Daarbij komt ook nog eens dat de gebruiksfrequentie van parken hoger ligt onder hoogopgeleiden dan onder middelbaar- en laagopgeleiden. Dat was ook al zo in 2008.

Wat wel veranderd is zijn de delen van de week waarop men het park bezoekt. Weekend- en doordeweekbezoek vervloeien meer en meer. Ook wordt het gezelschap waarmee men parken bezoekt meer hybride: nu eens alleen, dan met gezinsleden, dan weer met vrienden en soms met collega's en zakenrelaties.

5 *Weliswaar scoort in het rapport Grote Groenonderzoek 2013 het Dr. Jac. P. Thijssepark de hoogste waardering (8,4). Dit 'park' een kleine heemtuin met een intensief beheerregime. Daar is natuurlijk niets mis mee, maar maakt een vergelijking met de andere parken ongelijk. Temeer daar het aantal respondenten dat zijn waardering uitsprak over dit park lager is dan 50 (zie Grote Groen Onderzoek)*

Nieuwe werken, Westerpark / Caro Bonink

Samen, Amstelpark / Niek Bosch

Deze laatste groep is gestegen van 1 naar 6 procent! Ook het activiteitenpatroon wordt veelzijdiger. De parken worden gebruikt voor zeer diverse doeleinden en activiteiten. Voor veel activiteiten zijn de percentages iets afgenomen. Tegelijkertijd worden andere activiteiten zoals lunchen, picknicken, joggen en voorstellingen bezoeken vaker gedaan in de parken. Het bezoek aan boerenmarkten, zoals de Pure markt in Frankendael, wordt regelmatig genoemd. Met andere woorden, de diversiteit aan activiteiten is toegenomen.

Het werken in het favoriete park is toegenomen: van 2% in 2008 tot 4% in 2013. Studeren doet 6% weleens in het park. Van de studenten is dat 22% (meer dan 1 op de 5 studenten). Van de mensen die werk- of studiegerelateerd het park bezoeken, doet 45% dat maandelijks of meer.

Hoog opgeleide respondenten sporten in vergelijking met niet-hoog opgeleiden vaker in hun favoriete park, zijn er vaker recreatief actief, bezoeken er vaker voorzieningen of evenementen, hebben er vaker sociale contacten (in het kader van werk) en werken er ook vaker.
Deze vervlechting van week- en weekendbezoek, van gezelschapsvorm en diversiteit betekent nogal wat. Er is nagegaan of er een verband is tussen de variatie in de activiteiten in een park en het aantal bezoekers en de waardering die men heeft. Er blijkt een sterk verband te bestaan tussen het aantal verschillende activiteiten en het aantal bezoekers. Dat betekent dat in parken waar relatief veel bezoekers komen, relatief veel verschillende activiteiten plaats vinden en omgekeerd. Een eveneens significant, maar minder sterk verband wordt gevonden tussen de variëteit in activiteiten en de waardering voor een park. Onafhankelijk van de omvang is de waardering voor een park groter naarmate het aantal activiteiten meer varieert].

1.7. Smartphones en het gebruik van parken

Ook de enorme toename van het aantal smartphonegebruikers de laatste jaren, met name onder hoog opgeleiden, is deels een verklaring voor het intensieve parkbezoek in met name binnen de Ring. Smartphones hebben de connectiviteit onder Amsterdammers vergroot. Je kunt op elk moment op elke plek afspreken voor welke activiteit je ook wil. Vooral het explosieve gebruik van (gratis) WhatsApp is hiervoor verantwoordelijk. Smartphones en tablets worden overal gebruikt, dus ook (in toenemende mate) in de openbare ruimte buiten de horeca en dergelijke. Doordat alle informatie uit de lucht te halen is (cloud computing), worden smartphones en tablets ook in stijgende mate gebruikt om te werken op 'leuke' plekken, waaronder in parken en op terrassen (Economist 2010; zie ook Gadet & Smeets 2013).

Omdat het zo gemakkelijk wordt om af te spreken op 'leuke' plekken, brengt digitale connectiviteit ook ruimtelijke contractie met zich mee. De resultaten uit een recent onderzoek naar het gebruik van digitale toepassingen en het gebruik van parken (Gemeente Amsterdam 2012, Gadet & Smeets 2013) wijzen erop dat het levendige deel van Amsterdam, het gebied binnen de Ring dat zich kenmerkt door een veelheid en veelsoortigheid aan interne en externe ontmoetingsplekken, de fysieke plek is waar toenemende digitale connectiviteit mensen naar toe brengt.

Evenement, Oosterpark / Niek Bosch

Fietsdrukte, Vondelpark / Parkenatlas Amsterdam

Noorderparkkamer, Noorderpark/ Parkenatlas Amsterdam

Gedragsregels, Vondelpark/ Niek Bosch

1.8. Klachten en wensen

Het succes van parken, dat we dat in onze publicaties over het Grote Groenonderzoek sinds 2008 hebben benadrukt, gaat ontegenzeggelijk gepaard met meer drukte en het daarbij horende afval en overlast. Op piekmomenten springt de conflictueuze situatie tussen rustzoekers en anderen in het oog. Eén op de twee bezoekers irriteert zich drukte, afval en overlast, en ruim één op de vijf vindt die irritaties ten opzichte van 2008 toegenomen. Het Vondelpark spant de kroon met twee op de drie bezoekers die zeggen zich wel eens te ergeren. Hoewel drukte natuurlijk een indicator van het succes van parken is, is de ergernis begrijpelijk. Er zijn echter twee kanttekeningen te maken. Dat drukte niet noodzakelijkerwijs gepaard hoeft te gaan met rommel en afval is te zien in Noord-Amerikaanse steden als Boston New York. Daar is de drukte in vele parken nog onmetelijker dan in de Amsterdamse, maar is er nagenoeg geen sprake van verrommeling. Dit kan een culturele kwestie zijn, dat kan te maken hebben met de strengere straffen in de Nieuwe Wereld, maar het kan ook te maken hebben met hogere mate van private financiering en sterkere betrokkenheid bij de openbare ruimte in die steden. Dit is een verdere bestudering waard.

De fietsdrukte in Amsterdam wordt ook manifest in parken, met name die binnen de Ring A10. Dat er gefietst mag worden in sommige parken is juist aantrekkelijk voor Amsterdammers. Soms is de route door het park sneller, maar altijd is ze aantrekkelijk. Fietsen verhoogt ook de sociale veiligheid: doordat fietsers al vroeg maar ook laat door het park trekken, wordt het aantrekkelijker voor met name vrouwen om ook op deze tijdstippen gebruik te maken van parken (voor bijvoorbeeld joggen).

Fietsen is een activiteit die zeker in (grotere) parken thuis hoort, maar de drukte verdient regulering. Wellicht dat ook hier sprake zal zijn van zelfregulering. Als de drukte te groot wordt neemt de tijdsduur van het fietsen door het park ook toe, wat wellicht de aantrekkelijkheid van fietsen door het park vermindert.
De overlast door skaters in het Vondelpark werd eind jaren '90 van de vorige eeuw ook als een groot probleem gezien. Onze voorspelling was toen dat de verschillende gebruikers zich uiteindelijk aan elkaar zouden aanpassen, hetgeen ook geschiedde (zie ook DRO 1999).
Hoe dan ook, ondanks de ergernissen van de parkbezoekers is er geen enkel park dat een onvoldoende scoort (zie tabel 2). Dat is een enorme opsteker!

Ondanks de stijgende waardering voor parken, hebben Amsterdammers toch nog wensen. Die verschillen natuurlijk per park. Er blijkt met name behoefte te zijn aan (in volgorde van belangrijkheid) horecagelegenheden, speelplekken, sportmogelijkheden, zwemgelegenheden, toiletten, een schoner park, bankjes en barbecue-gelegenheden.

Tabel 3. Bezoek per recreatiegebied, 1996, 2008, 2013 (procenten)

Recreatiegebied	1996	2008	2013
Amsterdamse Bos	60	70	63
Noordzeestrand	45	57	37
duinen	25	49	34
't Twiske	25	32	30
Spaarnwoude	21	31	27
Amstel(oever)	-	-	23
Vinkeveense plassen	14	18	15
Waterland	11	16	14
De Ronde Hoep	-	-	11
Ouderkerker Plas	-	-	9
Goois Natuurreservaat	11	11	9
De Hoge Dijk	-	-	9
Diemerbos	-	7	8
Tuinen van West	-	5	6
Brettenzone	-	6	5
Bovenkerker Polder	-	-	5
Diemervijfhoek	-	-	4
IJmeerkust	-	5	4
Elsenhove / Middenpolder	-	-	4
Overdiemerpolder	-	-	4
Diemerpolder	-	-	3
Geuzenbos	-	3	3
PEN-bos	-	-	2

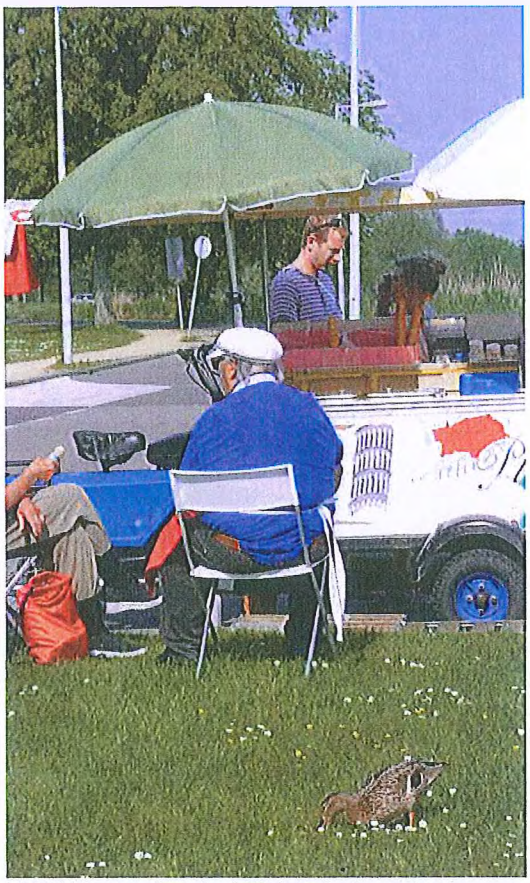

Mobiel ijsje eten, Amstelpark/ Parkenatlas Amsterdam

Groen fietsroutes van stedelijk naar landelijk, Waterland/ Niek Bosch

2.RECREATIEGEBIEDEN: BEZOEKCIJFERS GEDAALD

2.2. Het favoriete recreatiegebied

Het favoriete recreatiegebied is nog steeds het Amsterdamse Bos (41%), dat deze positie versterkt heeft ten opzichte van 2008. Op ruime afstand wordt het Bos gevolgd door Het Twiske (12%) en het Noordzeestrand (11). Opgemerkt dient te worden dat het Twiske vooral bezocht wordt door Amsterdammers die wonen in de buurten die grenzen aan het recreatiegebied. Goed beschouwd is Het Twiske voor deze Amsterdammers eerder een park dan een recreatiegebied. De kans dat het Noordzeestrand zijn tweede plaats als meest bezochte recreatiegebied in 2008 (20%) heeft moeten afstaan aan het Twiske vanwege de weersomstandigheden, is niet denkbeeldig.

2.3. Frequentie, momenten, gezelschap, activiteite, waardering

De relatie tussen hoog opgeleiden en bezoek aan parken gaat ook op, zij het in iets minder sterkere mate, voor het bezoek aan recreatiegebieden. Waarin recreatiegebieden zich van parken onderscheiden is dat ze relatief vaker bezocht worden door mensen met kinderen dan mensen zonder kinderen.
Van vervlechting van jaarbezoek en weekend- en weekendbezoek is bij de recreatiegebieden veel minder sprake dan bij de parken. Deze gebieden worden vooral bezocht in de zomer en de lente, en in de dagen in de week waarop men ze bezoekt is niet veel veranderd sinds 2008. De helft komt in het weekend. Het gezelschap waarmee men naar het gebied gaat is wel veranderd, in die zin dat het gezelschap net zo hybride wordt als dat voor het parkbezoek geldt. Zo stijgt ook hier het bezoek met collega's en zakenrelaties, en wel van 1 naar 5%.
De Amsterdamse fietshausse lijkt tot in de scheggen te reiken. Het bezoek per fiets is toegenomen (met 5 procentpunten), dat me de auto afgenomen (4 procentpunten).
Vier op de tien Amsterdammers bezoeken de recreatiegebieden maandelijks of jaarlijks, 14% doet dat wekelijks of dagelijks.
Het activiteitenpatroon is veel minder divers dan dat in parken. Het gaat toch vooral om wandelen, fietsen, zonnen en zitten.
Het waarderingscijfers voor de recreatiegebieden in het algemeen is licht gedaald, maar nog steeds hoog. De Duinen scoren het hoogst (8,2), Overdiemerpolder het laagst met een 6,5. In de top 5 van meest gewaardeerde recreatiegebieden staan vier cultuurhistorische landschappen, en één als zodanig aangelegd recreatiegebied, het roemruchte Amsterdamse Bos.

Tabel 4. Gemiddelde rapportcijfers (1-10) voor de recreatiegebieden die men wel eens bezoekt (2008 en 2013)

Recreatiegebied	2008	2013
de duinen	8,1	8,2
't Goois Natuurreservaat	7,9	8
Waterland	8	7,9
Amsterdamse Bos	7,8	7,9
Noordzeestrand	7,7	7,8
De Ronde Hoep		7,7
't Twiske	7,7	7,6
Vinkeveense Plassen	7,5	7,6
Amstel(oever)		7,5
Spaarnwoude	7,5	7,4
Brettenzone	7	7,4
De Hoge Dijk		7,3
Diemervijfhoek		7,3
Tuinen van West/ Osdorper Binnenpolder	7	7,3
Ouderkerker Plas		7,2
Elsenhove/Middenpolder		7,2
IJmeerkust	7,4	7,2
Bovenkerker polder		7,2
Diemerbos	7,3	7,2
PEN-bos		7,1
Diemerpolder		7
Geuzenbos	6,8	7
Overdiemerpolder		6,5
gemiddeld over alle recreatiegebieden	7,5	7,4

Ruigte, Geuzenbos/ Niek Bosch

Opmerkelijk is dat de waarderingscijfers voor de recreatiegebieden gemiddeld genomen hoger zijn dan die voor de parken. De oorzaak hiervoor ligt wellicht in het doelgerichtere bezoek van recreatiegebieden: men vindt wat men zoekt. Op parken is men misschien kritischer, juist omdat ze deel uitmaken van het leven van alledag en daar ook op moeten zijn toegerust. Niet alle parken doen dat: 'het moet nog beter'! Hoe hoger men opgeleid is, hoe vaker men zich ergert aan zaken in het park. Naast dat hoger opgeleiden waarschijnlijk kritischer zijn dan lager opgeleiden, speelt het feit dat hoger opgeleiden vaker een bezoek brengen aan het park dan lager opgeleiden. Hoe vaker en langduriger men gebruik maakt van het park, hoe meer mogelijkheden er zijn om ergernissen te ervaren.

Van de bezoekers aan recreatiegebieden vindt 26% dat ze de laatste twee jaren aantrekkelijker zijn geworden. Dat is vergeleken met de parken beduidend minder: 45% van de respondenten vindt dat parken aantrekkelijker zijn geworden.
Hoewel er meer parken dan recreatiegebieden zijn, worden meer recreatiegebieden dan parken er tussen 2008 en 2013 niet aantrekkelijker op geworden zoals het Noordzeestrand, De Hoge Dijk, het Geuzenbos en Spaarnwoude! Het Diemerbos vindt men duidelijk aantrekkelijker geworden (64%). Niet zo vreemd als we bedenken dat in dit gebied geïnvesteerd is. Het Diemerbos is het enige recreatiegebied dat sinds 2008 meer Amsterdammers heeft getrokken! Ook hier geldt dus dat investeren loont.

Sixth Street & Avenue B Comumunity Garden, New York / Niek Bosch

Verjaardagsfeestje, Oosterpark / Niek Bosch

3.GROEN WOONOMGEVING: INTENSIEF GEBRUIK

3.1. Gebruik en belang nemen toe

Het gebruik van het woonomgevingsgroen in Amsterdam is toegenomen: 54% van de Amsterdammers gebruikt dat groen in 2013 tegenover 47% in 2008.
Dat is gezien het weereffect dat we bij de parken en recreatiegebieden bespraken, opmerkelijk. Opmerkelijk is verder dat deze groei zich doorzet sinds 1996. Wat betreft het gebruik van het woonomgevingsgroen is er sprake van een continue stijging! Dit ondersteunt naar ons inziens het nabijheidseffect bij het gebruik van groen.
Dit geldt met name voor de gebieden binnen de Ring A10. Buiten de Ring is het gebruik van het woonomgevingsgroen stabiel gebleven of licht gedaald (Zuid-Oost).
Uit tabel 4 blijkt dat niet alleen sprake is van een stijgend aandeel Amsterdammers dat gebruik maakt van het woonomgevingsgroen, maar dat ze dat ook vaker doen. Het 'dagelijks of wekelijks' gebruik steeg van 35 naar 42 procent.
Het gaat hierbij om speelplaatsen, grasvelden, plantsoenen, groenstroken en groene straten. Het feit dat dit fenomeen zich vooral voordoet binnen de Ring, maakt een eerdere opmerking relevant: gebruiksintensiteit houdt verband met de functionele diversiteit en het gevarieerde bevolkingsprofiel in de buurt. Daar komt nog eens bij dat, gezien de lichte afname van het gebruik van het woonomgevingsgroen buiten de Ring, dat het niet zozeer gaat om de kwantiteit, maar de kwaliteit van het groen in de woonomgeving. Schaarste aan woonomgevingsgroen (binnen de Ring) verhoogt de waarde en gebruik van dat groen. Maar dat moet dan wel op en top zijn.
Wat betreft het omgevingsgroen zien we minder sterke verschillen tussen leeftijd, opleiding 11% laat de kinderen veelal in de eigen tuin spelen.
Het omgevingsgroen wordt het meest gebruikt door 'iedereen'. Dat betekent meer dan het op het eerste gezicht lijkt. Waar veel verschillende mensen elkaar ontmoeten ontstaat er meer begrip voor elkaar, en gaan mensen toleranter met elkaar om (Gadet 2011, Lofland 19, Jabobs 1961, Bahrdt 1961).

Stadslandbouw stijgt in populariteit, behoefte aan volks- of nutstuin neemt toe

Stadslandbouw wordt steeds populairder. Het verbindt de Amsterdammer met de oorsprong van het voedsel. Veertig procent van de Amsterdammers weet wat standslandbouw is, en 32% doet er in enigerlei vorm zelf aan. Motieven om aan stadslandbouw te doen lopen uiteen (tabel 2.19). Voor de meesten is de reden dat het een hobby is (38%). Zeventien procent doet het vanwege de versheid en gezondheid van de producten en 9% om educatieve redenen, namelijk om de kinderen kennis te laten maken met de herkomst van voedsel. Voor slechts 2% van de stadslandbouwers geldt dat zij dit doen vanwege de contacten en de binding met de buurt.

Een klein aandeel van de respondenten (5%) heeft de beschikking over een volks- of nutstuin. In 2008 was dit 3%. Van het overgrote deel dat daar niet over beschikt zou een kwart (25%) er wel één willen hebben, terwijl meer dan de helft (59%) dat niet wil, het overige deel weet het niet of heeft er geen mening over. Ten opzichte van 2008 is er een iets grotere behoefte, toen nog 20% wel een volkstuin zou willen hebben en 65% dit niet wilde.

Wandelen over begraafplaats, sporten op sportveld

Het openbare karakter van begraafplaatsen biedt mogelijkheden tot activiteiten anders dan begraafplaats gebonden handelingen. Van de respondenten die hebben aangegeven (wel eens) een begraafplaats te bezoeken, doet het grootste deel dat voor een wandeling (57%). Bijna eenzelfde percentage doet dat om een bezoek te brengen aan een graf, urn of monument (56%). Maar, een deel geeft aan de begraafplaats te gebruiken om naar natuur te kijken, zoals planten en/of dieren (26%).

Sportvelden daarentegen worden vooral gebruikt voor de primaire bestemming: sporten. Van de respondenten die hebben aangegeven (wel eens) een sportveld te bezoeken, komt het grootste deel voor sport en spel (73%), gevolgd door het kijken naar sport (39%) en het spelen met de kinderen (34%). In tegenstelling tot begraafplaatsen worden sportvelden dus weinig gebruikt voor doeleinden anders dan het primaire doel.

Paden, Vliegenbos/ Katherine Engelen

Moestuinen, Afrikaanerplein transvaalbuurt/ Niek Bosch

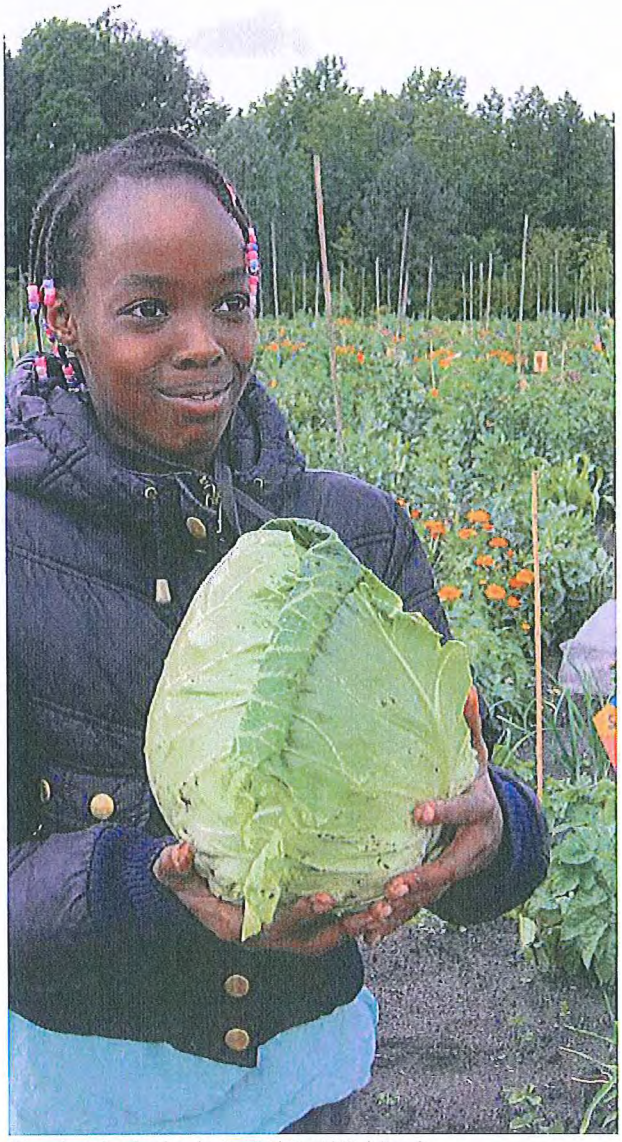

Eigen kweek schoolwerktuin, Zuid-Oost/ Niek Bosch

4.FOCUS GEBIEDEN: MINDER GROENGEBRUIK

4.1. Focusgebieden: minder groengebruik dan in andere delen van de stad

In Amsterdam is een achttal aandachtswijken (focusgebieden) [1] waarin extra geïnvesteerd wordt onder de noemer van stedelijke vernieuwing. Ook in het onderhoud en opknappen van het groen wordt in deze gebieden extra geïnvesteerd.

In de focusgebieden maakt men vaker géén gebruik van groen dan in andere delen van de stad. De inwoners van Holendrecht/Reigersbos en Bijlmer-Centrum maken het minst gebruik van groen in het algemeen.

In alle focusgebieden, behalve in Volewijk, maakt men minder gebruik van recreatiegebieden. Het gebruik is met 47% veruit het laagst onder inwoners van Bijlmer-Centrum.

De tevredenheid met de parken, uitgedrukt in een rapportcijfer, ligt lager voor bewoners van focusgebieden dan van niet-focusgebieden.

In de focusgebieden liggen vier parken, te weten het Noorderpark, het Vliegenbos, het Sloterpark en het Bijlmerpark. Alle vier de parken worden slechter beoordeeld dan gemiddeld.

De specifieke irritaties en wensen zijn weergegeven in kader 4. De meeste klachten worden geuit over vuil en overlast, de meest voorkomende wens is een horecagelegenheid in het park.

We verwijzen nog even terug naar het eerder gebruikte citaat van Jane Jacobs. Voor draagvlak voor een voorziening in een park is een bevolking met draagvlak nodig, voor een gevarieerd gebruik zorgt een divers bevolkingsprofiel. Parken in een aandachtswijk zijn aandachtsparken.

Het feit dat het groen in focusgebieden minder gewaardeerd en gebruikt wordt, is wat dat betreft teleurstellend. Stimuleringsregelingen zoals de subsidieregelingen voor daktuinen, moestuinen en postzegelparkjes kunnen een tijdelijke of structurele impuls bieden, maar vallen of staan met een door de buurt gedragen initiatief. Dergelijke projecten inzetten om de sociale cohesie in de buurt te bevorderen is een nobel streven. De reden dat Amsterdammers echter enthousiast met stadslandbouw in hun buurt aan de slag gaan blijkt slechts voor 2% van de respondenten vanwege de contacten met en de binding met de buurt te gebeuren. Hobby (38%), gezond voedsel (17%) en educatie (9%) zijn voor hen veel belangrijkere redenen.

Specifieke irritaties die worden genoemd voor de vier parken zijn:beredeneerd vanuit de specifieke kwaliteiten op basis waarvan een park zich onderscheidt.

- Noorderpark: vuil, overlast van drugs- en alcoholverslaafden, overlast van hangjongeren, slechte bestrating van fietspaden, honden en hondenpoep.
- Vliegenbos: vuil, te weinig afvalbakken, te weinig verlichting in de avond en nacht.
- Sloterpark: vuil en overlast van barbecues, honden en hondenpoep, vuil en geluidsoverlast van evenementen, overlast van brommers en scooters en ondergelopen weiden en fietspaden door slechte afwatering.
- Bijlmerpark: vuil, kaalheid (weinig en onvoldoende variatie in bomen en planten), slechte afwatering.

Wensen die voor de vier parken genoemd worden, zijn:

- Noorderpark: een horecagelegenheid, extra zitgelegenheid (bankjes), betere infrastructuur (paden en een brug over het kanaal).
- Vliegenbos: onderhoud van paden, meer bankjes, beter onderhoud van bestaande bankjes, verlichting, een horecagelegenheid.
- Sloterpark: horecagelegenheid (met name aan de oostkant), speeltoestellen, sport-/fitnesstoestellen, zitplaatsen, bloemenperken.
- Bijlmerpark: meer barbecueplekken, meer bankjes, fitnesstoestellen, meer bomen en bloemen.

6 *De gebieden zijn: De Kolenkit (West); Slotermeer-Noordoost, Slotermeer-Zuidwest (beide in Nieuw-West); IJplein/Vogelbuurt, Nieuwendam-Noord, Volewijk (alle drie in Noord); Bijlmer-Centrum en Holendrecht/Reigersbos (beide in Zuidoost).*

Bryant Park, New York / Jos Gadet

5.EIGEN BIJDRAGE

5.1. Eigen bijdrage: twee van de vijf Amsterdammers bereid bijdrage te leveren

Het toegenomen gebruik en de gestegen waardering van parken, maar ook de gestegen ergernissen als gevolg van de ervaren drukte, en de gemeentelijke financiën die onder druk staan (hierop werden de respondenten gewezen), resulteren niet in een overweldigende bereidheid van de respondenten om substantieel bij te dragen aan het favoriete park. Twee van de vijf Amsterdammers (43%), is hier toe bereid, eveneens twee van de vijf niet (38%), terwijl één op de vijf het niet weet (19%). De meest genoemde bijdrage die men bereid is te leveren, is het meedenken over beleid of inrichting van het park (16%), 14% is bereid bij te dragen in het onderhoud van het park. Kleinere percentages worden gevonden bij het organiseren van activiteiten (6%). Maar het kleinste percentage is het geven van een financiële bijdrage: 5%.
Ook hier is een vergelijking met de Noord-Amerikaanse ontwikkelingen interessant. Vele parken in de succesvolle delen van Boston en New York worden privaat gefinancierd, zonder dat dit het publieke karakter in essentie aantast. Ook kent een aantal steden 'doelbelastingen', die direct naar nabijgelegen parken vloeien. Bryant Park is hiervan een mooi voorbeeld. Succesvolle parken zouden in deze zin meer onder de aandacht van Amsterdammers en Amsterdamse bedrijven gebracht mogen worden.
Uit de open antwoorden kwam naar voren de meesten het niet eens zijn met bezuinigen op parken. Vervolgens zijn meerdere mensen bereid om afval in het park op te ruimen, alhoewel men daarbij ook zegt dat dat in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de veroorzakers zelf is. Eventuele nieuwe investeringen in het park zien de meesten het liefst terugkomen in maatregelen ten behoeve van planten en dieren (28%). Wat betreft de voorzieningen ziet meer dan 1 op de 6 respondenten graag meer voorzieningen als horeca.

Middels een open vraag geïnventariseerd op welke manier er bezuinigd zou kunnen worden op het favoriete park. Velen antwoorden dat zij niet wensen dat er bezuinigd wordt op het park. Anderen geven suggesties. De meest voorkomende zijn:

- Minder onderhoud van bloemperken, gras en bomen zodat het park wilder wordt. 'Laat de natuur z'n gang gaan';
- Minder (tijdelijke) kunstobjecten;
- Minder festivals, de festivals zelfvoorzienend maken of de winst uit festivals in grotere mate ten goede laten komen aan het park;
- Mensen aanspreken op het afval dat ze achterlaten na picknick of barbecue;
- Schoonhouden van het park met vrijwilligers;
- 's avonds het park afsluiten

Investeren op de juiste plek en op het juiste moment

Welke plekken investeringen verdienen luistert heel nauw. Investeren in het groen dat gelegen is in of grenzend aan de gemengde stad, is het meest kansrijk. Dat blijkt ook uit gesprekken die met investeerders gevoerd zijn in het kader van het Strategisch Plan. In plekken die in 2008 als kansrijk werden beschouwd, wordt nu vanuit een visie op het park als geheel, daadwerkelijk geïnvesteerd (zoals Rembrandtpark, Oosterpark, Beatrixpark, Amstelpark). Parken die in navolging hierop aan de beurt zijn betreffen Flevopark, Vliegenbos en Sloterplas.

Groendiversiteit blijft voorop staan

Dit betekent niet dat we overal hetzelfde willen en van al onze parken een Vondelpark zouden moeten maken. Ook is het niet meer zo dat de parken in de stad alleen de reuring zouden moeten bieden en de parken meer naar buiten de rust. Het extensievere gebruik van de parken naar buiten toe vervloeit meer en meer met uitrol van de stad en zien we terug in het ermee gepaard gaande wensenpatroon. Uit de geïnventariseerde wensen valt duidelijk af te leiden dat ook bewoners van buiten de ring een horeca-voorziening in hun park willen. Duidelijk is dat men keuzemogelijkheden in het groen voor de deur wil: de ene keer rust, de andere keer reuring. De ene keer zoekt men daarvoor het groen in de buurt op, op een ander moment kiest men ervoor om er even echt de boer op te gaan. Dit vraagt des te meer om investeringen op maat, beredeneerd vanuit de specifieke kwaliteiten op basis waarvan een park zich onderscheidt.

Distilleerderij 't Nieuwe Diep, Flevopark /Niek Bosch

Tabel 5. Park in de buurt als motief om huidige woning te kiezen (procenten, 2008 en 2013)

Waarde motief	Centrum		West		Nieuw-West		Zuid		Oost		Noord		Zuidoost		totaal	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
een heel belangrijk motief	12	9	9	22	15	21	17	19	14	10	23	15	31	28	16	18
een belangrijk motief	13	19	24	29	40	29	22	26	35	23	28	26	38	23	28	25
neutraal	23	29	29	24	21	20	25	24	26	28	18	23	23	21	24	24
niet belangrijk	30	22	21	11	11	1	16	16	11	15	9	18	1	13	15	15
helemaal niet belangrijk	13	13	8	7	6	9	15	7	9	10	11	9	0	7	9	9
weet niet, geen mening	9	8	9	8	8	13	6	7	5	14	10	10	7	8	8	10
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

World Trade Centre Park /Jos Gadet

6.GROEN ALS VESTIGINGSVOORWAARDE

6.1. Het belang van groen als vestigingsvoorwaarde

Het gebruik van het woonomgevingsgroen is gestegen, van de parken gemiddeld genomen licht gedaald, en dat van de recreatiegebieden wat sterker afgenomen. Binnen de Ring is sprake van een aantal parken dat sinds 1996 continue in aandeel bezoekende Amsterdammers is gestegen. De waardering voor het groen is eveneens omhoog gegaan. Geen enkel park of recreatiegebied scoort een onvoldoende. Het gebruik van het Amsterdamse groen wordt diverser.
Hoe groot is het belang van het groen nou als reden om zich er als ondernemer of inwoner te vestigen.
Voor wat betreft de bewoners valt uit tabel 5 af te lezen voor wie het park in de buurt een motief is geweest om voor de huidige woning te kiezen.
Uit deze cijfers is een interessante conclusie te trekken. Het blijkt namelijk dat als we 'een heel belangrijk motief' en 'belangrijk motief' bij elkaar optellen, de stadsdelen Centrum (+3), West (+18), Zuid (+6) in procentpunten stijgen ten opzichte van 2008. Een groter aandeel van de inwoners van deze stadsdelen vindt dat een park in de buurt een belangrijk tot zeer belangrijk motief is geweest om voor de huidige woning te kiezen. In de stadsdelen Oost (-16), Noord (-10), Nieuw-West (-5) en Zuid-Oost (-18) neemt dat aandeel Amsterdammers in procentpunten (soms behoorlijk) af! Ordenen we deze stadsdelen naar binnen respectievelijk buiten de Ring dan liggen de stijgende stadsdelen binnen, de dalende buiten de Ring, met stadsdeel Oost als uitzondering.

Dit levert twee interessante punten op. De eerste is dat stadsdeel Oost met IJburg deels buiten de Ring valt. Buiten de Ring kiest men niet zozeer voor de woonomgeving, als wel voor de woning, is dan de stelling! De aanwezigheid van een park doet er dan kennelijk niet zoveel toe. Een grotere woning, de eigen tuin, daar gaat het om. Het betekent in elk geval dat de aanwezigheid van parken er weinig toe doet. Dat blijkt onder andere ook uit de daling van het aandeel Amsterdammers dat het Theo van Goghpark bezoekt en zijn status, evenals het Diemerpark, als 'achterblijvend' park.
Het tweede punt, dat sterk met het eerste te maken heeft, is dat voor de bewoners binnen de Ring de aanwezigheid van een park in steeds sterkere mate een vestigingseis wordt. Wonen in een verdichte stad is prima, mits het groen maar kwalitatief op orde is. Een verdichtende stad kan niet meer zonder een rijk aanbod van verschillende parken om de hoek.
Tenslotte, evenals in 2008 vond in 2013 vond één op de drie ondernemers groen in de directe omgeving een belangrijk tot zeer belangrijk vestigingsmotief. Gezien de toenemende vraag naar centrumstedelijk wonen en werken (Sleurink 2013, Gadet 2011, Glaeser 2011) is beleidsaandacht voor groen van groot belang (zie ook Strategisch Plan 2013).De gemeente Amsterdam heeft zich dat terdege gerealiseerd en in de afgelopen jaren flink in het groen geïnvesteerd. Met alle succesvolle gevolgen van dien. Maar zoals de stad nooit af is, is ook het groen 'nooit af'!

Monitoren blijft belangrijk

Monitoring van groenbezoek, de waardering en wensen blijft belangrijk. Alleen op die manier kunnen we gericht investeren in ons groen. Het datamateriaal van het Grote Groenonderzoek I t/m III biedt waardevolle informatie, waar op stadsdeelniveau nog veel gerichter gebruik van gemaakt kan worden dan nu gebeurt.

Nu voor het eerst ook buurgemeenten hebben deelgenomen aan dit groenonderzoek, biedt het meerwaarde om GGO-analyses op recreatiegebied niveau uit te voeren en die te koppelen aan de recreatiemonitor van de recreatieschappen. Streven zou moeten zijn het grote Groen-onderzoek in een volgende ronde naar het metropolitane schaalniveau te tillen en daarmee ook de overige buurgemeenten aan te laten haken. Daarmee krijgt de regio het metropolitane groen dat onmisbaar is in de (gezonde) concurrentiestrijd in een globale economie.

Sturing versus natuurlijke spreiding

De Amsterdamse parken – maar ook de recreatiegebieden en het woonomgevingsgroen - doen het gezien de ambitie uit de structuurvisie Amsterdam 2040, Economisch sterk en duurzaam goed. Dat zien we net als in 2008 terug in de bezoek- en waarderingscijfers. Geen enkel park of recreatiegebied krijgt een onvoldoende. Het wensenlijstje van de Amsterdammers en de geïnventariseerde ergernissen dienen ook in dat daglicht bezien te worden. Ze bieden waardevolle aanknopingspunten om de kwaliteit van het bestaande groen verder te optimaliseren en daar waar noodzakelijk daadwerkelijk in te grijpen. De stadsdeeloverstijgende discussies rondom evenementen en barbecueën in parken vragen wat dat betreft aandacht. Evenals het gegeven dat een kwart van de respondenten heeft aangegeven hun favoriete park wel eens te mijden vanwege onveiligheidsgevoelens. Op stadsdeelniveau dient verder bezien te worden of de gesignaleerde ergernissen daadwerkelijk vragen om regulering. De in 2008 geconstateerde druk in hoogstedelijke parken als Vondel- en Sarpathipark, lijkt zich in 2013 min of meer via een natuurlijke spreiding over de omliggende parken te hebben opgevangen.

Het is een illusie om de spanning tussen rust versus reuring in het groen via beleid te reguleren. Deze spanning zal altijd aanwezig blijven. Het is echter zaak geconstateerde ergernissen niet te bagatelliseren en naar oplossingen te zoeken daar waar verschillende activiteiten of bezoekersgroepen dusdanig uit de hand dreigen te lopen dat ingegrepen moet worden.

IJsselmeer, Waterland / Niek Bosch

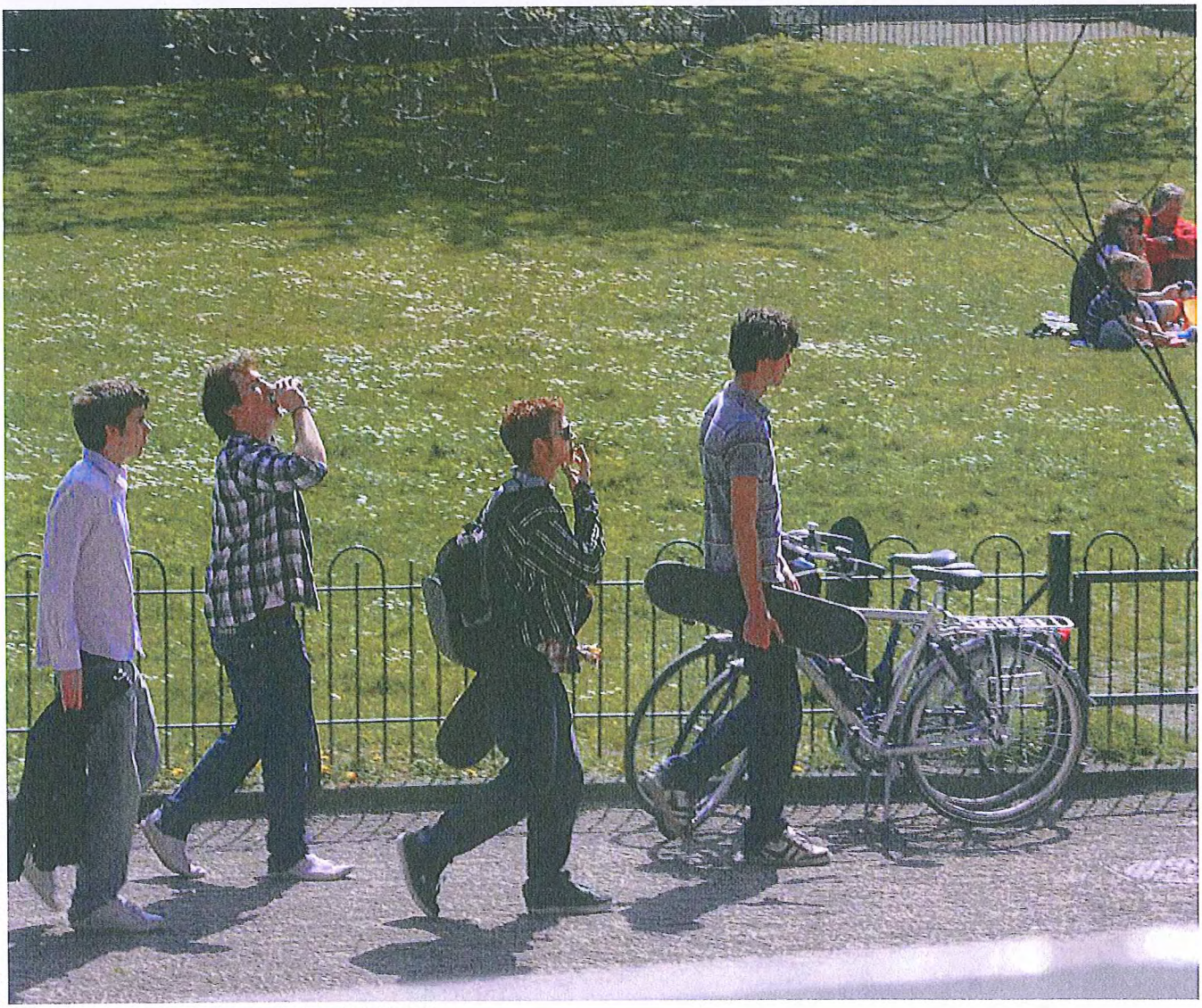

Groen voor de deur, Spaarndammerplantsoen/ Niek Bosch

7.BRONNEN

BAAREN, M. van (2011), A'dam en E.V.A zoeken een woning! De aantrekkelijkheid van Amsterdam als vestigingsplaats voor kenniswerkers en mensen werkzaam in de creatieve sectoren. Derde meting. Amsterdam: Dienst Ruimtelijke Ordening.

BAHRDT, H. P. (1961), Die moderne Großstadt. Soziologische Überlegungen zum Städtebau. Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag.

BUURSINK, E. (2012), De reëel bestaande en noodzakelijke stad. In: KHMW/NRC (2012) Van wie is de stad? Haarlem: Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen.

CBS (2010), Vragenlijstontwikkeling. In: Statistische Methoden (10005). Den Haag/Heerlen: CBS

DRO / O&S (2013), Het Grote Groenonderzoek 2013. Het bezoek aan en gebruik van parken, recreatiegebieden en groen in de woonomgeving van Amsterdam. Amsterdam DRO/O&S

DRO / O&S (2009), Het Grote Groenonderzoek 2008. Het bezoek aan en gebruik van parken, recreatiegebieden en groen in de woonomgeving van Amsterdam. Amsterdam: DRO/O&S

DRO (1999), Het Vondelpark: Drukte van belang. Een onderzoek naar de gebruiksdruk in het Vondelpark. Amsterdam: DRO.

ECONOMIST, The (2013), The Geography of Business. Global Cities Revisited. The Economist Oct. 2nd 2013.

ECONOMIST INTELLIGENT UNIT Ltd (2013), Hot Spots. Benchmarking Global City Competitiveness.

ECONOMIST, The (2010), Yammering away at the office. A distraction or a bonus? In: The Economist Jan. 28th 2010: A special report on social networking.

GADET, J. & H. SMEETS (2013), Permanente connectiviteit stimuleert gebruik openbare ruimte. Amsterdamse publieke sfeer in tijden van sociale media. In: Vrijetijdstudies Jrg. 31 | 2013| nr. 1

GADET, J. (2011), Terug naar de stad. Een geografisch portret van Amsterdam. Amsterdam: SUN/Trancity.

GADET, J. & H. SMEETS (2009), Het Grote Groenonderzoek. Plan Amsterdam nr. 3 Jrg. 2009. Amsterdam: Dienst Ruimtelijke Ordening.

GEMEENTE AMSTERDAM (2013), De Staat van de Stad Amsterdam VII. Ontwikkeling in participatie en leefsituatie.

GEMEENTE AMSTERDAM /ONDERZOEK & STATISTIEK (2012), Monitor Digitale Toepassingen 2012, 2DE meting. Amsterdam: Bureau Onderzoek & Statistiek.

GEMEENTE AMSTERDAM (2011), Structuurvisie Amsterdam 2040. Economisch sterk en duurzaam.

GLAESER, E. (2011), Triumph of the City. How Our Greatest Invention Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier, and Happier. New York: The Penguin Press.

JACOBS, J. (1961), Death and Life of Great American Cities. The Failure of Town Planning. New York: Vintage Books.

KARSTEN, L. (2010), Hoeveel stedelijke dichtheid kunnen gezinnen verdragen? In: Sociale vraagstukken, 5 november 2010.

LOFLAND, L.H. (1993), Urbanity, tolerance and public space. The creation of cosmopolitans. In: Understanding Amsterdam. Essays on Economic Vitality, City Life & Urban Form (L. Deben, W. Heinemeyer & D. van de Vaart, eds.). Amsterdam: Het Spinhuis Publishers.

MARLET, G. & C. VAN WOERKENS (2013), Atlas voor gemeenten 2013. Groen en water. Nijmegen: VOC Uitgevers.

MCHUGH, M. (2011), Silicon Valley vs. Silicon Alley: Can New York compete with the best of the west?

SLEURINK, M. (2013), Huisvestingspatronen en woonwensen van jongvolwassenen in Amsterdam. Amsterdam: DRO.

STRATEGISCH PLAN (2013), Ruimte voor stedelijke ontwikkeling. Fase 3 Strategisch Plan. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.

TOURANGEAU, R., RIPS, L.J. & RASINSKI, K. (2000), The Psychology of Survey Response. Cambridge University Press, New York.

ZANEN, K. van & J. GADET (2006), Succesvolle vestigingsplekken. Aantrekkende stadsmilieus voor de creatieve kenniseconomie. In: Plan Amsterdam, Jrg. 2006 nr. 3. Amsterdam: Dienst Ruimtelijke Ordening.

ILLUSTRATIE

Grote Groen Onderzoek

Voorblad

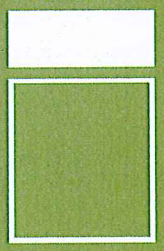

Beeld

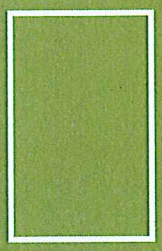

Colofon

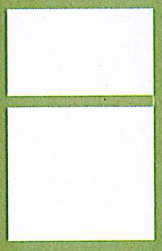

Beeld

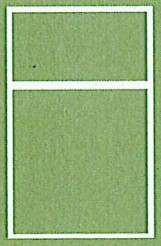

Bron

Beeld

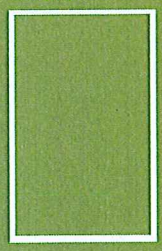

Inhoud

Illustratie

Contact

Inleiding

Einde

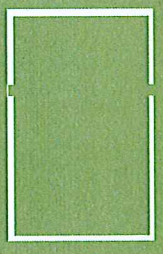

Tabel /Figuur

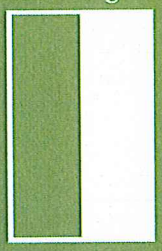

Hoofdstuk

Wij hebben al het mogelijke gedaan om rechthebbende op de
afbeeldingen te achterhalen.

Mocht ons iets zijn ontgaan bij de vermelding van de afbeedingen of heeft u andere vragen,
neem dan contat op met ons op het volgende e-mail adres, GroteGroenOnderzoek@dro.amsterdam.nl.

© november 2013
Het Grote Groenonderzoek kan worden gedownload via de websites van Bureau O&S (www.os.amsterdam.nl) en
DRO (www.dro.amsterdam.nl)
De publicatie Triomf van parken en groen in de woonomgeving is een beschouwende analyse van het
Grote Groen onderzoek 2013. En is ook te downloaden via de websites van Bureau O&S (www.os.amsterdam.nl) en
DRO (www.dro.amsterdam.nl)

Crescendo

Overzicht kengetallen per organisatie obv TG tussenrapportage en eigen onderzoek
(nb TG staat voor Twijnstra en Gudde)

	NBO's				Waterleiding mij		Recreatiegebieden					
	GNR *1	LNH	SBB	NM	PWN	Waternet	Amstl	Spw	GA	A&U meer	Twiske	Waterland
omvang in ha TG onderzoek	2.800	4.400	18.600	16.000	7.289	4.000	712	2.078	303	664	650	30.000
omvang in ha totale NBO	2.800	4.400	262.104	104.094	ggb	ggb	712	2.078	303	664	650	30.000
aantal fte beheer	23,54	20,90	ggb	58,00	55,95	42,00	12,60	28,30	6,80	6,50	10,20	4,40
aantal fte totaal in begroting	23,54	109,10	975,00	556,50	ggb	ggb	ggb	ggb	ggb	ggb	ggb	ggb
cyclische beheerlasten	2.898	3.652	15.282	7.843	6.875	3.246	2.795	5.770	1.155	1.177	2.113	793
totale lasten begroting	2.898	9.620	153.000	101.300	ggb	ggb	3.298	6.471	1.233	1.271	2.202	930
gemiddelde lasten per ha TG onderzoek	***1.035***	***830***	***821***	***490***	***943***	***812***	***3.926***	***2.777***	***3.812***	***1.773***	***3.251***	***26***
gemiddelde lasten per ha totaal	*1.035*	*2.186*	*584*	*973*	*ggb*	*ggb*	*4.632*	*3.114*	*4.069*	*1.914*	*3.388*	*31*

gegeven ontleent aan TG onderzoek provincie

****1 Gegevens GNR betreffen de totale organisatie en begroting 2012***	
In de begroting zijn project gerelateerde uitgaven opgenomen, t.w.:	
** lasten projectmedewerkers/voorlichting*	*149.810*
** projectkosten/draagvlak/communicatie*	*93.022*
	242.832
Totale lasten begroting 2012	*2.898.313*
Per saldo lasten exclusief projecten	*2.655.481*
gemiddelde lasten per ha excl.projectmatige zaken	***948***

Amstl=Groengebied Amstelland
Spw=Spaarnwoude
GA=Geestmerambacht
A&U meer=Alkmaarder- en Uitgeestermeer

(12)

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 4 april 2013 16:09
Aan: [redacted]
Onderwerp: Berekening algemene uitkering
Bijlagen: junicirculaire-gemeentefonds-def.pdf; MGNRD04_NRD-Canon-004_0507_001.pdf

Opvolgingsmarkering: Opvolgen
Markeringsstatus: Voltooid

Beste [redacted],

Zoals hedenochtend afgesproken zou ik stukken toesturen mbt de algemene uitkering.
Bijgevoegd is:
- berekening algemene uitkering Naarden
- Junicirculaire 2012

Ter toelichting het volgende:
Berekening algemene uitkering gemeente Naarden (A4)
Zoals uit de berekening blijkt ontvangt de gemeente Naarden van het Rijk jaarlijks een bijdrage welke voor 2013 is berekend op € 12,4 miljoen. Dit bedrag is opgebouwd uit een aantal verdeelmaatstaven (aantal inwoners, aantal bijstandontvangers, aantal woonruimte, oppervlakte etc.), waarop vervolgens ook een bedrag in mindering wordt gebracht namelijk de (gefixeerde) inkomsten uit OZB. Voor Naarden is dit een bedrag van € 3.236.085. Dit bedrag is als volgt berekend (zie ook de staat):
WOZ-waarde van alle woningen in Naarden € 2.976.720.000 x 80% (vast door het rijk bepaald percentage) = € 2.381.376.000
WOZ-waarde van alle eigenaren van niet-woningen € 501.760.000 x 70% (idem vast percentage) = € 351.657.000
WOZ-waarde van alle gebruikers van niet -woningen € 342.657.000 x 70% (idem vast percentage) = € 342.657.000.

Vervolgens worden deze WOZ-waarden vermenigvuldigd met vaste tarieven (zie staat):

woningen € 2.381.376.000 x 0,1005% is	€ 2.393.283
niet-won. eig. € 351.657.000 x 0,1083 is	€ 371.098
niet-won. gebr. € 342.657.000 x 0,1343 is	€ 471.705
totaal in mindering op algemene uitkering	€ 3.236.085

De vermenigvuldigingspercentages 80 en 70%, alsook de tarieven 0,1005, 0,1083 en 0,1343 zijn voor iedere gemeente gelijk en wordt dus ook toegepast bij de berekening van de algemene uitkering van de gemeente Amsterdam. Dat betekent dus dat hoe hoger de WOZ-waarden van woningen dan wel niet-woningen (bedrijven, winkels etc.) zijn, er meer korting/vermindering plaatsvindt op de algemene uitkering. De vermindering op de algemene uitkering is afhankelijk van de WOZ-waarde en **niet** van de OZB-tarieven of OZB-opbrengst van de gemeenten.

Juni-circulaire
De Juni-circulaire is een jaarlijkse circulaire van het ministerie van BZK. Aan de hand van deze circulaire berekenen de gemeenten hun algemene uitkering. Voor de OZB-maatstaf wordt verwezen naar pagina 13 van de bijgevoegde circulaire.
NB: eind mei/juni wordt de Junicirculaire van 2013 verwacht.

Indien er nog vragen over de algemene uitkering zijn, neem dan gerust contact met mij op.

Met vriendelijke groet
[redacted]
Concern-controller
Gemeente Naarden

algemene uitkering		2013		
verdeelmaatstaven	eenheid	aantal	tarief	bedrag
Sociaal				
inwoners	inw.	17.163	133,66	2.294.007
kernen met minstens 500 adressen		1	28.180,76	28.181
Wozwaarde niet woningen (in miljoenen)		351,23	312,00	109.584
inwoners < 20 jaar	inw.	4.746	225,23	1.068.942
inwoners > 64 jaar	inw.	3.508	83,55	293.093
inwoners 75-85	inw.	1.211	27,63	33.460
huishouden met laag inkomen	huish.	1.650	86,84	143.286
huishouden met laag inkomen (drempel)	huish.	872,4	364,87	318.313
ABW schaalnadeel		0,279835391	112.501,96	31.482
ABW schaalvoordeel		71,80899528	3.709,68	266.388
bijstandsontvangers	inw.	136	1.474,39	200.517
uitkeringsontvangers	inw.	651	108,72	70.777
minderheden	inw.	620	315,02	195.312
eenouderhuishoudens	huish.	419	147,72	61.895
Functie				
klantenpotentieel lokaal	inw.	14.960	51,45	769.692
klantenpotentieel regionaal	inw.	3.430	15,48	53.096
leerlingen VO	leerl.	320,00	467,74	149.677
extra groei leerlingen VO	inw.		221,81	0
Fysiek				
oppervlakte land	ha.	2.142	32,83	70.322
land * factor bodem gemeente	ha.	2.142	31,35	67.152
oppervlakte binnenwater	ha.	1.144	41,84	47.865
oppervlakte buitenwater	ha.	5	23,10	110
oppervlak bebouwing	ha.	85	478,28	40.654
oppervlak bebouwing woonkern * bodemfactor	ha.	75	3.322,69	249.202
oppervlak bebouwing buitengebied * bodemfactor	ha.	11	1.646,31	18.109
woonruimten	woonr.	7.776	178,49	1.387.938
woonruimten * bodemfactor woonkernen	woonr.	7.776	27,77	215.940
historische kern	ha.	15	3.352,42	50.286
historische waterweg	m1	7.300	15,41	112.493
bewoonde oorden 1930	won.	1.180	31,13	36.733
bewoond oord/historische kern	won.	651	87,70	57.093
isv (a) (stadsvernieuwing)	vast	0,0003958	14.824.166,19	5.867
isv (b) (herstructurering)	vast	0,0001675	9.316.642,46	1.561
omgevingsadressendichtheid		8.460,288000	63,17	534.436
oeverlengte * bodemfactor	hm1	1.688	7,15	12.069
oeverlengte * bodemfactor * dichtheidsfactor		8.816,53804	3,55	31.295
meerkernigheid	st.	4	9.592,05	38.368
meerkernigheid * bodemfactor buitengebied		4	14.910,99	59.644
bedrijfsvestigingen	st.	1.625	114,54	186.128
vast bedrag		1	276.226,36	276.226
				9.587.202
uitkeringsfactor				1,470
				14.093.187
Inkomsten: opbrengst OZB				
woning eigenaar	waarde	2.381.376.000	-0,1005%	-2.393.283
niet woning gebruiker	waarde	342.657.000	-0,1083%	-371.098
niet woning eigenaar	waarde	351.232.000	-0,1343%	-471.705
totaal inkomsten				-3.236.085
Verrekeningen vanuit voorgaande				
Verrekeningen vanuit uitkeringsjaar 2010				
Verrekeningen vanuit uitkeringsjaar 2011				
Verrekeningen vanuit uitkeringsjaar 2012				15.795
Overgangsregime				
suppletie afschaffing OZB woning gebr.				-143.798
totaal exclusief integratie en decentralisatie uitkeringen				**10.729.098**
Integratie en decentralisatie-uitkeringen				
WMO 1U				1.251.024
centra voor jeugd en gezin DU				413.508
versterking peuterspeelzalenwerk DU				36.646
invoeringskosten decentrale jeugdzorg DU				25.868
totaal integratie en decentralisatie-uitkeringen				1.727.046
totaal algemene uitkering				**12.456.144**
		bedrag betaalstaat		**12.440.350**

Berekening eenheden: opbrengst OZB *	waarde	80% / 70%	Algemene uitkering op basis van	
woning	2.976.720.000	2.381.376.000	circulaire van het Min. van BZK	**20-dec-12**
niet woning eigenaar	501.760.000	351.232.000	verzamelstaat van Min. van BZK*	**26-mrt-13**
niet woning gebruiker (incl. De Pater)	489.510.000	342.657.000		

* waardes volgens aanlevering aan CBS en correctie Henk S. (20-09/12) met waarde daling wingen -3% en niet-woningen -2,5% bron junicire.;

Amsterdam.nl

Hoofdlijnen Begroting 2013

12 december 2012

Bestuurlijke hoofdlijnen

2013 heeft voor Amsterdam twee gezichten. We zijn er al enkele jaren van doordrongen dat de financiële vooruitzichten onzeker zijn. Europa zit immers in zwaar weer. De economie groeit minder sterk en de werkloosheid stijgt. Het Rijk bezuinigt op zijn gemeentelijke bijdragen. Tegelijkertijd krijgen gemeenten meer taken overgedragen.

Zeker is dat we komende jaren minder kunnen besteden. Het moment dat duidelijk wordt *hoeveel* minder, schuift echter telkens naar voren. De Wet werk en bijstand wordt wellicht gewijzigd, de AWBZ begeleiding wordt gedecentraliseerd en het gemeentefonds zal worden herijkt. De exacte financiële consequenties voor de stad zijn echter ongewis. Daarnaast is in Den Haag een nieuwe regering aantreden. De gevolgen daarvan moeten zich nog uitkristalliseren.

Het college wacht echter niet af. Al vanaf de Begroting 2011 hij maatregelen om de gemeente financieel gezond te houden (bezuinigingsoperatie 'Inzet op Herstel 1') en zijn er hervormingen ingezet in het sociale domein en het fysieke domein. Daardoor kunnen we, ondanks de tegenspoed, vasthouden aan onze oorspronkelijke ambitie: Amsterdam socialer, economisch sterker en duurzamer maken.

Het perspectief is niet beperkt tot de komende twee jaar. Het college wil dat de gemeente ook na 2014 haar financiële lot in eigen hand houdt. Zodat er ruimte blijft om te investeren. Alleen bezuinigen volstaat niet. Fundamentele hervorming van het financieel stelsel en de organisatie is onvermijdelijk om de stad in de toekomst betaalbaar te houden. Maar financiële onzekerheid is niet de enige motivatie om te hervormen. Ook de sterk veranderlijke buitenwereld vraagt om een organisatie die snel kan anticiperen, slagvaardig, resultaatgericht en open naar de samenleving.

In de Kadernota 2013 zijn hiertoe de eerste besluiten genomen.

- Organisatie: we realiseren besparingen door het efficiënter inrichten en standaardiseren van dienstverlening en bedrijfsvoering. We ontdubbelen taken tussen stadsdelen en diensten. Daardoor neemt de omvang van de organisatie met circa 1500 fte af. Eind 2012 nemen wij een besluit over de organisatieveranderingen
- Financieel stelsel: de financiële functie wordt verbeterd door de invoering van één financieel administratiesysteem, een centrale ramings- en bekostingsfunctie en een investeringsstrategie. Dit vergroot onze grip, en die van uw raad, op de gemeentefinanciën.

Voorts ontwerpen we, mede naar aanleiding van het Wetsvoorstel afschaffing deelgemeenten, voor de komende decennia een robuuste en toekomstbestendige bestuurlijke inrichting.

De hervormingen worden vanaf 2014 in de volle breedte gerealiseerd. In het najaar van 2012 en in 2013 wordt de implementatie voorbereid. Vooruitlopend op de grootschalige hervorming, voeren we in 2013 al enkele maatregelen uit. Dat maakt 2013 een ingewikkeld jaar. We moeten rekening houden met tussentijdse wijzigingen in de begroting. Pas aan het eind van 2012 is duidelijk waar de besparingen in 2013 exact in de begroting neerslaan. Wij zullen de raad tussentijds goed informeren en waar nodig besluiten voorleggen.

2013 is niet alleen een jaar van financiële onzekerheid en hervorming. Het jaar wordt ook gekenmerkt door mooie vooruitzichten. We verzilveren de investeringen van het afgelopen decennium. De grote musea gaan weer open en we vieren een aantal jubilea. De volle festiviteitenagenda van 2013 laat zien hoe rijk Amsterdam is aan historie, sport, cultuur en kennis. Dat zien ook de vele buitenlandse bedrijven die Amsterdam als Europese vestigingsplaats kiezen. Dit onderstreept hoe sterk het fundament van onze stad is. Amsterdam heeft alle eigenschappen om op hoog niveau te blijven acteren. Maar dat vereist wel de uiterste inspanning van ons, van het gemeentelijk apparaat en de Amsterdammer.

Beleidsmatige keuzes

In de programmahoofdstukken van de Begroting 2013 worden alle activiteiten van de Gemeente Amsterdam beschreven. Klik voor de belangrijkste inspanningen om Amsterdam in 2013 socialer, economisch sterker en duurzamer te maken op de afbeeldingen van de infographic op de homepage http://www.amsterdam.nl/gemeente/volg-beleid/begroting-2013/begroting-2013/. Daar vindt u – aan de uitgavenkant – korte samenvattingen van de programma's.

De tabel hieronder geeft de lasten en baten per programma weer voor de Jaarrekening 2011, de Begroting 2012 en de Begroting 2013. De lasten en baten worden weergegeven exclusief de mutaties in de reserves.Voor het programma Algemene dekkingsmiddelen is een uitsplitsing gemaakt van de diverse onderdelen.

In ieder programmahoofdstuk zijn bovenstaande gegevens opgenomen in de tabel 'kerncijfers'. Per programma wordt een uitsplitsing gemaakt naar doelstelling en is een toelichting opgenomen voor de verschillen in 2013 ten opzichte van 2012.

Voor de infographics is gekozen voor een andere methodiek. De afbeeldingen van de infographic zijn verdeeld naar inkomsten en uitgaven (in miljoenen). De inkomstenkant geeft een overzicht van de belangrijkste afzonderlijke inkomstenbronnen van de Gemeente Amsterdam en de algemene dekkingsmiddelen. De uitgavenkant laat de totale lasten per programma zien en de totale lasten van de algemene dekkingsmiddelen (dus inclusief mutaties in de reserves). Klik hier voor meer informatie over deze methodiek.

	Rekening 2011	Begroting 2012	Begroting 2013
Openbare orde en veiligheid	122.705.190	124.928.633	109.768.378
Werk en inkomen	1.067.575.057	1.001.763.604	999.451.858
Zorg	391.837.782	385.498.436	391.529.199
Educatie & jeugd en diversiteit	208.954.832	213.186.262	201.790.766
Verkeer en Infrastructuur	407.707.936	556.133.230	678.424.772
Openbare ruimte, groen, sport en recreatie	49.119.352	67.471.805	61.983.292
Cultuur en monumenten	144.133.583	147.063.366	138.319.588
Milieu en water	449.151.247	455.609.766	440.969.690
Economie en haven	121.394.760	115.743.805	121.463.400
Facilitair en bedrijven	319.656.592	303.772.672	352.688.408
Stedelijke ontwikkeling	552.939.065	276.490.926	330.425.877
Bestuur en concern	88.156.715	74.759.157	68.772.260
Dienstverlening	68.464.106	65.033.083	64.488.908
Totaal lasten	**3.991.796.217**	**3.787.454.745**	**3.960.076.396**
Openbare orde en veiligheid	10.613.538	7.921.993	6.416.463
Werk en inkomen	790.462.073	717.548.700	769.561.520
Zorg	157.679.883	146.275.137	154.690.194
Educatie & jeugd en diversiteit	79.488.487	73.753.512	76.267.850
Verkeer en Infrastructuur	313.497.151	191.430.937	272.602.188
Openbare ruimte, groen, sport en recreatie	3.519.773	5.582.942	7.325.199
Cultuur en monumenten	16.374.697	18.108.679	22.517.909
Milieu en water	423.209.917	419.845.217	417.713.793
Economie en haven	154.096.498	134.279.121	135.400.013
Facilitair en bedrijven	286.877.465	277.534.915	314.442.981
Stedelijke ontwikkeling	512.431.889	184.746.114	235.171.727
Bestuur en concern	19.015.702	7.026.407	6.690.828
Dienstverlening	33.387.215	31.378.544	31.814.237
Totaal baten	**2.800.654.488**	**2.215.432.218**	**2.450.614.902**
Saldo lasten en baten	**1.191.141.729**	**1.572.022.527**	**1.509.461.494**
Algemene dekkingsmiddelen			
Uitkering gemeentefonds	1.571.866.121	1.523.980.426	1.484.633.679
Uitkering stadsdeelfonds	-645.497.520	-657.626.248	-645.500.504
Belastingen	178.792.330	170.645.090	178.775.757
Erfpacht	137.651.269	107.426.548	101.291.988
Financiering	95.541.644	98.027.861	132.824.677
Deelnemingen	31.484.262	21.554.170	18.500.000
Overige algemene dekkingsmiddelen	-13.417.342	1.619.561	-67.182.755
Totaal algemene dekkingsmiddelen	**1.356.420.764**	**1.265.627.408**	**1.203.342.842**
Resultaat voor onttrekking/toevoeging aan reserves	165.279.035	-306.395.119	-306.118.652
Onttrekkingen aan reserves	1.079.948.291	561.888.093	792.763.007
Toevoegingen aan reserves	-1.208.856.994	-255.492.974	-486.644.355
Resultaat na onttrekking/toevoeging aan reserves	36.370.332	0	0
Niet in de rekening 2011 verwerkte reserveringsvoorstellen	30.600.000		
Resultaat na verwerking	5.770.332		

In de complete Begroting 2013http://www.amsterdam.nl/publish/pages/497108/begroting_2013.pdf vindt u in de financiële hoofdlijnen een overzicht van de wijzigingen die ten opzichte van de Kadernota 2013 zijn doorgevoerd en de gevolgen daarvan voor de stadsdelen. Ook worden de geambieerde organisatiehervormingen, de besparingsoperatie 1 Stad 1 Opgave en het hiermee samenhangende investeringsplan en strategisch personeelsplan belicht. Tenslotte komen de bij de Kadernota 2013 aangenomen moties en amendementen aan bod. Als laatste onderwerp is – voor het eerste – een overzicht van de geconsolideerde cijfers van de centrale stad en de stadsdelen opgenomen.

Terug naar

Homepage Begroting 2013
> http://www.amsterdam.nl/gemeente/volg-beleid/begroting-2013/begroting-2013/

Download

Begroting 2013
⭳ http://www.amsterdam.nl/publish/pages/497108/begroting_2013_gemeente_amsterdam_ipad.pdf

---

Gemeente Amsterdam

14

Amsterdam wil vanwege bezuinigingen uit GNR

Algemeen
Amsterdam is niet uniek in de noodzaak tot bezuinigen. Die noodzaak speelt bij alle Nederlandse gemeenten. En dus ook bij de andere aan het GNR deelnemende gemeenten, waaronder Hilversum. Dit komt omdat de noodzaak tot bezuinigen voortvloeit uit voor alle gemeenten geldende oorzaken. De dominante achterliggende oorzaak is de economische crisis. Specifiek voor gemeenten vertaalt dit zich m.n. in kortingen op de uitkeringen die gemeenten van het rijk ontvangen. De omvang van die uitkeringen en ook de kortingen erop staan in verhouding tot de grootte van de gemeenten. Gesteld kan dus worden dat iedere gemeente proportioneel even hard getroffen wordt door de rijkskortingen.

Bezuinigingen in Hilversum
Gelet op het bovenstaande breng ik in het navolgende overzicht de rijkskortingen voor Hilversum in beeld:

(Bedragen x € 1.000)	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
rijkskortingen n.a.v.:								
1) regeerakkoord Rutte 1	4.866	8.094	10.826	13.557	13.557	13.557	13.557	13.557
2) lente akkoord		1.275	2.266	1.462	1.041	1.342	402	402
3) regeerakkoord Rutte 2			-/-350	256	2.009	4.181	5.824	6114
totaal	4.866	9.369	12.742	15.275	16.607	19.080	19.783	20.073

Ad 1 n.a.v. regeerakkoord Rutte 1
Het brondocument voor de hierop gevolgde bezuinigingen in Hilversum is de nota "Keuzes voor de Toekomst" (bijgaand). Deze is:
- door B&W vastgesteld op 5 oktober 2010 (bijgaand);
- van advies voorzien in de commissie van 23 oktober 2010 (bijgaand);
- in de begroting 2011 en bijbehorende meerjarenbegroting 2012-2015 verwerkt (zie blz 16 t/m 23 van de programmabegroting 2011).

Ad 2 n.a.v. lenteakkoord
Dit heeft niet geleid tot extra bezuinigingen bovenop "Keuzes voor de Toekomst".

Ad 3 n.a.v. regeerakkoord Rutte 2
B&W hebben inmiddels besloten tot:
- aanvullende bezuinigingen van structureel € 1,8 mln met ingang van 2016 (dit is voldoende om de begroting 2016 te doen sluiten).
- een procesvoorstel dat er op gericht is om in het kader van de verkiezingen cq de opstelling van een collegeprogramma keuzes te kunnen maken over bezuinigingen die de begroting vanaf 2017 sluitend moeten houden.

Zie bijgaand voorstel "onderwerpen kadernota" voor de commissie economie en bestuur alsmede de daarbij behorende bezuinigingsvoorstel ad € 1,8 mln dat op 9 april door B&W is vastgesteld.

Omvang van de begroting
Het totaal van de Hilversumse begroting bedraagt in 2013 € 207 miljoen. Bij een bedrag aan op te vangen rijkskortingen van € 20 mln hebben we het dan over bezuinigingen van grofweg 10%.

ccfb: ez
11/04/2013

RF REINDERS FOLMER

De Weledelgestrenge Vrouwe
Mr A.L. Bervoets
Postbus 202
1000 AE AMSTERDAM **(TNT POST)**
telefax: [redacted]

Amsterdam, 16 mei 2013

Inzake	:	Gemeente Amsterdam/Provincie Noord-Holland
Ons dossier	:	25.851
Uw ref.	:	DRO/SGNR

Amica,

In bovengenoemde zaak zend ik u bijgaand./. de brief met bijlagen welke ik van wederpartij ontving. Kortheidshalve verwijs ik u naar de inhoud ervan.

Vertrouwende u met toezending van dienst te zijn geweest.

Met vriendelijke groet,

I.M.C.A. Reinders Folmer
namens deze
Saida Aladin

Burgerlijk procesrecht Juridische administratie

Reinders Folmer
Jacob Obrechtstraat 66
1071 KP Amsterdam

Telefoon: 020-6733733/6708009
Telefax: 020-6766516/6737733
rolwaarneming@gmail.com
procesondersteuning@gmail.com

ABN IBAN NL76ABNA0601590961
ING IBAN NL98INGB008165559

de Rechtspraak

B8 Inzending stukken

Mondelinge zitting comparitie

Aan de Rechtbank Amsterdam
Burgerlijk recht / handel
Postbus 84500
1080 BN Amsterdam

Bijlage ingediend door M.E. Philippo-Braak

Ingediend namens advocaat Nabben, mr. P.F.P. (A01757)
Pot Jonker Advocaten N.V.
K02399

Ingediend namens partij PROVINCIE NOORD-HOLLAND (GED1)
GEMEENTE BLARICUM (GED2)
GEMEENTE BUSSUM (GED3)
GEMEENTE HILVERSUM (GED4)
GEMEENTE HUIZEN (GED5)

Telefoonnummer [redacted]
E-mailadres [redacted]
Faxnummer [redacted]
Eigen kenmerk 91937

Zaakgegevens

Zaakkenmerk C/13/520248

Eisende partij GEMEENTE AMSTERDAM (DIENST RUIMTELIJKE ORDENING) (EIS1)
Advocaat Reinders Folmer, mr.drs. I.M.C.A.
Kantoor Reinders Folmer

Gedaagde partij PROVINCIE NOORD-HOLLAND (GED1)
Advocaat Nabben, mr. P.F.P.
Kantoor Pot Jonker Advocaten N.V.

Gedaagde partij GEMEENTE BLARICUM (GED2)
Advocaat Nabben, mr. P.F.P.
Kantoor Pot Jonker Advocaten N.V.

Gedaagde partij GEMEENTE BUSSUM (GED3)
Advocaat Nabben, mr. P.F.P.

de Rechtspraak

B8 Inzending stukken

Kantoor	Pot Jonker Advocaten N.V.
Gedaagde partij	GEMEENTE HILVERSUM (GED4)
Advocaat	Nabben, mr. P.F.P.
Kantoor	Pot Jonker Advocaten N.V.
Gedaagde partij	GEMEENTE HUIZEN (GED5)
Advocaat	Nabben, mr. P.F.P.
Kantoor	Pot Jonker Advocaten N.V.

Er zijn nog 3 gedaagden

Zittingsdatum	30-5-2013
Datum bericht	15-05-2013
Wederpartij geïnformeerd	Ja
Antwoord in reconventie	Nee
Eventuele toelichting	
Overleggen van stukken	Ja
Aantal stukken	4